

דברי הכנסת

הישיבה המאה-ושמונים-ושמונה של הכנסת השלוש-עשרה

יום שלישי, ד' באדר התשנ"ד (15 בפברואר 1994)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

תוכן העניינים

הצעה לסדר-היום
תפקידם של המרכזים הקהילתיים בחברה הישראלית
שאלות ותשובות
מעורבות אנשי אש"ף בפיגועים חבלניים
ידיעה על הפעלת משטרה סמויה של ה"פתח"
מעצר פלשתינים בגין עבירות ישנות
בטיחות הקומנדקר "אביר"
מאבק כוח בקרב הסגל הרפואי בבית-החולים "רמב"ם"
הכשרת מהנדסי ערים ערבים מיש"ע
כושרם הגופני של המתגייסים לצה"ל
ליווי ביטחוני לאוטובוסים בשומרון
ביטוח רפואי לעובדי בנק הפועלים
המתנה לאשפוז סיעודי בירושלים
שיפוצים במרכז תעסוקתי לאוטיסטים
שימוש בכלים חד-פעמיים במספרות
בדיקות שחפת לעולים חדשים
שיעור חולי הסרטן מקרב עובדי המכון לביקורת ותקנים
בדיקות לגילוי איידס
אפליית נשים בביטוח פנסיוני
מותו של פעוט מחנק
אשפוז בכפייה
תנאי מגורים לקויים בקרוונים
מימון הטיפול בתינוקת שנולדה בקנדה
שירותים משותפים בבית-חולים לחולי נפש
אשפוז פצועים בני משפחה בבתי-חולים נפרדים
הקמת מרפאת אם וילד בכפר חג'אג'רה
הודעת ממלא-מקום ראש הממשלה ש' פרס על פעילות הממשלה
הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי)
(קריאה ראשונה)

הצעה לסדר-היום

תפקידם של המרכזים הקהילתיים בחברה הישראלית

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת; יום שלישי, ד' באדר התשנ"ד, 15 בפברואר 1994.

אנחנו מתחילים בסדר-היום שלנו. הצעה לסדר-היום מס' 3182, בנושא: תפקידם של המרכזים הקהילתיים בחברה הישראלית – מאת חבר הכנסת רפאל אלול. בבקשה, כבודו.

חברי הכנסת, לפני שחבר הכנסת אלול יאמר את דבריו, אני, ברשותכם, רוצה לברך את אורחינו. היום מתקיים בכנסת מפגש חשוב, סימפוזיון של ראשי המרכזים הקהילתיים בארץ. הסוגיה היא סוגיה חברתית ממדרגה ראשונה. זהו מפעל תרבותי חברתי חשוב, מצליח, קונסטרוקטיבי, אשר דואג לכך שהאור הזרוע שלנו יגיע לכל היישובים ולכל השכונות. השדולה שלנו, השדולה החברתית, בראשות חבר הכנסת רפי אלול, יזמה את המפגש. המפגש התקיים, ואנחנו שמחים לארח עכשיו את אורחינו המכובדים ביציע האורחים.

חבר הכנסת אלול, בבקשה.

רפאל אלול (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני מקדם בברכה את האורחים שלנו בכנסת היום. אלה נציגים של כ-500 מרכזים קהילתיים במדינת ישראל, מרכזים שעושים עבודה חברתית יוצאת מגדר הרגיל; מרכזים קהילתיים, שמתעסקים למעשה בכל מה שקיים בחברה הישראלית. מצאנו לנכון, חברי ואני בשדולה החברתית, להעלות על נס את פועלם של המרכזים הקהילתיים בישראל, את העובדים של המרכזים הקהילתיים, וכמובן באמצעותם לפרט גם לכנסת ולמשרד החינוך את הצרכים של המרכזים הקהילתיים בארץ.

דווקא בשנים האחרונות נמצאים המרכזים הקהילתיים בתחרות לא קלה מול אמצעי התקשורת, כמו הכבלים, הערוץ הראשון, הערוץ השני, הווידאו והמחשבים. מולם צריכים לעמוד המרכזים הקהילתיים ולשמור על אותם ערכים חברתיים שכל כך חשובים לחברה שלנו, הנמצאת בהתהוות.

המרכזים הקהילתיים נותנים שירות לקהילה כולה, החל מפעוטות בני שלושה חודשים; בעצם עוד קודם לכן, מכינים את האמהות, הנמצאות בשלבי היריון מתקדמים, ללידה. המרכזים הקהילתיים נותנים שירות לפעוטות, לילדים, לבני הנוער, למבוגרים, לקשישים, ולמעשה לכל תושבי מדינת ישראל, והם פרוסים מהמקום האחרון בדרום עד למקום הרחוק ביותר בצפון. למעשה, אין להם שום גזרת אחריות. מה שהמרכזים הקהילתיים מחליטים לקחת על עצמם – הם מבצעים.

בעבר הצענו לילדים שלנו, כשלא היתה טלוויזיה ולא היה וידאו, כל מיני אלטרנטיבות כאלה ואחרות של חוגים במתנ"סים. היום קשה למשוך את הנוער, ולכן המרכזים הקהילתיים צריכים להיות חדשניים יותר, אטרקטיביים יותר, ולהביא דברים מודרניים לאותם ילדים ולאותם מבוגרים, על מנת למשוך אותם קצת גם לפעילות חברתית קהילתית, וכמובן לפעילות ערכית.

יכול להיות שבמרכזים כאלה או אחרים האטרקטיביות יורדת, אך אני אומר לכולנו, שהחיוניות של המרכזים הקהילתיים גדולה לאין ערוך, במיוחד כאשר הצורך בהחדרת הערכים החברתיים כל כך חשוב במדינת ישראל. דווקא היום, כאשר התקשורת הופכת את בני הנוער לצרכנים כפייתיים כמעט, מנוכרים מהחברה, לא אחת מסוגרים בבתיים, יש צורך בחינוך חברתי, במודעות לקהילה שבה אנחנו חיים ובהגברת היחסים הבין-אישיים החברתיים, ובעיקר העזרה ההדדית, ערכים שאם נאבד אותם, איכות החברה שלנו תידרדר.

פיתוח חברתי מעודד פעילות תרבותית בקהילה, פעילות התנדבותית למען החלקים החלשים בקהילה ופיתוח מנהיגות חברתית, ואגב, בשנים האחרונות לא מעט אנשים שהתחילו במרכזים קהילתיים הגיעו להיות ראשי רשויות, ועבדכם הנאמן היה בעבר מנהל מתנ"ס והיום הוא גם חבר כנסת.

לדאבוני הרב, הממשלה מקדישה פחות משאבים לחינוך משלים. בדקתי בספרי התקציב וראיתי, שבשנים האחרונות אף קטנה השתתפות הממשלה בחינוך המשלים. המתנ"סים, שלמעשה נבנו מסבסוד ממשלתי ומתרומות מחוץ-לארץ, נאלצים לממן את עצמם במרבית המקרים מכספי חברים שמשתמשים בשירותים שלהם. לצערי הרב, עובדה זו מובילה אותם לעודד פעילות שתישא רווחים, על חשבון פעילות חברתית לפעמים. עובדה זו גורמת שהפעולות מופנות לרמה הבינונית של האוכלוסייה, ולא אחת מדלגת במידה זו או אחרת על השכבות החלשות, שידן אינה משגת מימון פעילות או השתתפות בפעילות קהילתית.

אני לא מאשים את המתנ"סים ולא את המרכזים הקהילתיים. לצערי הרב, אנחנו הובלנו אותם למצב הקשה הזה. במקום לסבסד את הפעילות באופן שוטף, במקום לסבסד את השכבות החלשות בצורה מבוקרת, כדי שגם הן יוכלו ליהנות מהפעילות של המרכזים הקהילתיים, אנחנו מותירים את המרכזים הקהילתיים ללא תמיכה, כאילו אין לנו אחריות לכך.

ומעבר לתקצוב המרכזים הקהילתיים, הרי מדובר בשטח פרוץ למדי – איש אינו יכול לדווח במדויק כמה מרכזים קהילתיים יש ומה היא הפעילות שמתקיימת בהם. למעשה, למעט חברת המתנ"סים אין בנושא זה ארגון מסודר, שמאגד את כל הפעילות הקהילתית ברחבי מדינת ישראל.

כוח האדם במרכזים הקהילתיים הוא כוח אדם מוכשר, אבל, לצערי הרב אין הוא בא לידי ביטוי; מסלולי הקידום שלהם אינם ברורים, ואנשים מוכשרים נאלצים לעזוב את העבודה במרכזים הקהילתיים, כי היא לא מבטיחה להם קביעות, מקצוע וקריירה. המצב הזה פוגע באותם עובדים, ולצערי הרב פוגע גם בעבודתם.

אולי מכאן תצא קריאה, שדווקא עכשיו, אף שבשנים האחרונות זנחנו את החינוך המשלים ואת המרכזים הקהילתיים, דווקא עכשיו צריך להפנות משאבים ולסבסד פעילות שוטפת של המרכזים

הקהילתיים, וכמובן להבטיח עתיד לבעלי המקצוע, לאותם עובדים נפלאים במתנ"סים, שהביאו אותם לרמה שלהם היום.

אני מאמין במרכז הקהילתי וביכולתו לשנות את החברה בישראל. אני מאמין בצורך שלנו בשמירת הערכים החברתיים ובעידוד תרומתו של היחיד לחברה. מרכז קהילתי יכול לשמש צינור טוב להחדרת הערכים הללו.

אני קורא כאן לחברי חברי הכנסת, שנשכים כולנו יחד להקים ועדת משנה של ועדת החינוך – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

זה בסמכות ועדת החינוך להקים ועדות משנה.

רפאל אלול (העבודה):

תעזרי לי לשכנע את ועדת החינוך שתסכים. מסכימה, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי?

היו"ר ש' וייס:

הוא מתחיל ליצור דעת קהל. זה בסדר. זה פרלמנטרי.

רפאל אלול (העבודה):

הנה יש לי קול אחד.

אותה ועדת משנה תטפל בנושא החינוך המשלים, המרכזים הקהילתיים, השכלת מבוגרים, והיא תפעל גם לכך שיהיה תקציב שיסבסד את הפעילות החשובה של המרכזים הקהילתיים.

אני מודה ליושב-ראש הכנסת, שהשתתף אתנו היום, ולאותם אנשים שבאמצעותם אני מודה לכל עובדי המרכזים הקהילתיים בישראל. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת רפאל אלול.

חברי הכנסת, על ההצעה הזאת לסדר-היום צריך היה להשיב שר החינוך והתרבות. בהיעדרו, ואני בטוח שגם בהסכמתו באופן רטרואקטיבי, פניתי לשר התכנון והכלכלה, שנמצא אתנו כאן, שייצג את הממשלה. במסגרת חוק האחריות הקולקטיבית זה תקין לגמרי קונסטיטוציונית. מכיוון שאתה היית מאוד מעורה במאבק על עניינים חברתיים, נדמה לי שלא יהיה לך קושי להתמודד עם הנושא. בבקשה, ספונטני מתוכנן.

רפאל אלול (העבודה):

— — — הבטחות.

היו"ר ש' וייס:

אחר כך יצטרך לקיים.

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אורחים נכבדים, אורחות נכבדות, צדקה עשה אתי היושב-ראש, שביקש ממני, בהיעדרו של שר החינוך, התרבות והספורט, פרופסור אמנון רובינשטיין, להשיב בשם הממשלה בקיצור על ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת רפי אלול בנושא המתנ"סים.

אני חושב שכולנו שותפים להערכה שהביע כאן חבר הכנסת רפאל אלול – קשה לקרוא לו רפאל אלול, כל הזמן אני קורא לו רפי אלול – שהמרכזים הקהילתיים והמתנ"סים ממלאים תפקיד חשוב, תרבותי, חברתי, חינוכי. יש בהחלט מקום לשקול ברצינות את ההצעות במסגרת המתאימה – כי ההצעה האחרונה שהעלית, חברי חבר הכנסת רפי אלול, בעניין ועדת משנה, היא עניין לענות בו בוועדת החינוך; אבל בקטע של ההחלטה מטעם הממשלה, לגבי תשומת הלב שהמתנ"סים ראויים לה – תשומת לב גדולה, תשומת לב חשובה, גם מבחינת הקצאת משאבים, גם מבחינת הקצאת מחשבה בקטעים מסוימים, למשל אם המשאבים שנבנו במשך השנים אינם הופכים להיות נחלתם של אלה שיש להם לשלם עבור חוגים. יכול להיות שכבר עמדת על הנקודה הזאת לפני כניסתי. זו סוגיה מרכזית וחשובה, שצריך לתת עליה את הדעת, כדוגמה לאותן סוגיות, שפורום שייחוד לנושא יוכל לטפל בהן.

אני בטוח שאני מדבר בשם חברי פרופסור אמנון רובינשטיין, שהיה מסכים להעמיד את הנושא הזה, אם מתאים, לדיון בוועדה – לפי דעתי, הנושא מתאים לדיון בוועדה – ואם חבר הכנסת אלול חושב שמתאים יותר לקיים דיון במליאה, כדי לציין את החשיבות ואת התפקיד החשוב של המתנ"סים בהווה הישראלית, בתרבות הפנאי, אבל גם למטרות חינוכיות ואחרות, ספורטיביות וכיוצא באלה – אני סבור שגם זה וגם זה אפשרי, והדבר יהיה תלוי בעמדתו של המציע.

היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, בעל ההצעה תמיד מבקש דיון במליאה. זו הנחה בסיסית.

רפאל אלול (העבודה):

שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

ברשות אדוני היושב-ראש, וברשות המציע, שאני מודה לו על כך שיזם דיון זה ויקדיש קצת תשומת לב, בהשתתפות הגורמים הנוגעים בדבר, בפורום של ועדת החינוך של הכנסת, שם המקום הראוי לדיון בנושא. כפי שחברת הכנסת גוז'נסקי העירה, בצדק, אם מדובר על הקמת פורום, אני יכול לומר לך, שלי נראה הדבר מתאים שנושא תרבות הפנאי והחינוך המשלים, שהמתנ"ס ממלא בהם תפקיד חשוב, הנושא הזה ראוי גם ראוי, אבל כמובן זאת רק המלצה ולא בגדר חיווי דעה מחייבת. אני ממליץ, ואני מקווה שחבר הכנסת רפי אלול יסכים, להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

אני מודה על כך שניתנה לי הזדמנות לצרף כמה מלים. כל טוב.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אני מצטרף להמלצה של השר, אם מותר לי. יש לנו רשימה כל כך ארוכה של דיונים במליאה. הניסיון מלמד, שדיון חוזר במליאה כבר איננו כמו הדיון המקורי. בוועדה יש מסלול מעשי, עם מסקנות יותר מעשיות.

רפאל אלול (העבודה):

מסכים.

היו"ר ש' וייס:

לעומת זאת, לחבר הכנסת ונונו יש הצעה אחרת. מכיוון שאנחנו מארחים כאן חלק ממנהלי המתנ"סים ומהפעילים במתנ"סים, אני רוצה להסביר, שגם אם חבר הכנסת ונונו יציע להסיר את

ההצעה מסדר-היום, הוא לא כל כך מתכוון לזה, אבל זאת הזדמנות להשמיע הערה ורעיון. כמי שהיה ראש עיר, חבר הכנסת ונזנו היה הרבה שנים ראש עיר, יש לו בוודאי מה לומר. והכול בדקה. בבקשה.

יוסף ונזנו (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אורחים, המרכזים הקהילתיים ממלאים בשנים האחרונות תפקיד חשוב ממדרגה ראשונה בפעילות הקהילתית של היישוב והשכונה ומהווים מרכיב חשוב בגיבוש החברתי של היישוב. אבל זה שנים רבות אנחנו עדים להפחתת התקציבים הממלכתיים לנושאים הקהילתיים, לנושאי החינוך המשלים ולנושאי התרבות. על כן הפעילות הקהילתית ופעילות המרכזים הקהילתיים נתקלו בקשיים הולכים וגדלים, הנובעים מהעדר אמצעים כספיים.

לכן, אני קורא לשר החינוך והתרבות להחזיר את המשקל הראוי בתקציב למרכזים הקהילתיים ולבנות ולהגדיר סל תרבות וקהילה ביישוב ולדאוג להפעלתם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברי הכנסת, יש לנו כאן שתי הצעות: האחת, להעביר לוועדה, כפי שהציע השר שטרית, בהסכמת בעל ההצעה; ויש הצעה של חבר הכנסת ונזנו, להסיר את ההצעה מסדר-היום, אבל אנחנו מבינים את הכללים. מי תומך ברעיון של העברת הנושא לטיפול של ועדת החינוך והתרבות? יצביע בטובו.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

נואף מסאלחה (העבודה):

כפתור ההצבעה שלי לא פועל.

היו"ר ש' וייס:

מעניין למה זה לא פועל. אנחנו נצרף את קולך ונערוך שוב ניסיון. זה מתחיל לעניין אותי למה זה לא פועל.

15 תומכים, פלוס סגן שר הבריאות נואף מסאלחה – 16 תומכים. אין מתנגדים, נמנע אחד. ברור שהנושא עבר לטיפול של הוועדה.

עכשיו סתם ניסיון, אנחנו מצביעים על נושא: לרבע את כדור הארץ. בבקשה, ההצבעה החלה. כן פועל, תודה רבה. רבותי, צריך ללחוץ.

שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

אנחנו עוברים עכשיו לשאלות. לפני כן, רק משפט אחד. כעת, בשעה הזאת נערכת אזכרה במלאות שלוש שנים למותו של מי שהיה ראש ממשלת ישראל, מנחם בגין, זכרו לברכה. חברי סיעת הליכוד וגם חברי כנסת אחרים נמצאים שם לחלוק לו את הכבוד הראוי – למי שהיה פרלמנטר מובהק, פולמוסן מובהק, מנהיג וראש ממשלה חשוב. אני אומר את הדברים האלה פשוט כדי להסביר מדוע אנחנו כאן לא בהרכב מלא יותר. אני בטוח שמי שנמצא שם מייצג בעניין זה את הכנסת כולה.

אני מזמין עכשיו את סגן שר הביטחון להשיב על שאלות. כבודו, בבקשה.

מעורבות אנשי אש"ף בפיגועים חבלניים

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר הביטחון ביום ב' בכסליו התשנ"ד (16 בנובמבר 1993):

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון כי בחקירות השב"כ של מחבלים שנתפסים, המזהים את עצמם כאנשי "חמאס", מתגלה כי למעשה הינם אנשי אש"ף?

2. בריאיון טלוויזיוני שנערך לפני שבועות מספר אמר האלוף מתן וילנאי, כי מאחורי כל איש "חמאס" עומד איש אש"ף. האם זה נכון?

3. כוחות הביטחון מפרסמים לאחר כל פיגוע שקורה, כי סביר להניח שהפיגוע בוצע על-ידי אנשי "חמאס" ולא על-ידי אנשי אש"ף. כיצד יכולים כוחות הביטחון לדעת זאת בלא שנעצר חשוד שיכול לאמת את הדברים הללו?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1. תופעה של מחבלים הנתפסים ומזהים עצמם כאנשי "חמאס" ובחקירתם מתגלה שהינם אנשי "פתח", אינה מוכרת לגורמי הביטחון.

2. ציטוט דבריו של האלוף וילנאי אינו נכון. הוא מעולם לא אמר את הדברים המובאים על-ידך.

3. צה"ל אינו מדווח על הנחות אלא מוסר מידע מדויק באשר למבצע הפיגוע.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת גולדפרב, בקיצור נמרץ, בבקשה.

אלכס גולדפרב (יעוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, השאילתא הוגשה בחודש נובמבר, והיא עדיין אקטואלית. אני חוזר ואומר, שהריאיון בטלוויזיה היה עם האלוף מתן וילנאי, ואני ציטטתי במדויק את מה ששאלתי.

לעצם השאלה, האם בכוונת ממשלת ישראל להמשיך בשחרור האסירים הפלשתינים טרם שחרורם של השבויים והנעדרים שלנו?

היו"ר ש' וייס:

תודה. כבודו.

סגן שר הביטחון מ' גור:

את השאלה הזאת אני מעביר לממשלה.

ידיעה על הפעלת משטרה סמויה של ה"פתח"

חבר הכנסת ס' שלום שאל את שר הביטחון ביום ט' בכסליו התשנ"ד (23 בנובמבר 1993):

בימים האחרונים נפוצו ידיעות, שלפיהן ה"פתח" מפעיל משטרה סמויה. בידיעה שהתפרסמה בעיתון "חדשות" ביום 10 בנובמבר 1993 נכתב, כי ה"פתח" מפעיל יחידות שיטור סמויות באזור מזרח-ירושלים, רמאללה ובית-לחם, וכי הכוח מופעל בגלל איסור שהטיל הצבא בשלב זה על פעולת אנשי משטרה במדים.

ברצוני לשאול:

1. האם יש אמת בידיעה?

2. אם כן – האם יחידות אלו פועלות בידיעת הצבא וכוחות הביטחון?

3. האם אין פגם בכוח שיטור פלשתיני בירושלים, בירת ישראל, ובערים אחרות במדינה?

4. מה ייעשה בנדון?

תשובת סגן שר הביטחון מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

4-1. לא ידוע לנו על משטרה סמויה שמופעלת הלכה למעשה בשטח ברמאללה, בבית-לחם או בירושלים.

מאידך גיסא, מוכרת לנו התארגנות סביב פעילים בולטים, המיועדת בעיקרה לפעול בעתיד לכשיינתנו בידיהם סמכויות.

מעצר פלשתינים בגין עבירות ישנות

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שר הביטחון ביום ט"ז בכסליו התשנ"ד (30 בנובמבר 1993):

לאחרונה נעצרים צעירים פלשתינים באשמה של עבירות, שלטענת שירותי הביטחון מיוחסות אליהם עוד מלפני שנים, כמו מקרהו של סטודנט בבית-לחם, חאלד אל-ח'טיב, אשר נעצר ונחקר כעת בהאשמה של השתתפות בהפגנות וזריקת אבנים בשנת 1988.

ברצוני לשאול:

1. האם נעצרים פלשתינים החשודים בגין עבירות שנעשו לפני שנים?

2. האם ישוחררו עצירים המוחזקים במעצר כחשודים בעבירות כאלה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1. לגבי האיש הנזכר בשאלתא יש מידע הקושרו לפעילות אלימה הן כנגד תושבים מקומיים והן כנגד כוחות הביטחון. המידע נוגע לפעילותו בשנים 1989-1993, ועל רקע זה בוצע מעצרו.

2. אין עוצרים חשודים בגין עבירות של השתתפות בהפגנות וזריקת אבנים, שבוצעו לפני שנים.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחברת הכנסת גוז'נסקי, בבקשה, בקיצור.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני סגן השר, אשמח מאוד לשמוע שמה שאמרת עכשיו, שלא נעצרים בגין עבירות בעבר, אכן מתגשם. אני רוצה לשאול אותך: האם גם היום אתם ממשיכים לעצור נערים שמיידיים אבנים? אני יודעת שבבית-המעצר פה בירושלים יש נערים שאפילו עצורים יחד עם מבוגרים. כלומר, המהלך הזה של השלום לא מתבטא בשטח ביחס שמתקרב יותר למה שניתן לצפות מן היחסים החדשים שנוצרים כתוצאה מהמשא-ומתן. כשם שלא עוצרים נער יהודי כשהוא מיידה אבנים, מדוע לעצור נער פלשתיני?

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אנחנו נעשה כל מאמץ להמשיך במשא-ומתן. אנחנו בשום אופן לא ניכנע אף לא לאחת מהצורות של הטרור, בוודאי לא ניכנע למוסר העקום הזה, שבו שולחים ילדים לנהל נגדנו את המלחמה, ואנחנו נשיב מכה נגד כל מי שינסה לפגוע בכל יהודי בכל מקום.

היו"ר ש' וייס:

סגן השר ישיב על שאילתא מס' 2068, של חבר הכנסת אסעד אסעד.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, יש כמה שאלות לגבי הרכב "אביר". אני מציע – – –

היו"ר ש' וייס:

אתה יכול להשיב ביחד.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני מציע שכמה חברי הכנסת הקשורים לשאילתא הזאת יקשיבו, ותינתן תשובה אחת כוללת.

היו"ר ש' וייס:

ברצון. רק תאמר למי, אין שום בעיה. יש לנו תקדימים לכך.

בטיחות הקומנדקר "אביר"

חבר הכנסת א' אסעד שאל את שר הביטחון ביום ט"ז בכסליו התשנ"ד (30 בנובמבר 1993):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מתאריך 19 בנובמבר 1993, תחת הכותרת: "רשיון להרוג", נכתב, כי בחמש השנים שה"אביר" נמצא בשירות צה"ל נהרגו יותר מ-20 חיילים ואזרחים, עשרות נפצעו, ונהגים נענשו על לא עוול בכפם.

בתחקיר שנעשה נתגלה, כי הועלמו ממצאים מפלילים והושתקו פרשות בקשר לאיכות הבטיחותית הנמוכה של אבזרי הרכב.

ברצוני לשאול:

1. האם כלי רכב זה ממשיך להיות בשימוש צה"ל, למרות הקורבנות שגבה מחיילי צה"ל? אם כן – מדוע?

2. האם אכן מתקיים דיון חילי בנושא ה"אביר" רק עכשיו, באיחור של ארבע שנים?

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר הביטחון ביום ט"ז בכסליו התשנ"ד (30 בנובמבר 1993):

פורסם שברכב ה"אביר", המיוצר בישראל, קיימים ליקויים חריפים במערכת הבלימה ובמערכות אחרות.

הקומנדר החדש היה מעורב ב-322 תאונות בשנים 1990-1992 ובעשרות תאונות במחצית הראשונה של 1993.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות האלה נכונות?

2. כיצד יימצא פתרון שימנע תאונות דרכים?

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר הביטחון ביום כ"ג בכסליו התשנ"ד (7 בדצמבר 1993):

לאחרונה ניתן בבית-הדין הצבאי המחוזי ביפו פסק-דין המזכה נהג "אביר" מאשמת הריגה.

ברצוני לשאול:

1. מה הן המסקנות המעשיות שמסיק צה"ל מפסק-הדין?

2. האם נכון הדבר כי מבדיקת מעורבות ה"אביר" בתאונות בצה"ל מתברר שה"אביר" הוא רכב מסוכן?

3. מה הוא היחס בין מעורבותו של ה"אביר" בתאונות בצה"ל לבין מעורבותם של כלי רכב אחרים שבשימוש צה"ל?

4. האם נכון הדבר כי לאחרונה הוגש לרמטכ"ל דוח על בטיחות ה"אביר"?

5. אם התשובה על שאלה מס' 4 חיובית, מה הם עיקרי הדוח, ומה הן המסקנות המעשיות של צה"ל בעקבות הדוח?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1. צה"ל בחן את נושא בטיחות ה"אביר" כמה פעמים. ה"אביר" עומד בתקני הבטיחות ואושר לשימוש על-ידי הגורמים המקצועיים, בהתאם לצרכיו המוגדרים. מבדיקה שנעשתה עולה, כי אין הבדל משמעותי במעורבות בתאונות בין הנו"ן-נו"ן הרגיל לבין ה"אביר". הפסקת השימוש בכלי רכב רק משום שנגרמו בו תאונות הינה החלטה לא סבירה, שכן כל פעילות טומנת בחובה סכנות, ובמיוחד שעה שמדובר בכלי רכב שמיועד לביצוע משימות קשות.

צה"ל שוקד כל העת על צמצום הסיכונים והגברת הבטיחות, אולם ברור שמעצם אופי הפעילות והמשימות תמשיך להיות רמת סיכון מסוימת בשימוש בכלי רכב.

2. לאחרונה אכן נערכו דיונים לבחינת מאפייני בטיחות ה"אביר", וזאת, בין היתר, בעקבות פסק-הדין שניתן לאחרונה בבית-הדין הצבאי המחוזי. אולם, אין זה נכון שעד כה לא התקיימו בדיקות ובחינות של נושא זה – נהפוך הוא: לפני כניסת ה"אביר" לשימוש בצה"ל והן במהלך שירותו בצה"ל נבחן ה"אביר" כמה פעמים. כל התקלות שנתגלו בו טופלו, והתבצעו שיפורים רבים ברכב, כגון: החלפת המנוע לדיזל, החלפת הממסרת לאוטומטית, הוספת הגה-כוח ובלמים מוגברים הידראוליים. כמו כן, נקבעו ההכשרות וההשתלמויות הנדרשות, לצורך קבלת היתר נהיגה ברכב זה, לחיילים בשירות סדיר ובמילואים.

היו"ר ש' וייס:

תודה. זאת היתה תשובה על שאלות של חברי הכנסת אסעד אסעד, אלי דיין ושאול יהלום. עכשיו יש לכם אפשרות לשאול שאלה נוספת. חבר הכנסת אסעד אסעד, בבקשה, בקיצור נמרץ. אחריו – חבר הכנסת אלי דיין.

אסעד אסעד (הליכוד):

אדוני סגן השר, אני מסתפק בתשובה שנתת כאן, אבל למרות מה שאמרת, שכביכול ה"אביר" שווה לנו "נו"ן-נו"ן מבחינת שיעור התאונות, נודע לי עכשיו, שתאונות קשות ממשיכות לקרות בארץ לנוסעים ב"אביר". תוך כדי הנסיעה ב"אביר", כאשר משתמשים בבלמים, הוא יכול להתהפך 180 מעלות לכיוון ההפוך. למרות השינויים שדיברת עליהם שחלו ב"אביר", הסיכון תוך כדי נסיעה ממשיך להתקיים. יכול להיות שהמידע שקיבלתי לא כל כך מדויק, אבל המציאות היא, שה"אביר" עדיין מסכן את הנוסעים בו וגם את מי שנמצאים על הכביש באותו זמן.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני יכול לומר לך, וזה חלק מהתשובה שהכינונו לחבר הכנסת אלי דיין, שעם תחילת השימוש ברכב ה"אביר" בצה"ל אובחנה תופעה של נעילת גלגלים אחוריים בבלימת חירום, כאשר הרכב עמוס. בעיה זו טופלה ונמצא לה פתרון טכני הולם, אשר נוסה והוכח על-ידי יחידת הניסויים כפתרון יעיל.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

האם יש מעקב, היום, לאחר התיקון הזה? מגיע אלינו מידע, שעדיין קיימת בעיה של גידול במספר התאונות דווקא ברכב הזה. השאלה – האם יש מעקב שלכם, כדי לבדוק האם הבעיה אומנם נפתרה והאם מספר התאונות שבהן מעורב כלי הרכב הזה יחסית למספר התאונות בכלי רכב אחרים, הוא סביר ואיננו חריג.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני השבתי קודם, שלא רק שיש מעקב, אלא נעשים שיפורים מתמידים בכל החלקים העיקריים של הרכב, כך שאיכותו עולה משעה לשעה.

מאבקי כוח בקרב הסגל הרפואי בבית-החולים "רמב"ם"

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר הביטחון ביום כ"ג בכסליו התשנ"ד (7 בדצמבר 1993):

על-פי כתבות תחקיר שפורסמו בעיתון "הארץ" בתאריכים 26 ו-28 בנובמבר 1993 על בית-החולים "רמב"ם" בחיפה, גורמים מאבקי כוח ויוקרה בקרב הסגל הרפואי לטיפול רפואי לא נכון בחולים.

בין השאר מסופר בכתבה על טיפול לקוי בחייל צה"ל שנפצע בלבנון (3 באפריל 1993), שהביא לכריתת רגלו.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות המובאות בכתבות בעניין הטיפול בחייל צה"ל נכונות?
2. האם נכון שהבודק מטעם צה"ל בפרשה הסתפק בבדיקה של רופא השייך לסגל בית-החולים, שהוא הממונה הישיר על המעורבים בפרשה?
3. מה היו מסקנות הבדיקה?
4. האם נמסר דוח הבודק לחייל שבו מדובר?
5. מה הם הלקחים שמסיק צה"ל מדוח הבדיקה?
6. אם התשובה על שאלה מס' 2 חיובית, האם נשקל למנות בודק חדש לפרשה?

תשובת סגן שר הביטחון מ' גור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. איננו יכולים להתייחס לכלל הנתונים המופיעים בכתבה, אולם ציטוט דבריו של תא"ל ד"ר מיכאל וינר – קצין רפואה ראשי – בכתבה וכן של דוח החקירה שיזם היה נכון.
2. הבודק מטעם צה"ל נעזר באיש מילואים העובד בבית-החולים "רמב"ם" – אשר אינו ממונה על הרופאים שהיו מעורבים בטיפול – לצורך קבלת מידע וחומר כתוב.
3. אין במסקנות הבדיקה כל קביעה של רשלנות. מהלך העניינים מרגע הגיע הפצוע לבית-החולים לא חרג באופן משמעותי מן המקובל בבתי-חולים אחרים.
4. הדוח לא נמסר לחייל, שכן הוא נעשה לצורך בקרה פנימית מקצועית.

5. לא הופקו לקחים מן המקרה, היות שלצה"ל אין שליטה על הטיפול הניתן בין כותלי בית-החולים ולאור העובדה כי לא נמצא בסיס לחשד בדבר טיפול רשלני או תפקוד לקוי בבית-החולים.

6. מבחינת צה"ל אין צורך במינוי בודק חדש. משרד הבריאות מינה ועדת בדיקה למקרה.

הכשרת מהנדסי ערים ערבים מיש"ע

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר הביטחון ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

התקשורת דיווחה, כי מדינת ישראל מכשירה מהנדסי ערים ערבים מיש"ע במכללת הגליל.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא היקף ההכשרה ומה הוא מחירה?

2. מאיזה תקציב נעשית הכשרה זאת?

3. מה הוא היקף התקציב המיועד להכשרת מובטלים בישראל?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1. 17 מהנדסים. העלות הכוללת היא כ-12,900 ש"ח.

2. 7,200 ש"ח על בסיס מלגה של גורמים בין-לאומיים ו-5,700 ש"ח מתקציב המינהל האזרחי, המבוסס על גביית מסים מהתושבים.

3. שאלה זו יש להפנות לשרת העבודה והרווחה.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני סגן השר, את השאילתא כולה הגשתי לשרת העבודה והרווחה, כי הייתי סבור, שגם אם זה נעשה באמצעות מתאם הפעולות בשטחים או דרך האזורים, יש שם קציני מטה מטעם משרד הממשלה השונים. אני שמח שיש תיאום והעבירו את זה ממשרד למשרד, אבל כשמעבירים את זה, צריך להעביר זאת גם עם השאלה השלישית.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני אעביר את זה אליה לתשובה.

היו"ר ש' וייס:

תודה, אדוני סגן השר.

כושרם הגופני של המתגייסים לצה"ל

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשנ"ד (14 בדצמבר 1993):

ברצוני לשאול:

1. מה הוא כושרם הגופני של המתגייסים לצה"ל, בסיווג של: א. כושר גבוה באחוזים? ב. כושר נמוך באחוזים?

2. מה הן הסיבות לכושר הגופני הגבוה⁴ הנמוך של חייבי הגיוס?

3. מה ייעשה בנדון, אם אכן קיימת בעיית כושר גופני?

סגן שר הביטחון מ' גור:

1-3. להלן סקירה של מפקדת קצין חי"ר וצנחנים ראשי, ובה ניתנת תשובה על כל אחת מהשאלות:

המדד המקובל לבחינת כושרם הגופני של המתגייסים לצה"ל הוא בוחן בר-אור. במסגרת הבוחן נדרש המתגייס לעמוד במטלות כושר גופני בסיסיות למדי, והן: עליות און על גבי מתח; עליות משכיבה לישיבה – במשך דקה; ריצת 2,000 מטר. הבוחן מקטלג את התוצאות, והציון המשוקלל מהווה אינדיקטור אמין למדי של רמת הכושר הגופני הבסיסי.

במעקב שנערך על-ידי מרכז כושר קרבי בבסיסי הטירונים השונים מתקבלת התמונה הבאה: א. כ-50% מהמתגייסים נכשלים בבוחן בר-אור הראשון; ב. רק 1% לערך עובר את הבוחן בהצטיינות; ג. השאר עוברים את הבוחן בתוצאות שבין "עבר" ל"טוב".

משנשאלו המתגייסים לסיבת הכשל הגבוה בבחנים, ענו 75% מהם שהסיבה טמונה בכך שהם אינם מתעסקים באופן סדיר בפעולות גופניות לפני הצבא, לא במסגרת בית-הספר ולא מחוצה לה.

מתגייסים שעסקו לפני הצבא בפעילות כושר גופני במסגרת מסוימת, השיגו באופן יחסי תוצאות גבוהות יותר משאר המתגייסים.

שתי המסגרות המקובלות לעיסוק בכושר גופני הן פרויקט "גדנ"ע בכושר" וקבוצות הכנה של יזמים פרטיים.

ראוי לציין את השפעת הכושר הגופני הנמוך על שברי המאמץ הנגרמים למתגייסים במהלך הטירונות.

בכל הבא"חים – בסיסי אימונים חטיבתיים, והבט"רים – בסיסי טירונים, מתקיים פיקוח הדוק של אנשי מקצוע במילואים בנושא סרגל המאמצים בכושר גופני, ביצוע נכון ומדויק של הפעילות הגופנית ומניעת "טרטורים". לפיקוח זה יש השפעה רבה בשיפור כושרם של הטירונים ובמניעת נזקים הנובעים מפעילות גופנית מאומצת ובלתי מבוקרת.

עוד ראוי לציין, כי בסיום הטירונות חל שיפור דרמטי בכושרם של הטירונים, ואחוזים בודדים בלבד נכשלים בבוחן בר-אור.

אם כן, ניתן ללמוד, כי בפרק זמן של שלושה חודשים משתפר מאוד הכושר הגופני, אם מתקיימת תוכנית מפורטת ומסודרת של אימון גופני.

ליווי ביטחוני לאוטובוסים בשומרון

חברת הכנסת ל' לבנת שאלה את שר הביטחון ביום ל' בכסליו התשנ"ד (14 בדצמבר 1993):

נמסר לי, שמאז נחתם הסכם הצהרת העקרונות ניכרת ירידה בתדירות הליווי הביטחוני לאוטובוסים באזור השומרון.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה דלעיל?

2. אם כן – איך מתיישבת ירידה זו עם הבטחתך לדאוג לביטחונם של התושבים הישראלים הנעים בכבישי האזור?

3. האם קיים הבדל בין הסעות תלמידים לבתי-ספר לבין הסעות לחוגים ולאירועי מתנ"סים?

4. האם הופסק הליווי לתחבורה הציבורית באזור?

סגן שר הביטחון מ' גור:

2-1. היקף האבטחה של התחבורה הציבורית במרחב השומרון לא שונה, והקצאתו הינה פועל יוצא של שיקולי וצורכי הביטחון.

לאחרונה נבחנה מערכת הליוויים והאבטחה של הסעות תלמידים לבתי-הספר והסעות מיוחדות, ותוגברה בפועל. עם זאת, בצירים הראשיים ובמקומות שבהם קיים נפח תנועה גדול של צבא ואזרחים, האבטחה הינה צירית ומתוגברת בשעות מתאימות.

3. הסעות לחוגים ופעולות מתנ"ס הינן באחריות המארגנים, למעט הסעות מרוכזות בקבוצות גדולות, אשר מתואמות עם הצבא.

4. התשובה שלילית.

משה פלד (צומת):

אני יכול לשאול?

היו"ר ש' וייס:

רק חברת הכנסת לימור לבנת יכולה לשאול שאלה. תודה, אדוני סגן שר הביטחון. אני מודה לך מאוד.

משה פלד (צומת):

אני אשאל אותו.

היו"ר ש' וייס:

אין לך זכות עמידה. תעשו שיח אלוף-משנה (מיל) ורב-אלוף (מיל).

סגן שר הבריאות ישיב על שאלות.

ביטוח רפואי לעובדי בנק הפועלים

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את שר הבריאות ביום י"ג בשבט התשנ"ד (25 בינואר 1994):

בעיתון "מעריב" מתאריך 7 בנובמבר 1993 פורסם, שעובדי בנק הפועלים מחויבים לשלם ביטוח בקופת-חולים של ההסתדרות, וזאת אף שהם חברים בקופת-חולים אחרת, דבר שגורם לכך שהם משלמים בו-זמנית תשלום כפול.

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

2. מה הוא הסכום שאותו משלמים עובדי הבנק לקופת-חולים הכללית, לעומת אחרים?

3. מה ייעשה בנדון?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, השאלתא של חבר הכנסת רון נחמן היא בנושא של חיוב עובדים בתשלום מס לקופת-חולים הכללית. חבר הכנסת רון נחמן טוען בשאלתא שלו, שיש עובדים של בנק הפועלים,

שאף שהם חברים בקופת-חולים מסוימת, קופת-חולים הכללית מחייבת אותם לשלם פעם נוספת, כלומר הם משלמים כפול.

ובכן, כיום אין למשרד הבריאות כל קשר לתנאי הקבלה של חברים בקופות-החולים ולנוהלי התשלום הנהוגים בקופות השונות.

עם חקיקת חוק ביטוח בריאות ממלכתי כל אזרח יוכל לבחור בקופת-חולים, וקופת-החולים תהיה חייבת לקבלו ללא תנאי.

אגב, אינני בטוח אם החלק השני של התשובה הוא לפי החוק. אם אכן כך יהיה נוסח החוק החדש, אז אנחנו יכולים לחייב. כל עוד קיים המצב הנוכחי, כל קופת-חולים אחראית כן לקבל או לא לקבל אותו.

המתנה לאשפוז סיעודי בירושלים

חבר הכנסת מ' מאיה שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

העיתון "ירושלים" מדווח (רצ"ב צילום הידיעה), כי "מאז חודש אוקטובר חלה עלייה של 60% במספר הממתינים לאשפוז סיעודי בבתי-האבות בירושלים". על-פי הידיעה, נסגרו לאחרונה חלק מהמוסדות הסיעודיים.

ברצוני לשאול:

1. כמה אנשים ברחבי הארץ ממתינים כיום למציאת מקום במוסד סיעודי גריאטרי, והאם חלה עלייה במספרם?

2. מה הוא פרק הזמן הנדרש עד למציאת סידור הולם לזקוק לאשפוז סיעודי גריאטרי, ומה היה פרק הזמן בשנים קודמות?

3. מה הוא תקציב משרדך השנה לתחום זה, ומה היה התקציב בעבר?

תשובת סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כיום ממתינים כ-1,300 אנשים לאשפוז סיעודי. מבין הממתינים, 65%–70% מבקשים להתאשפז במקום ספציפי, לפי דרישת המשפחה, דבר שמאריך את משך ההמתנה. החל ממחצית 1992 ובמהלך 1993 חל גידול של 20% בשיעור הממתינים.

2. חולה המעוניין להתאשפז בכל מקום, ממוצע ההמתנה מגיע לשלושה חודשים. חולים המבקשים מקום ספציפי – משך ההמתנה מתארך, ובמקרים מסוימים יכול להגיע עד שנה. מצב זה נוצר בתהליך הדרגתי, מאז הוחל חוק גמלת סיעוד, המאפשר לבני משפחה להחזיק את הקשיש בבית, ומכאן הדרישה הגוברת למקום ספציפי דווקא. לפני חוק גמלת סיעוד היו הנתונים הפוכים – כ-70% ממתינים לכל מקום ו-30% בלבד ממתינים למקום ספציפי.

3. לשנת 1994 התקציב הינו – 307,200 מיליון ש"ח; בשנת 1993 התקציב היה – 240,703 מיליון ש"ח; בשנת 1992 התקציב היה – 218,194 מיליון ש"ח; בשנת 1991 התקציב היה – 132,463 מיליון ש"ח (תשעה חודשים); בשנת 1990 התקציב היה 136,980 מיליון ש"ח.

שיפוצים במרכז תעסוקתי לאוטיסטים

חבר הכנסת נ' זוילי שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

פורסמו ידיעות, כי הדיירים האוטיסטים השוהים במרכז התעסוקתי החדש בקריית-היובל סובלים זה כחודש ימים מהשיפוצים הנערכים במקום.

ברצוני לשאול:

1. האם קיימות במשרדך תוכניות לפתרון בעיה זו?

2. מדוע לא בדק משרדך את מצב התחזוקה במרכז החדש טרם כניסת האוטיסטים למבנה?

3. כיצד יטפל משרדך במקרה זה וימנע הישנות מקרים דומים?

תשובת סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הבעיה המתוארת בשאלתא נפתרה לאחר שיפוץ המקום על-ידי עיריית ירושלים.

2. כאמור, אחזקת המבנה נמצאת באחריות עיריית ירושלים. עם זאת, בשל הדחיפות שבפינוי המרכז ממקומו הקודם, נוצר אילוץ למצוא מבנה חלופי באופן מיידי, מבנה שדרש את שיפוצו והתאמה לפרויקט.

יש לזכור, כי אי-מציאת מקום כלשהו היתה עלולה להביא לכך שלבוגרים האוטיסטים ולמצוקת משפחותיהם לא היה ניתן מענה, שהיה הכרחי, ולו גם באופן זמני.

3. פיתוח מסגרות מהסוג הנדון יבוצע גם בעתיד, בשיתוף גורמי משרד הרווחה והרשויות המקומיות, תוך תכנון ומתן תשומת לב לכל הפרטים. הבעיה הספציפית נוצרה בשל אילוץ לא צפוי, ואין להקיש ממנו על הכלל.

עם זאת, מיסוד שיתוף הפעולה הבין-משרדי, ההולך ומתגבש באופן רשמי, יאפשר תכנון טוב יותר ומניעת תקלות אפשריות מסוג זה.

שימוש בכלים חד-פעמיים במספרות

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את שר הבריאות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

בכתבה בעיתון "מעריב" נמצא שמספרות רבות אינן מקיימות את תקנות משרדך להשתמש בכלים חד-פעמיים.

ברצוני לשאול:

1. האם התקנות אינן מיושמות? אם לא – מדוע?

2. כיצד ייושמו?

3. מתי?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, השאילתא מתייחסת לכלים חד-פעמיים במספרות.

1. על-פי המצב החוקי הקיים היום, רשות הרישוי הנותנת רישיונות לעסקים וצריכה לפקח עליהם הינה הרשות המקומית, ולא משרד הבריאות. בהתאם לכך, משרד הבריאות אינו יכול לבצע פיקוח שוטף על העסקים האלה, שהינו כאמור בתחום סמכותן של הרשויות המקומיות.

2-3. מכיוון שהסקרים התברואיים הראו, שהרשויות המקומיות בדרך כלל אינן מבצעות את הפיקוח התברואי כהלכה, ואין דרך אחרת לאכיפת הביצוע על בעלי העסקים, הוחלט במשרד הבריאות לפעול בדרך של חינוך לבריאות וקידום בריאות, בדרכים הבאות: א. חינוך בעלי העסקים להבין את החשיבות שבחיטוי הכלים או בשימוש בכלים חד-פעמיים; ב. הדרכת הציבור "לקחת את הבריאות בידיו" ולדרוש מהספר לטפל בו רק בכלים חד-פעמיים או בכלים שעברו חיטוי או עיקור.

לשם כך משרד הבריאות מכין עתה חוברות הדרכה לספרים ומודעות שייתלו במספרות, וזאת כחובה ולא על-פי רשות, ובהן תהיה הדרכה לציבור הרחב מה הוא זכאי לדרוש מהספר לגבי שימוש בכלי העבודה. עם סיום הכנת החומר יחל המשרד ביישום הנושא.

בדיקות שחפת לעולים חדשים

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר הבריאות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

ידוע לי כי בעלייה האחרונה הגיעו גם מקרים קשים של עולים חדשים החולים במחלת השחפת.

ברצוני לשאול:

1. האם עורך משרד הבריאות בדיקות שחפת לעולים החדשים המגיעים לארץ מארצות חבר העמים ומאתיופיה?

2. האם ידוע למשרד הבריאות על מקרה אחד לפחות של נערה בת 17 שעלתה לארץ לאחר ששהתה בבית-חולים לחולי שחפת והסתובבה כשלושה חודשים בין אנשים בריאים?

3. האם דואג משרד הבריאות לחיסון ילדים נגד שחפת?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. בדיקות לגילוי שחפת נעשות לעולי אתיופיה ולא לעולים מארצות חבר העמים. נהלים אלה אינם מינהליים אלא מקצועיים, והם קשורים בגורמי התחלואה בשחפת בארצות המוצא ונסמכים על פרסומי ארגון הבריאות העולמי, התחלואה הידועה לנו וניסיון העבר. הדברים נקבעים על-ידי הוועדה המייעצת לשחפת, הכוללת את טובי המומחים בנושא.

2. סיפור אישי של חולי שחפת ידוע לרופאים המטפלים. אם יועברו למשרדנו פרטים על המקרה, נשמח לבדוק זאת.

3. בכיתה ז' נערכת בדיקת מנטו, הבודקת את חשיפתם הקודמת של הנבדקים לחיידק השחפת. ארגון הבריאות העולמי סבור, כי מה שנחשב כהרכבה נגד שחפת אינו מחסן, ולכן הוא מומלץ רק באוכלוסיות שיש בהן שיעור תחלואה גבוה של דלקת קרום המוח בתינוקות מסיבה שחפתית; אז ניתנת ההרכבה ליילודים.

המצב בארץ אינו מצדיק הרכבה זו לתינוקות בני יומם.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת גולדפרב.

אלכס גולדפרב (יעוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, האם משרד הבריאות ערוך לטיפול מסיבי בחולי שחפת? כפי שידוע לי, חולי שחפת מסתובבים מחוץ לכותלי בתי-חולים.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

חבר הכנסת גולדפרב, אתה יכול לסמוך גם על ניסיוני האישי. אני הייתי בשני מרכזים, האחד בצפון והאחר בדרום, ונפגשתי עם הרופאים המטפלים – עוד לפני שנשאלה השאילתא הזאת, לפני חודש. אנחנו מגישים את כל הטיפול לחולי השחפת. אשמח אם מישהו יפנה את תשומת לבנו למקרה או למקרים נוספים.

שיעור חולי הסרטן מקרב עובדי המכון לביקורת ותקנים

חברת הכנסת נ' בלומנטל שאלה את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

מתוך כ-45 עובדי המכון לביקורת ותקנים של חומרי רפואה נתגלו לאחרונה 12 חולי סרטן, רובם נשים.

ברצוני לשאול:

1. האם שיעור חולי הסרטן במכון הוא גבוה במובהק משיעור חולי הסרטן בארץ?

2. אם כן – האם בודק משרד הבריאות את הגורמים לשיעור חולי הסרטן שנתגלה במכון?

3. האם נתגלו תופעות דומות במתקנים דומים של משרד הבריאות?

4. אילו אמצעים ינקוט משרד הבריאות כדי להגן על עובדים במכון ובמכונים דומים אחרים?

תשובת סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנושא נמצא כעת בבדיקה. מדובר בעובדים בגילים שונים, ממינים שונים, מארצות מוצא שונות, שחלו בתקופות שונות. כל אלה ומשתנים נוספים יש להביא בחשבון בחישוב "שיעורים מתוקנים".

בשלב זה הושלם איסוף הנתונים הנ"ל של עובדי המכון מיום הקמתו ובירור האבחנות המדויקות של סוגי הסרטן.

כל הנתונים הועברו למומחי אפידמיולוגיה לבדיקה האם מדובר בתחלואה עודפת.

2. גם אם בחישוב השיעור הנ"ל לא יימצא הבדל בין התחלואה במכון ביחס לתחלואה באוכלוסייה הכללית, משרד הבריאות ימשיך לבדוק בצורה יסודית ומקיפה ביותר את תנאי העבודה במכון.

הבדיקה כוללת התייחסות לתנאים פיסיים, ארגוניים ובטיחותיים, במטרה להבטיח תנאים המקובלים בעולם המערבי במכונים מהסוג הנ"ל.

3. לא נתגלו תופעות דומות במתקנים דומים השייכים למשרד הבריאות. עם זאת, מתוכנן להשתמש בתוצאות הבדיקה המתבצעת כיום במכון, לערוך בדיקות במתקנים נוספים ולפעול ליישום הלקחים שיופקו.

4. בהתאם לתוצאות הבדיקות והלקחים, ידאג משרד הבריאות לתנאים פיסיים, גיהותיים, ארגוניים וארגונומיים במכון זה ובמעבדות ובמכונים אחרים, להבטחת בריאותם ובטיחותם של העובדים. בינתיים, עוד בטרם סיום הבדיקה, קוצר שבוע העבודה של עובדי המכון ל-30 שעות בלבד.

בדיקות לגילוי איידס

חבר הכנסת י' לס שאל את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

רק שמונה מקומות בארץ עורכים בדיקות חינום לגילוי איידס.

עלותה של בדיקה כזו כ-4 דולרים.

בדיקה אוטומטית לגילוי איידס בכל בדיקת דם תביא לזיהוי של אחוז גבוה מנשאי המחלה ותאפשר גילוי בשלבים מוקדמים שלה.

ברצוני לשאול:

האם ישקול המשרד להנהיג בדיקה אוטומטית לגילוי איידס בכל בדיקת דם?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. משרד הבריאות לא ישקול להנהיג בדיקה אוטומטית לגילוי איידס בכל בדיקות דם מהטעמים הבאים:

א. בדיקת איידס נערכת רק לאלה המבקשים לקיימה; ב. בדיקות דם שיהיו בבחינת חובה יבריחו את אלה שנמצאים בסיכון גבוה יותר להדבקה, והם ירדו למחתרת – יש חשש כזה; ג. בהיבט האתי ובהיבט של זכויות הפרט, אין אפשרות לחייב מישהו בבדיקת דם כזו, פרט למקרים שבהם יש לבצעה, כגון לפני תרומת איברים; ד. בין 200,000 תורמי מנות הדם בשנה בישראל נמצאו רק שני נשאים.

בדיקות בהיקף רחב הרבה יותר, כפי שמוצע בשאילתא, אין בהן תרומה למניעת התפשטות האיידס, ובמשאבים הללו ניתן להשתמש לצורך הסברה וחינוך, שערכם לאין ערוך רב יותר.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת לס.

יורם לס (העבודה):

אדוני סגן שר הבריאות, אין זה סוד שאין היום במשרד הבריאות שר במשרה מלאה. שאלתי היא, האם הדבר אינו פוגם בפעילות השוטפת, לרבות מסע התעוררות, קמפיין בלעז, שהובטח לנו בנושא האיידס בחודש פברואר?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת יורם לס, נכון שאין שר במשרד הבריאות – ראש הממשלה קיבל זאת על עצמו. אני מקווה, כסגן שר אני אומר את זה, שבקרוב מאוד יתמנה שר במשרה מלאה. אבל אני מבטיח לך ולכנסת, שהעבודה של משרד הבריאות תמשיך לא רק עם סגן השר – ניעזר בראש הממשלה – אלא גם עם המנכ"ל, עם המשנים למנכ"ל ועם הצוותים שלנו באזורים. אני מקווה שראש הממשלה והממשלה יאשרו שר חדש למשרד הבריאות.

אפליית נשים בביטוח פנסיוני

חבר הכנסת י' לס שאל את שר הבריאות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

ההסכם לביטוח פנסיוני של עובדי מגן-דוד-אדום, שנחתם בין הנהלת מגן-דוד-אדום לבין קרן הפנסיה "מקפת", כולל סעיף המפלה לרעה את הנשים העובדות במגן-דוד-אדום.

לביטוח הפנסיוני יורשו להצטרף גברים עד גיל 55 שנה, אולם נשים יתקבלו ל"מקפת" רק אם טרם מלאו להן 50 שנה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע מופלות לרעה עובדות מגן-דוד-אדום בהסכם זה?

2. האם יפעל משרד הבריאות לביטול אפליה זו?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

הנשים אינן מופלות לרעה בהסכם הפנסיה של מגן-דוד-אדום. בתקנות קרן הפנסיה "מקפת" נקבע כי: "כל עובד במפעל שהיה בעת הצטרפותו לקרן למעלה מבן 55 שנה בגבר ולמעלה מבת 50 באשה, כעבור 10 שנים של חברות בקרן, יהא בעל זכויות לפנסיית זיקנה בלבד". קביעת גיל זו נובעת מכך, שגברים יוצאים לפנסיה בגיל 65, ואילו נשים מקובל שיוצאות על-פי רוב בגיל 60, אף שאני יודע שהיה תיקון שהן יכולות לעבוד חמש שנים נוספות.

כאמור, על מנת שגברים ונשים יוכלו לזכות בזכויות הפנסיה, יש צורך בצבירת 10 שנות חברות לפחות. עם זאת, ההסכם מאפשר הן לגברים והן לנשים מעבר לגיל הנ"ל להצטרף להסכם הפנסיה, ובלבד שיגיעו להסדר עם הקרן, ולקנות זכויות.

אגב, אם יש אשמה היא של חבר הכנסת גדעון שגיא, כי הוא היה אחראי קצת כמוני בקשר לעניין גיל הפנסיה, כדי לשמור על הקרנות.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת לס.

יורם לס (העבודה):

אדוני סגן שר הבריאות, במסגרת שינויים ארגוניים במערכת הבריאות, תהיה העברה גדולה מאוד של עובדי מערכת הבריאות מפנסיה תקציבית כפי שקיימת היום, לפנסיה אחרת, למשל בתי-החולים שעכשיו הופכים ליחידות סמך ואולי לגופים עצמאיים. הואיל וזה נושא שמטריד מאוד את העובדים, השאלה היא האם המשרד נערך לשינוי דרמטי בכל תוכניות הפנסיה של אלפי עובדים.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

הנושא מטופל. יחידות סמך – נכון, אנחנו ממשיכים, אפילו בחודש שעבר קיבלתי הרבה העתקי מכתבים, וגם התייעצו אתי בעניין יחידות סמך חדשות לבתי-חולים. אנחנו גם נערכים בנושא קרנות הפנסיה. הפרטת בתי-החולים לפי התוכנית המקורית עוכבה בינתיים בשל שני דברים: האחד – כיוון שחוק ביטוח בריאות ממלכתי עדיין לא חוקק; השני – גם השר הקודם חיים רמון וגם אני בדעה שלא יהיה הסכם הפרטה בלי הסכמת העובדים. זו מדיניות ואנחנו עקביים בה, וודאי בהסכם עם העובדים נביא בחשבון גם את ההערות של פרופסור יורם לס.

מותו של פעוט מחנק

חבר הכנסת י' ונונו שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

בעקבות כתבה שהתפרסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" בדבר פעוט שנחנק למוות אולם רופא מגן-דוד-אדום לא היה במקום אלא הגיע כעבור כמה דקות, ברצוני לשאול:

1. האם משרד הבריאות יודע על המקרה?

2. מה הן המסקנות והלקחים ממנו?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. בראשית הדברים יש להבהיר, כי הרופא התורן באותו מקרה שעליו סיפרת, חבר הכנסת יוסף ונונו, פועל במסגרת שירות תורנות לילה ואינו רופא של מגן-דוד-אדום. מממצאי הבדיקה עולה כי בשעה 05:45, בשעה שהרופא היה בביקור בית, קיבל הרופא באמצעות מכשיר הקשר קריאה להגיע דחוף למוקד.

הרופא הגיע לתחנה בשעה 05:48, זאת אומרת כעבור שלוש דקות, ומצא את התינוק ללא רוח חיים וללא נשימה ודופק. עד לשעה 06:22 ביצע הרופא ניסיון החייאה ללא הצלחה, ואזי נקבע מותו.

2. מהבדיקה עולה, כי הרופא התורן פעל לפי ההנחיות ואין כל חשד לרשלנות רפואית. כמו-כן עולה מהממצאים, כי התינוק סבל ממחלת לב שכנראה גרמה למותו.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת ונונו.

יוסף ונונו (העבודה):

כבוד היושב-ראש, יש היום בעיה מאוד קשה וכאובה באותן תחנות מגן-דוד-אדום. כשרכב אמבולנס אחד במשמרת מוזעק, אין רכבים בתחנה, וכאשר מגיעה קריאה נוספת, מחכים הרבה מאוד זמן עד שנשלח רכב. בעצמי הייתי עד לכמה מקרים, והבעיה קשה מאוד.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

חבר הכנסת ונונו, אומנם זה לא קשור למקרה הזה, אבל אני מענה על השאלה שלך. אני עוד לא ראיתי ולא שמעתי במשך שנה-וחצי שיש מחסור באמבולנסים של מגן-דוד-אדום. היתה היערכות מחדש. סגרנו תחנות, אבל לא מוקדים.

אם יש מקום – ואני אומר את זה במלוא האחריות – שבו יש למגן-דוד-אדום מחסור באמבולנסים, מה שנקרא פיקוח נפש, אני מוכן לטפל בזה. אנא העבר למשרד פרטים אם יש מקום אחד או שניים כאלה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לסגן השר. אדוני סגן השר, רק שנייה לפני שתמשיך. יש לי הודעה שאני רוצה להשמיע אותה עכשיו.

במסגרת כללי המשחק ההוגנים מאוד בבית, אני רוצה למסור הודעה קצרה. יש לנו על סדר-היום נושא: הודעת הממשלה על פעולות הממשלה – הצעות לסיכום הדיון. להזכירכם, חברי הכנסת, עם פתיחת המושב, בשמו של ראש הממשלה, נמסרה הודעת הממשלה על-ידי מי שהיה אז ממלא-מקומו, שר החוץ שמעון פרס. הדיון אז לא סוכם, והממשלה ביקשה שהות להשיב, וזה חלק מהתקנון. התשובה התמהמהה, כי איש לא לחץ. בינתיים התבקשה הממשלה על-ידי האופוזיציה לתת תשובה. הממשלה כמובן מסכימה לתת תשובה. היא תיתן אותה, או שתהיינה הצבעות, זה לפי רצונה של הממשלה. אנחנו לא כללנו את זה בראשית סדר-היום, כי התחשבנו כמובן בחברי כנסת מסיעת הליכוד ובאחרים, שהלכו לאזכרה של מנחם בגין, זכרו לברכה. אבל אני רוצה להודיע למי שנכח כאן, שבתום השאלות אנחנו ניגשים לעניין; שלא תהיינה הפתעות. זה אומנם כתוב, אבל אני לא רוצה לחטוף פה הצבעות וכן הלאה. כל אחד ייקח זאת לתשומת לבו.

יוסף בא-גד (מולדת):

אין דיון?

היו"ר ש' וייס:

הדיון נגמר. יש או סיכום מטעם הממשלה והצעות סיכום והצבעה, או רק הצעות סיכום, הכול לפי הכללים ולפי התקנון.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני בא עכשיו מהאזכרה. יש פקקים בדרך.

היו"ר ש' וייס:

זה ייקח עוד זמן. לכן אני מודיע עכשיו. זה בוודאי ייקח עוד איזה 20 דקות, מכיוון שיש עוד שאלות. אבל – שהמשחק יהיה הוגן עד הסוף.

נמשיך בתשובות על שאלות.

אשפוז בכפייה

חבר הכנסת ג' שגיא שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

לאחרונה הופיעו פרסומים על אשפוז בכפייה בבתי-חולים לחולי-נפש ובבתי-אבות.

ברצוני לשאול:

1. במקרה שהאדם המטופל אינו מסוכן לחברה או לעצמו, האם קיימת התחשבות ברצונו וברצון משפחתו הקרובה?

2. האם אירעו בארבעת החודשים האחרונים מקרים שבהם אושפזו אנשים ללא צורך, וכיצד נהגו האחראים לכך בכל אחד מהמקרים?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. החוק לטיפול בחולי נפש לא דן ולא עוסק אלא באנשים שכתוצאה מהמחלה מסוכנים לעצמם או לסביבה. במקרה שהחולה אינו מסוכן לעצמו או לסביבה, הטיפול נעשה במסגרות קהילתיות או אמבולטוריות.

2. כל מקרה של אשפוז כפוי שלגביו קיים ספק ומוגש ערעור, נדון בוועדה הפסיכיאטרית בראשות משפטן. למיטב ידיעתנו, לא נעשו אשפוזים שלא על-פי החוק, אלא טופלו אנשים שבגלל מצבם הנפשי נדרשה בדיקה כפויה, או אשפוז כפוי. כאשר מצבם אפשר, הסתיימה הוראת האשפוז, ולאחר מכן הופנו לטיפול אמבולטורי, במידת הצורך.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת שגיא, שאלה נוספת.

גדעון שגיא (העבודה):

כבוד סגן השר נואף מסאלחה, למרות הדברים שנאמרו כאן, עולה מפרסומים כי בכל זאת התבצעו, לדאבונו הרב, אשפוזים בכפייה של אנשים שאינם מסוכנים לציבור.

אני מבקש לדעת באיזו מידה יפעל המשרד כדי למנוע מקרים חריגים מהסוג הזה, ובאיזו דרך.

היו"ר ש' וייס:

כבודו.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת שגיא, יש לנו בקרה. כל עוד אין תלונות ספציפיות, פירוש הדבר שהבקרה פועלת בצורה חיובית, זה אומר שהמשרד פועל כהלכה. אלא שכל אדם יכול כמובן לטעות, ואם בכל זאת קורים מקרים כאלה, צריך ליידע אותנו. היו גם מקרים שבהם הוגשו תלונות, אבל לא במקרה הספציפי הזה.

תנאי מגורים לקויים בקרוונים

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

בעיתון "שישי" מיום 31 בדצמבר 1993 פורסם, כי כתוצאה מתנאי מגורים לקויים בקרוונים, נפגעים עשרות ילדים מהמחלות ברונכיטיס ואסתמה.

ברצוני לשאול:

1. האם משרד הבריאות מודע לבעיה?
2. האם חולקו לכל הילדים החולים מכשירי אינהלציה?
3. האם יפעל משרדך בשיתוף עם משרד השיכון כדי לפתור את הבעיה?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. המידע המתואר בכתבה הובא לידיעת משרד הבריאות באמצעות העיתון. עם זאת, הקשר בין מחלת האסתמה לבין תנאי מגורים אינו ודאי, אם כי ידוע כי קיים קשר בין חיים בתנאי צפיפות לבין מחלות זיהומיות, ובעיקר מחלות זיהומיות של דרכי הנשימה.

2. משרד הבריאות מחלק מכשירי אינהלציה. מכשירים אלה הינם על חשבון משפחות החולים.

3. משרד הבריאות יעביר תוכן פנייה זו למשרד השיכון לטיפול.

זה הכי נוח, הוא התפטר מתפקידו כסגן שר השיכון, אז עכשיו אנחנו מעבירים את זה למשרד השיכון.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חבר הכנסת רן כהן, שאלה נוספת.

רן כהן (מרצ):

המקורפון הזה מחשמל, גם זו סכנה בריאותית.

היו"ר ש' וייס:

זה האופרה "אלקטרה".

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, קודם כול אני רוצה לומר לך, שהעניין נראה חמור יותר. גם באשדוד, גם ביבנה וגם בשכונת ג'סי-כהן בחולון נבדקו אזורי הקרוונים, ובשלושת המקומות נמצאו ממצאים קשים מעל ומעבר למה שמצוי בשכונות חלשות. בדיקות אקראי שנערכו אצל משפחות רבות גילו, שלא נמצאה אף לא משפחה אחת שאין בה ילדים חולים, זה החורף השלישי, הסובלים מתופעות קשות של ברונכיט, מקשיי נשימה ומדברים חמורים מאוד.

אני מבקש לשאול אותך, אדוני סגן השר: א. לא מספקת אותי התשובה שלך, שאין קשר ודאי. האם הקרוונים נבדקו, כדי לראות אם יש בהם חומרים או מרכיבים שגורמים לסכנה בריאותית? נדמה לי שבדיקה כזאת לא נעשתה מעולם, ומן הראוי לעשות אותה. אודה לך אם תוכל להשיב לי על כך.

ב. מכשירי האינהלציה אינם מספיקים. מסתבר שהמכשיר הזה מספיק לילד חולה לתקופה מסוימת בלבד. לאחר מכן הילד הופך להיות חולה כרוני, ואז המכשיר הזה לא נותן מענה למחלה. האם תוכל לתת לי תשובה על העניין הזה, או עכשיו או אחרי שתבדוק את הדברים? תודה.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת רן כהן, התשובה שקראתי הוכנה על-ידי מנהל שירות בריאות הציבור, שזה גם התיק שלי – – –

רן כהן (מרצ):

אני לא שומע אותך, אדוני סגן השר.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אני אומר שהתשובה הוכנה על-ידי מנהל שירות בריאות הציבור אחרי בדיקה. אבל היות שאתה רואה את המצב הזה בחומרה, ועדיין אתה לא משוכנע בתשובה, אני מבטיח שנעשה בדיקה חוזרת גם בקרוונים וגם של המכשירים. אני אמסור את התשובה גם לך וגם לכנסת.

אנחה מחר את שירות בריאות הציבור לערוך את הבדיקה המחודשת, כדי שנהיה בטוחים שאין סכנה זיהומית בקרוונים. ואם יש כזאת, אנחנו ביחד נגיש המלצה להעביר אותה.

רן כהן (מרצ):

אני מאוד מודה לך.

מימון הטיפול בתינוקת שנולדה בקנדה

חבר הכנסת ח' דין שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

בהסתמך על כתבה שפורסמה ב"דיעות אחרונות" מיום 30 בדצמבר 1993 (מצ"ב הכתבה), בעניין תינוקת-פגה ישראלית שנולדה בקנדה ואין מי שיממן את הטיפול בה, ברצוני לשאול:

1. האם המקרה ידוע למשרד הבריאות?

2. האם ביטוח נסיעות בנושא בריאות, הנעשה לאם בהיריון, הכולל גם התייחסות לעובר, לא תופס במקרה שהעובר הופך ליילוד?

3. האם יתערב משרדך בנושא זה על מנת לעזור להורים במימון הטיפול היקר?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. למשרד הבריאות ידוע על המקרה הנדון.

2. נושא ביטוח נסיעות נעשה ישירות עם חברות הביטוח ואינו בתחום ובסמכות הטיפול של משרד הבריאות. במקרה הנ"ל מדובר, כאמור, בביטוח מסחרי, אשר למשרדנו אין מידע לגביו.

3. משרד הבריאות מנוע מלהתערב בנושא, וזאת בשל העובדה כי משרדנו אינו מתוקצב לסיוע במימון טיפול רפואי לישראלים השוהים בחוץ-לארץ.

היו"ר ש' וייס:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת חיים דיין.

חיים דיין (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, גם המיקרופון הזה מחשמל, וכדאי שיבדקו את כל המיקרופונים. אני רוצה להציע כאן הצעה לסדר. השאלות זוכות כאן לתשובות כפי שהוכנו במשרדים הנוגעים בדבר, אבל הציבור שצופה בנו בערוץ-3 אינו יודע מה השאלות שעליה משיב השר, מה הנושא שהועלה על-ידי חבר הכנסת – – –

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אבל יש להם העתק.

חיים דיין (צומת):

הם לא יכולים לבוא לכנסת כדי לקחת את הפרוטוקול ולקרוא את השאלות.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, שאם חבר הכנסת ששאל את השאילתא נמצא באולם, לפני שהשר משיב על השאילתא שלו יקראו כאן את השאילתא שלו.

המקרה החריג שלגביו הגשתי את השאילתא מדבר באשה ישראלית בהיריון, שיצאה לארצות-הברית כתיירת. בהיותה שם ילדה בלידה מוקדמת, ונדרשה לשלם שם את הוצאות הטיפול בפג שילדה.

האם משרדך, אדוני סגן השר, יכול לכפות על משרדי הנסיעות, ואולי בדרך חוק, לדאוג לכך שלא יקרו מקרים כאלה, שאישה בהיריון נוסעת לחוץ-לארץ וקורה לה דבר כמו זה?

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת דיין, קודם כול אני רוצה לציין, שבפני כל חבר כנסת מונח נוסח השאילתות. ברשות היושב-ראש, אני רוצה להזכיר, שכאשר מדובר בשאילתא בעל-פה, ניתנת לשואל האפשרות לקרוא אותה. לא קוראים כאן שאילתא רגילה. השר עונה על השאילתא בהנחה שהיא מונחת לפני חברי הכנסת והם קראו אותה.

ועכשיו – לנושא הנדון. במשרד הבריאות אין קרן לכיסוי הוצאות מהסוג הזה. אילו זה היה קורה בארץ, אפשר היה לתת לאשה הנחה בבתי-החולים שלנו, לפני משורת הדין, אם המצב הכלכלי שלה עגום. אבל זה איננו המקרה. מאות אלפי ישראלים יוצאים מדי שנה לחוץ-לארץ, ולא אנחנו מבטחים אותם. יש להם ביטוח רפואי באמצעות סוכני הנסיעות. הם צריכים לדאוג לעצמם ולביטוח שלהם לפני שהם יוצאים לחוץ-לארץ.

אני יודע שהמקרה הזה הוא באמת מקרה טרגי. אם המשפחה לא יכולה לשלם את ההוצאות, אולי תגלה יוזמה ותערוך מגבית בשביל הילדה הזאת ובשביל המשפחה המסכנה הזאת.

אין סעיף תקציבי שאני יכול לתת הוראה להשתמש בו כדי לכסות את ההוצאה הזאת. זה יהיה בלתי חוקי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

אדוני סגן השר, תואיל בטובך, לפניך משורת הדין, מסיבות מוצדקות, לקרוא את תשובתך על שאילתא של חבר הכנסת רון נחמן, מס' 2051.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(קורא את התשובה על שאילתא מס' 2051, ראה עמ' .)

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, על איזו שאלה בשאילתא אתה משיב?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אני דיברתי על החברות בקופת-חולים. בשאילתא שלך כתוב: בעיתון "מעריב" מתאריך 7 בנובמבר פורסם שעובדי בנק הפועלים מחויבים לשלם ביטוח בקופת-חולים של ההסתדרות, וזאת אף שהם חברים בקופת-חולים אחרת, דבר שגורם לכך שהם משלמים בו-זמנית כפול. ואתה שואל: האם זה נכון? ובכן, קודם כול, אין זו חובתנו לבדוק אם זה נכון. נניח שאתה צודק וזה נכון, לא צריך לבדוק את זה.

רון נחמן (הליכוד):

אני מבקש לשאול שאלה נוספת.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, זו זכותך.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, בשאילתא שהגשתי לכבודו ביקשתי לדעת על נושא כפל התשלום שמשלמים עובדי בנק הפועלים, כפי שפורסם בעיתון "מעריב" מ-7 בנובמבר. ושאלתי: האם זה נכון? מה הוא הסכום שאותו משלמים עובדי הבנק? ומה בדעת השר לעשות? הבנתי שכבוד סגן השר תולה את הפתרון לאנומליה, במצב שהעליתי בשאילתא הזאת, בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, שאם וכאשר יבוא, ימצא פתרון גם לכפל התשלום. כל עוד החוק הזה לא נחקק, קיימת הסכנה של כפל תשלום. לכן שאלתי היא: עד שיהיה חוק ביטוח בריאות ממלכתי, איך בדעת סגן השר לסתום את הפרצה הזאת?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אין לנו מעמד משפטי בעניין הזה. הרי החברות בקופת-חולים היא חוזה בין המבטח לבין המבוטח, בין שמדובר בקופת-חולים "מכבי", ב"מאוחדת", או בקופת-חולים של ההסתדרות. לכל אחת יש התקנון שלה. הרי על מה היה הוויכוח שבעקבותיו התפטר שר הבריאות? הוויכוח היה על מה שקראו הזיקה; כלומר, אם אתה עובד במוסד הסתדרותי, אתה חייב להיות חבר בקופת-חולים הכללית. זה היה הוויכוח, ועל זה התפטר השר.

אינני אומר שאתה לא צודק. לא בדקתי. נניח שאתה צודק. זה עניינה של קופת-החולים. הם צריכים לטפל בזה בעצמם.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רון נחמן, את התשובה על השאילתא השנייה שלך, מס' 2270, נעביר לפרוטוקול. בסדר?

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מדובר בנושא חשוב מאוד, ואני מבקש שסגן השר יקרא את התשובה.

היו"ר ש' וייס:

טוב. חבר הכנסת רון נחמן לא היה בזמן הנכון באולם, אבל הוא צלצל אלינו פעמיים מהדרך, להודיע שהוא נמצא בפקק תנועה.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(קורא את התשובה על שאילתא מס' 2270, ראה עמ' .)

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, הנושא של כלים חד-פעמיים במספרות הוא חשוב מאוד. ומה שכבוד השר אמר עכשיו, שהאחריות היא על הרשות המקומית – כראש רשות מקומית אני אומר לך, שלדבר הזה אין אחיזה. ראש הרשות המקומית אינו יכול לעשות בדיקה של כלים סניטריים.

דן תיכון (הליכוד):

סגן השר טועה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון, עם כל הכבוד, לא אתה עונה. אין קריאות ביניים בזמן שאילתות.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, הייתי מבקש שהנושא ייבדק שוב על-ידי משרדך, לתיאום בין גורמי הרישוי והפיקוח הרפואי לבין הרשות המקומית.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, אני בטוח בתשובה שלי. יותר מזה, במשרד הבריאות מאשימים שראשי הרשויות לא אוכפים את החוק במקרה זה כמו במקרים אחרים. אבל כדי להסיר ספק וכדי למנוע ויכוח, אני מוכן לבדוק את זה פעם נוספת ולשלוח לחבר הכנסת רון נחמן את התקנות של רשות הרישוי. אם זה אנחנו, נעשה זאת.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני סגן השר, אני בדקתי בכמה מספרות. הגיע פיקוח מטעם משרד הבריאות.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

היו"ר ש' וייס:

רבתי, אלה שאילתות. באו לא נפר את הכללים.

שירותים משותפים בבית-חולים לחולי נפש

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר הבריאות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

כתבה שפורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" ב-17 בדצמבר 1993 ועסקה בסיפורה של חיילת שאושפזה בכפייה בבית-חולים לחולי נפש בטירת-הכרמל כללה קטע המתאר את המחלקה הסגורה בבית-החולים, ועל-פיו במחלקה שבה מאושפזים גברים ונשים יש שירותים ומקלחת ללא דלתות, כך ש"כולם רואים את כולם" והחולה "מתביישת להתרחץ כי מסתכלים עליה".

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות ואכן אין הפרדה מוחלטת של שירותים ומקלחות במחלקה הסגורה, לרבות דלתות אטומות וסגורות?

2. אם כן – מה ייעשה לתיקון המצב?

תשובת סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. במחלקה הנדונה אכן מאושפזים גברים ונשים, בחדרים נפרדים כמובן. באגף הסגור של המחלקה, המונה בסך הכול שש מיטות, השירותים אכן משותפים מפאת מיעוט המשתמשים. יש דלתות בשירותים ובמקלחות, ואין זה נכון ש"כולם רואים את כולם". אומנם לא היתה אפשרות לנעול את השירותים והמקלחות מבפנים, מכיוון שמדובר בחולים העלולים לסכן את נפשם.

קיים צוות באגף השומר במשך 24 שעות על אותם שישה חולים, והוא רואה את המתרחש באופן שוטף ומתמיד.

2. לאור פנייה ממשפחות החולים, הופקו לקחים ויושמו כדלהלן: הוכנס וילון לתוך המקלחת וסודרו לשירותים ולמקלחות מנעולים המאפשרים למשתמש לנעול את הדלת כאשר רק לצוות יש אפשרות פתיחה.

אשפוז פצועים בני משפחה בבתי-חולים נפרדים

חבר הכנסת ג' שגיא שאל את שר הבריאות ביום ו' בשבט התשנ"ד (18 בינואר 1994):

נודע לי שבמקרים מסוימים אושפזו נפגעי תאונות דרכים בני משפחה אחת בבתי-חולים נפרדים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד הבריאות לבעיות הנגרמות לפצועים עקב כך ולקשיים הנגרמים לקרובי משפחתם?

2. כיצד יונחו הנוגעים בדבר להימנע מהישנות מקרים דומים?

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

1. משרד הבריאות מודע לקשיים הנגרמים עקב אשפוז בני משפחה אחת שנפצעו בתאונת דרכים בבתי-חולים שונים.

עם זאת, ברצוני לציין כי אשפוז פצועי תאונות דרכים והפנייתם לבתי-חולים מתבצע על-פי קריטריונים רפואיים, המתבססים על סוג הפציעה וחומרתה. במקרה של ריבוי נפגעים, מתחשב מגן-דוד-אדום גם ביכולת הקליטה של בתי-החולים באזור.

2. מגן-דוד-אדום ינחה את צוותי הפינוי שלו בשטח להתחשב בבקשות המשפחות להעביר פצועים בעלי קרבה משפחתית לאותו בית-חולים, וזאת בתנאי שלא תהיה בכך שום פגיעה בטיפול הנדרש לחולים אלה.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שגיא.

גדעון שגיא (העבודה):

כבוד סגן השר נואף מסאלחה, אני מבין את השיקולים המקצועיים שמנחים את מגן-דוד-אדום ואת הגורמים המקצועיים. עם זאת, אני מציע שלא להקל ראש בפגיעה הקשה שסופגת משפחה כאשר כתוצאה מתאונת דרכים נפגעים בני המשפחה. אם מבקשים לאפשר לנפגעים לקבל טיפול מקצועי

כיאות, נדמה לי שכדאי לאפשר לכל בני המשפחה להתאשפז באותו בית-חולים שקולט את המקרה הקשה, ולנקוט כאן דווקא דין של התחשבות במקרים היותר קלים, ובלבד שהמשפחה תהיה כולה יחד בבית-חולים אחד, ושבני המשפחה לא ינתקו מגע זה מזה. יש לזכור שמדובר לעתים בבני משפחה צעירים, שמנותקים מן האחרים.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אמרתי שמגן-דוד-אדום יתחשב בכך. הכוונה היא שהיתה הנחיה כזאת, ואני בטוח שהיא תתבצע.

הקמת מרפאת אם וילד בכפר חג'אג'רה

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הבריאות ביום ו' בשבט התשנ"ד (18 בינואר 1994):

בכפר חג'אג'רה מתגוררים כ-1,000 תושבים, אשר מקבלים שירות רפואי במרפאה לאם ולילד בבית-זרזיר, אשר מרוחק כ-10 ק"מ מחג'אג'רה. בין שני היישובים אין תחבורה סדירה, דבר שמקשה על האמהות והמשפחות.

ברצוני לשאול:

האם ייענה משרד הבריאות לדרישת התושבים ויקים מרפאה לאם ולילד ביישוב? אם כן – מתי יתבצע הדבר?

תשובת סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הכפר חג'אג'רה נמצא בנפת עפולה, במרחק של 5 ק"מ מבית-זרזיר, שם קיימת תחנה לבריאות המשפחה, הנותנת שירות גם לכפר חג'אג'רה.

אוכלוסיית הכפר חג'אג'רה כוללת כיום 96 משפחות – 18 נשים הרות, 31 תינוקות, 138 פעוטות.

לאור נתונים אלה, עדיין אין הצדקה לבניית תחנה לבריאות המשפחה.

עם זאת, אם תחליט המועצה לשכור מבנה מיוחד למטרה זו, משרד הבריאות יהיה מוכן לאייש את התחנה באחות במשרה חלקית, מתקציב מיוחד לסגירת פערים במגזר הערבי, הקיים במשרד למטרות מהסוג הנ"ל.

הודעת ממלא-מקום ראש הממשלה ש' פרס על פעילות הממשלה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, ואני רוצה להזכיר במה מדובר. ב-11 באוקטובר 1993 מסר ממלא-מקום ראש הממשלה, שר החוץ שמעון פרס, הודעה בשם הממשלה בפתיחת המושב. לא התקיימה אז הצבעה על הודעות סיכום, כי הממשלה ביקשה לדחות את התשובה לזמן מה. הייתי אומר, שבמעין הסכמה שבשתיקה התשובה התמהמהה עד היום, והיום אני רוצה לשאול את השר המתאם, האם הממשלה רוצה להשיב. המזכיר אומר לי שהוא שאל – לא. לפיכך נעבור לקריאת הודעות הסיכום ולהצבעה עליהן.

אני מזמין את חבר הכנסת אלי דיין לקרוא בפנינו את הצעת הסיכום של סיעות העבודה ומרצ; בבקשה. אני מבקש הקשבה, כי הצעת הסיכום ארוכה מאוד. בבקשה.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת סיכום להודעת ממלא-מקום ראש הממשלה, חבר הכנסת שמעון פרס, על פעילות הממשלה – –

דן מרידור (הליכוד):

הוא ממלא-מקום ראש הממשלה?

היו"ר ש' וייס:

אז.

אלי דיין (העבודה):

כתוארו אז, אומרים המשפטים.

דן מרידור (הליכוד):

עכשיו הוא כבר לא?

אלי דיין (העבודה):

אינני יודע. כל פעם ממנים.

— — בשם סיעות העבודה ומרצ:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת ממלא-מקום ראש הממשלה שמעון פרס על פעילות הממשלה, שנמסרה לכנסת ביום ב', 11 באוקטובר 1993.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. זהו? תודה רבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מאיזה תאריך?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת איתן וחבר הכנסת רון נחמן, עם כל הכבוד, אני הודעתי כאן שעד עכשיו היתה הסכמה בשתיקה של כל סיעות הבית — — —

רון נחמן (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

אני מודיע לך שהתאריך מפסיק להיות חשוב מהרגע שהודעת.

מיכאל איתן (הליכוד):

מאיזה תאריך – – –

היו"ר ש' וייס:

התאריך הוא 11 באוקטובר 1993, ולא היתה כל בקשה. כאשר הוצגה הבקשה, ביום א', על-ידי חבר הכנסת משה קצב, דאגנו לכך שביום ג' תהיינה הצבעות. צריך להיות הוגן.

עכשיו אני מזמין את חבר הכנסת משה קצב, יושב-ראש סיעת הליכוד, להביא בפנינו את הצעת הסיכום של הליכוד, מפד"ל, צומת ויעוד. בבקשה, אדוני.

משה קצב (הליכוד):

אדוני, אני מבקש להוסיף גם את אגודת ישראל – יהדות התורה.

היו"ר ש' וייס:

רגע אחד, סליחה, כבר היו לנו סיפורים בנושא הזה. האם יש הודעה נפרדת של אגודת ישראל, יהדות התורה? אין. יושב-ראש סיעת יהדות התורה מסכים? חבר הכנסת מנחם פרוש.

מנחם פרוש (יהדות התורה):

כן.

היו"ר ש' וייס:

לא תהיינה אי-הבנות? בבקשה.

משה קצב (הליכוד):

תודה, אדוני. הצעות סיכום לדין בהודעת הממשלה מטעם סיעות הליכוד, אגודת ישראל – יהדות התורה, המפד"ל, צומת, מולדת ויעוד – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

משה קצב (הליכוד):

בלי מולדת.

היו"ר ש' וייס:

לא, בלי.

משה קצב (הליכוד):

1. ירושלים השלמה תישאר מאוחדת בריבונות ישראל.

2. בכל הסדר מדיני יובטח ביטחונם של אזרחי ישראל ויישמר – –

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש.

משה קצב (הליכוד):

– חופש הפעולה המלא של זרועות הביטחון ברחבי יש"ע לסיכול פעולות חבלה וטרור נגד יהודים והענשת מבצעים.

3. הכנסת שוללת את זכות השיבה לפלשתינים.

4. הכנסת שוללת הקמת מדינה פלשתינית בין הירדן ובין הים.

5. יובטח המשך קיומם של כל היישובים היהודיים ברחבי יש"ע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מבקש מהסדרנים לסגור את הדלתות. חברי הכנסת, נא לשמור על האווירה הראויה להצבעה כל כך חשובה.

את מי אני מזמין מש"ס? יש לפנינו הודעת סיכום של סיעת ש"ס, ואני מנחש שחבר הכנסת בניזרי ירצה לקרוא אותה בפנינו. בבקשה.

חבר הכנסת קצב. אנא, שבו חברים. בבקשה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת – – –

היו"ר ש' וייס:

רק רגע. חבר הכנסת רן כהן, אנא. חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת פני בדש. חבר הכנסת רן כהן, לא שומעים.

שלמה בניזרי (ש"ס):

הצעת הסיכום של ש"ס:

1. ירושלים תישאר מאוחדת בריבונות ישראל.

היו"ר ש' וייס:

רגע, רגע, תסלח לי. חברי הכנסת, אנחנו רוצים לשמוע את מה שהוא קורא בפנינו. חבר הכנסת אפרים גור, נא לשבת. חבר הכנסת ביבי נתניהו, נא לשבת. חבר הכנסת רן כהן. נא לסגור את הדלתות. ביקשתי לסגור את הדלתות. בבקשה.

שלמה בניזרי (ש"ס):

1. ירושלים השלמה תישאר מאוחדת בריבונות ישראל.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חיים רמון, אנא ממך.

שלמה בניזרי (ש"ס):

2. בכל הסדר מדיני יובטח ביטחונם של אזרחי ישראל. זרועות הביטחון יהיו אחראיות לשמירת הביטחון של כל אזרחי מדינת ישראל, לרבות המתישבים היהודים ברחבי יש"ע.

3. הכנסת שוללת את זכות השיבה לפלשתינים, למעט מקרים של איחוד משפחות.

4. הכנסת שוללת הקמת מדינה פלשתינית בין הירדן לים.

5. יובטח המשך קיומם של כל היישובים ברחבי יש"ע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. עכשיו הצעת סיכום של סיעות חד"ש ומד"ע. תביא אותה בפנינו חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

חברי הכנסת, תאפשרו לנציגי הסיעות לקרוא את ההודעה, ובשקט. ביקשתי לסגור את הדלתות. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת הסיכום של סיעות חד"ש ומד"ע לדיון בנושא: הודעת הממשלה על פעולות הממשלה.

1. הכנסת מברכת על השגתו של הסכם קהיר וקוראת לממשלה להסיר את כל המכשולים המונעים את השלמת ההסכם הנ"ל ואת תחילת יישומו של הסכם עזה ויריחו תחילה.

2. הכנסת קוראת לממשלה להקפיא את כל ההשקעות בהתנחלויות, לפרק את ההתנחלות נצרים ולעודד מתנחלים לשוב לתחומי מדינת ישראל, וזאת באמצעות הצעת פיצויים הולמים.

3. הכנסת תובעת מהממשלה לשחרר את האסירים הפלשתינים ולהפסיק את רמיסת זכויות האדם בשטחים הכבושים, את הירי באזרחים ובבני נוער ואת הפקעת אישורי היציאה לעבודה מפועלים רבים בעזה. צעדים בוני אמון אלה יתרמו רבות לתהליך השלום ויצרו את צעדיהם של מתנגדי השלום בקרב שני העמים.

4. הכנסת קוראת לממשלה להקדים את תחילת הדיונים על הסדר הקבע, שיבטיח דו-קיום בשלום בין ישראל לבין המדינה הפלשתינית שתקום בצדה.

5. הכנסת קוראת לממשלה לפעול להשגת הסכם שלום עם סוריה על בסיס נסיגה מלאה מהגולן, לפי לוח זמנים מוסכם. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד. עכשיו יביא בפנינו את הצעת הסיכום האחרונה חבר הכנסת זאבי, מטעם סיעת מולדת. חבר הכנסת זאבי, בבקשה. לאחר מכן נעבור להצבעות.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, להלן הצעת סיכום לדיון המדיני במליאת הכנסת, של סיעת מולדת.

א. הכנסת דוחה את ההסכמים שנחתמו על-ידי הממשלה עם ארגון המרצחים אש"ף ושוללת כל מגע והידברות עם ארגוני המחבלים.

ב. הכנסת רואה בהסכמים האלה שלב להקמת האוטונומיה, שהוא שלב להקמת מדינת פלשתיין באזורי יש"ע, שהוא שלב להשתלטות הפלשתינים על כל מדינת ישראל מנהר הירדן עד לים התיכון.

איך הם ידעו, אחר כך, להצביע נגד, אם הם לא מקשיבים?

היו"ר ש' וייס:

אני מצטרף לשאלה.

רחבעם זאבי (מולדת):

ג. הכנסת רואה כאסון את רעיון זכות השיבה – – –

היו"ר ש' וייס:

לא להפריע. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

ג. הכנסת רואה כאסון את רעיון זכות השיבה לתחומי ארץ-ישראל לעקורים ולפליטים הערבים שנמצאים מחוץ לגבולות ארץ-ישראל המערבית.

ד. הכנסת רואה באזורי – – –

היו"ר ש' וייס:

רק רגע. חבר הכנסת בא-גד, לא תוכל להצביע, כי אתה לא שומע את ההודעה של חבר הכנסת זאבי. לא תדע איך להצביע. נא להמשיך. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

ד. הכנסת רואה באזורי יהודה, שומרון ועזה, כמו גם באזור רמת-הגולן, חלקים בלתי נפרדים ממדינת ישראל, ואת ירושלים כבירת הנצח של עם ישראל וארץ-ישראל, ואין בה מקום וזכות לכל ישות מדינית אחרת.

ה. הכנסת תובעת מהממשלה, ובאמצעותה מזרועות הביטחון, להבטיח את חייהם של היהודים בכל הארץ, ובמיוחד של המתיישבים היהודים באזורי יש"ע, ולהדביר בתקיפות ובמהירות את הטרור לצורותיו.

ו. הכנסת תובעת מהממשלה לחדש לאלתר את תנופת ההתיישבות היהודית בכל חלקי ארץ-ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

נא לשבת, עוברים להצבעות. אני ממתין שחבר הכנסת זאבי יתיישב, כי מתחילים דווקא בסיעה שלו.

חברי הכנסת, על רקע הניסיון המגוון עם הצבעותינו האלקטרוניות, אני פונה אליכם ומבקש ללחוץ באופן יציב, חזק וממושך על הכפתור. אני מבקש לא להפריע תוך כדי ההצבעות.

הכנסת תצביע עכשיו על הצעת הסיכום של סיעת מולדת, כפי שהוצגה על-ידי חבר הכנסת זאבי. ההצבעה החלה. כל מי שמדבר – מפריע. מספיק. הסתכלו היטב אם הקול שלכם נקלט.

הצבעה מס' 3

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי – 37

נגד – 42

נמנעים – 4

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ר' זאבי לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

למה אתה מדבר?

דוד מנע (הליכוד):

כי חבר הכנסת ונונו מקוזז, והוא הצביע.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הוא מקוזז.

היו"ר ש' וייס:

זה לא מעניין אותי.

37 בעד, 42 נגד, ארבעה נמנעים. אני מודיע שההצעה הזאת לא נתקבלה.

הכנסת תצביע עכשיו על הצעת הסיכום של סיעות חד"ש ומד"ע, כפי שהוצגה על-ידי חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה, אל תלחצו לפני שאני אומר. תבדקו את עצמכם, במקום לדבר.

הצבעה מס' 4

בעד הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ת' גוז'נסקי – 4

נגד – 70

נמנעים – 8

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ת' גוז'נסקי לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

ארבעה תומכים, 70 מתנגדים, שמונה נמנעים. גם הצעת סיכום זו לא נתקבלה.

אברהם בורג (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת בורג, אתה יודע שאני אוהב את ההומור שלך, אבל עכשיו זה מפריע לנו.

הכנסת תצביע על הצעת הסיכום של סיעת ש"ס, כפי שהוצגה על-ידי חבר הכנסת בניזרי, בבקשה. שימו לב איך אתם מצביעים; לא איך, אלא האם אתם מצביעים.

הצבעה מס' 5

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ש' בניזרי – 42

נגד – 43

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת ש' בניזרי לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

42 בעד, 43 נגד, אין נמנעים. גם הצעה זו לא נתקבלה.

חצי שנייה לרגיעה.

חברי הכנסת, אחר כך תהיינה טענות. חבר הכנסת נתניהו, אחר כך תהיינה טענות ויהיו בירורים.

בנימין נתניהו (הליכוד):

אני דואג שלא תהיינה טעויות.

היו"ר ש' וייס:

אבל זה מפריע.

הכנסת תצביע עכשיו על הצעת הסיכום של סיעות הליכוד, המפד"ל, צומת, אגודה ויעוד, כפי שהוצגה לפנינו על-ידי חבר הכנסת משה קצב. ההצבעה החלה, לא להפריע. אחר כך תהיינה לכם טענות שההצבעה שלכם לא נקלטה. מספיק.

הצבעה מס' 6

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' קצב – 40

נגד – 43

נמנעים – 2

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' קצב לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

40 בעד, 43 מתנגדים, שני נמנעים. גם הצעה זו נדחתה.

עכשיו תצביע הכנסת על הצעת הסיכום – סליחה, לא להפריע, עוד הפעם תהיינה טענות? חברת הכנסת לימור לבנת, אני מבקש, אנא. חבר הכנסת מנע, הניסיון מלמד שרצוי שתשב.

הכנסת תצביע על הצעת הסיכום של סיעות העבודה ומרצ, כפי שהוצגה על-ידי חבר הכנסת אלי דיין. שימו לב, תסתכלו, שלא תהיינה אחר כך טענות על טעויות.

הצבעה מס' 7

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' דיין – 43

נגד – 41

נמנעים – 1

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' דיין נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

43 תומכים, 41 מתנגדים, אחד נמנע. אני מודיע שהצעת סיכום זו נתקבלה. תודה.

הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש' וייס:

אני מבקש מסגנית היושב-ראש אסתר סלמוביץ להחליפני.

אנו עוברים להצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי) – חברי הכנסת לימור לבנת וגדעון פת, אנא מכם. חברי הכנסת היקרים שטרית וונונו, אני מבקש – יבנה, קריית-מלאכי, אנא.

ובכן, הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי), קריאה ראשונה, הצעה מס' 2250.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

מייד אאפשר לך.

שר המשפטים יפתח. בבקשה, כבודו.

חברת הכנסת לימור לבנת, אנא בטובך. חברי הכנסת פת, הנגבי, לנדאו, תרשו לנו להתחיל בדיון. חברי הכנסת המר, לוי, הלפרט, שפירא, אנא. ברוכים הבאים. חבר הכנסת מנע, חבר הכנסת שגיא, השר שטרית, חבר הכנסת רמון.

אדוני השר, אני רוצה להציג לפניך שאלה, ואודה לך אם תתייחס אליה. בשבוע שעבר טען חבר הכנסת אברהם פורז, שיש טעם לדחות את התחלת הדיון, מכיוון שידוע לו שהנושא מתלבן מחדש בממשלה. היתה גם תביעה כזאת מגוף נוסף.

אל תפריעו לי. חבר הכנסת שפי, אנא ממך.

אדוני השר, אתה טענת שהדברים נכונים. עם זאת, חשבת שכדאי להתחיל בדיון, והודעת בראשית נאומך שאכן תתייחס לטענה של חבר הכנסת פורז.

יש לי משאלה אליך, שבראשית נאומך תתייחס עוד הפעם לסיפור הזה, כדי שנצמד קדימה באופן מסודר.

אברהם פורז (מרצ):

שמענו את השר. אני לא רוצה לשמוע אותו פעמיים באותו עניין.

היו"ר ש' וייס:

אבל הוא מעניין. האמן לי.

חבר הכנסת יצחק לוי, תעזור לי. ישיבת סיעת מפד"ל או שיחות על הרחבת הקואליציה, אני מבקש מחוץ לאולם.

חברי הכנסת הלפרט, הנגבי, מצא, נתניהו, אנא חברים. חבר הכנסת רביץ, נא לשבת. תודה רבה.

בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת, לפני כשבוע, ב-8 בפברואר 1994, אכן הצגתי בפני הבית הנכבד הזה את הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון), כפי שפורסמה ב-13 בדצמבר 1993, הצעת חוק 2227.

אותה הצעה לתיקון חוק-היסוד היתה מונחת על שולחן הכנסת וראויה היתה להיות מוצגת לפניכם.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת שקט. נא לסגור את הדלת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אלא שבעוד ההצעה מונחת על השולחן, קיבלתי אני, וכן קיבל גם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, מכתב מכבוד המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, השופט אהרן ברק, ובו הערות רציניות ומעניינות לגבי הצעת חוק זו.

כאשר הצגתי את הצעת החוק במליאה, ראיתי להביא דברים כהווייתם, ואמרתי שראויות היו ההערות של כבוד השופט ברק להיות נדונות גם בפורום הממשלתי, בוועדת השרים לענייני חקיקה, הן מפני חשיבותן של אותן הערות והן מפני כבודו של המעיר.

ואכן, ועדת השרים לענייני חקיקה ראתה לאמץ חלק נכבד מהערותיו של השופט ברק.

אברהם פורז (מרצ):

אבל זה היה לפני יום שלישי שעבר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני חשבת, שמן הראוי לדווח על כך למליאת הכנסת.

עם זאת, אמרתי שמבחינתי ניתן היה להסתפק בהצגת המצב הקיים, כי אין זכותי לבקש שחבר כנסת אחר לא יעלה אחרי ולדחות את המשך הדיון עד לאחר שנגיש לכם את הנוסח המתוקן כראוי.

עם זאת, לא יכולתי להבטיחכם שהוא יגיע אליכם דווקא בצבע הכחול, משום שאין הדברים תלויים רק בי אישית כשר המשפטים, אלא גם בממשלה כולה, אשר צריכה להתכבד, לדון ולאשר את התיקונים על-פי המלצת ועדת השרים לענייני חקיקה. וכך היה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני השר, מה זה משנה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רוצה גם להתקדם. אני לא רוצה לחיות בעבר. התבקשתי רק על-ידי כבוד יושב-ראש הכנסת להציג את מהלך הדברים ולעבור לנקודה העכשווית, ואני נענה לבקשתו.

מיכאל איתן (הליכוד):

בסדר, רק תסביר מה זה משנה מבחינת סדר הזמנים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מציע שזה יהיה נושא למחקר של מעיינים ומלומדים, שירצו להתעמק בשאלה איך הוחקו חוקי-יסוד ואיך תוקנו.

אברהם פורז (מרצ):

שר המשפטים ד' ליבאי:

והרשה נא לי לעבור להווה ולא להשתעשע בזיכרונות העבר.

ובכן, הממשלה אישרה את התיקונים שהציעה ועדת השרים לענייני חקיקה, ועל כן הנחנו על שולחן הכנסת כבר ביום אתמול אותה הצעה שהנחנו קודם לכן, כשכלולים בה תיקונים מסוימים. ביקשתי להבהיר כל אותם תיקונים בפני הכנסת כבר בדברי ביום 8 בפברואר 1994, ולכן אינני מתכוון להתחיל הכול מבראשית ולהציג בפניכם או לומר בפניכם אותם דברים שאמרתי אז, אלא הנחתי היא שמי שהיה באולם ומתעניין – שמע, ומי שלא שמע ישמע את עיקרי הדברים מפי היום, וכל הדברים הראויים להיאמר ייאמרו. כך שאנחנו מתחילים עכשיו בקריאה הראשונה של הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי), כפי שהונחה אתמול על שולחן הכנסת.

אברהם פורז (מרצ):

זה לחלופי חלופין, כי זה כבר התיקון השלישי.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת פורז, אני רואה שאתה רוצה להיכנס להיסטוריה בהערות ביניים ובניסיונות שאומנם לא עלו על-ידי אוהדיך או שליחך בפני בית-המשפט הגבוה לצדק, שביקש מהם לחזור בהם מעתירתם ולחזור כלעומת שבאו, ואני אומר את זה מתוך כבוד לעותרים.

אברהם פורז (מרצ):

אני חושב שאדוני השר – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני חושב שלא היה מקום לעתירה, אבל בינתיים בג"ץ ראה לנכון לומר להם שלא היה מקום לעתירה, ומה שלא הצלחת אתה ומה שלא הצליחו כמה מידידיך לעכב בשערי בית-המשפט העליון, אני מניח שגם לא תצליח לעכב כאן.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני השר, כשאני רוצה לעתור על משהו, אני עותר בעצמי. הם לא היו שליחי. במקרה – – – ידיד טוב שלי, זה הכול. לא הייתי צד לעתירה, ואל תייחס לי את העתירה. אבל זה שאתה יוצר פה תקדים, ורסיה שלישית, זה באמת ייכנס להיסטוריה, ולא לחיוב.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פורז, אני רוצה להזכירך שאתה מדבר ללא רשותי. אני מבקשת להפסיק את ההפרעות ולא להפריע פה לשר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רוצה לומר לך, ששני דברים למדתי מאז באתי לכנסת. גם למדתי שלהפריע לדובר זה מנומס, ומשום-מה זה נחשב לגיטימי ומשום-מה אלה כללים שרוצים להתכבד בהם. עלי זה לא מקובל. אם אני צריך לקבל מנהגים, שבעיני הם פסולים לחלוטין, שהם לא מתבקשים, שהם לא הערות ענייניות, שהם גם לא מבקשים להבהיר דברים – זה פשוט מין דרך מתוכננת לחבל בהצגת הדברים, לנסות ולהסיט את הדובר ממסלול המחשבה העניינית שלו, שמא יעדיף לבוא ולקרוא את הדברים מן הכתב, אינני יודע. אז אני חושב שמותר, ותן להיכנס לדברים לגופם, ברשותך. אתה הבהרת, ואחרי שהבהרת אני מקבל את הבהרתך.

ובכן, אנחנו חוזרים לעניין חוקי היסוד, שמבקשים לעגן גם את עקרונות המשטר הדמוקרטי ואת מוסדותיו בחוקי יסוד, האמורים להוות, כשהם יהיו שזורים יחדיו ומובאים יחדיו, את החוקה הכתובה של מדינת ישראל. ובחוקי היסוד אנחנו מבקשים גם לכלול את זכויות היסוד של האדם, וזכות יסוד ראשונה שזכתה להיכלל במגילת זכויות האדם שהכנסת מחוקקת פרקים פרקים כחוקי יסוד היתה, בשל נסיבות שהזמן גרמן, אותה זכות הקרויה: חופש העיסוק.

הכנסת קיבלה את חוק-יסוד: חופש העיסוק ב-3 במרס 1992, והחוק פורסם בספר החוקים ב-12 במרס 1992. אם נשאל את עצמנו, במה זכתה זכות זו שתהא ראשונה, האם היא חשובה מזכויות היסוד האחרות, מהזכות לחיים, מהזכות לשלמות הגוף, מהזכות לחירות, חופש הביטוי וזכויות אחרות, נראה לי שגם לאחר עיון קל אפשר לומר: לאו דווקא, אלא משום שהנסיבות היו כאלה שניתן היה באותם ימים להעביר דווקא את ההגנה על חופש העיסוק כזכות מוגנת ראשונה.

ואם נשאל את עצמנו, האם באמת יש חופש עיסוק, האם בחברה שלנו זו זכות יסוד כל כך מקובלת, שלא לומר מקודשת – היכן בא זכרה, היכן הספרות הענפה בתולדותינו שבאה לתת לזכות יסוד זו הגנה מיוחדת, שהרי אם אנחנו נפנה אנה ואנה ונסתכל סביבנו, באלה שעוסקים בעיסוקים שונים ובאלה שפותחים עסקים שונים, נדמה לי שבסך הכול מקובל גם על הכנסת ומקובל בציבור, ששמים סייגים שאומרים לאנשים: רצונך לפתוח עסק? הוא טעון רישוי ועוד רישויים מרישויים שונים. יש רישוי הנדסי, יש רישוי תברואי, יש רישוי שנובע מאיכות חיים וכיוצא באלה, ואנחנו למדים לחיות עם זה.

דן תיכון (הליכוד):

אבל לא אומרים לך שאין לך רשות לפתוח את העסק. כל אלה תנאים מגבילים, שמקורם בשיקולים אחרים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כל אשר אמרתי בשלב זה הוא שאין לנו חופש ולא חופש מוחלט, ואם אדם רוצה לעסוק במקצועות מסוימים, והם לא מועטים, אומרים לו: תתכבד ותלמד, תשכיל, תענה על קריטריונים מסוימים, ואז תקבל היתר או רשיון לעסוק במקצוע. כך זה עם עורכי-דין ועם רופאים ועם שמאים ועם נהגים ועם רוקחים ועם מי שמבקש לנהל מוסך וכיוצא באלה.

לעתים אנחנו דורשים השכלה כתנאי לעיסוק, ולעתים ניסיון של שנים באותו מקצוע, ולעתים אנחנו מגבילים את העיסוק ואומרים: עסוק בכך בימי השבוע, אבל לא בימי שבת ולא בימי חג ולא בימי מועד. ואנחנו מגבילים את חופש העיסוק, ולעתים באים אנחנו המחוקקים ואומרים: אנו מגבילים את העיסוק שלך לכך וכך שעות ביממה, ולא ניתן להעסיק אותך, או אתה לא רשאי לפתוח את העסק שלך בלילות ומעבר לשעות מסוימות. ואנחנו מגבילים אנשים ואומרים: יש איסור עבודת לילה, יש איסור בהעסקת קטינים או בעיסוקם של קטינים בעבודת קטינים או בעבודת נשים, ויש שאנחנו אומרים: אינך רשאי להעסיק או לעשות ככל העולה על רוחך, יש עדיפויות מסוימות לנכים, לנשים בהריון וכיוצא באלה.

יש שההגבלות באות מטעמים של מוסר, ואנחנו לא אומרים: חופש עיסוק בהגדרות, ולהבדיל, בזנות ובסחר סמים, וההגבלות הן רבות ומגוונות, משום שבסך הכול אין זכות יסוד שהיא מוחלטת, שהיא אבסולוטית, והזכויות בדרך כלל, גם זכויות היסוד של האדם, הן מוגבלות כאשר הן מתנגשות בזכות יסוד אחרת או בזכויות יסוד של אחרים, או כאשר הן מתנגשות באיזה אינטרס ציבורי שחשוב לנו להגן עליו.

אלא שכאשר אני מסתכל דווקא על התחום של העיסוקים השונים, לעתים אינני יודע, לפחות לגבי המצב הנוכחי, אם רב ההיתר ורב החופש על פני המגבלה, או רבות הן המגבלות ורבים הם הסייגים על פני החופש. אבל התכבדנו בחוק-יסוד: חופש העיסוק, אף שזכות יסוד זו לא תמצאו זכרה בחוקה המהוללת של ארצות-הברית. אין בארצות-הברית סעיף שמגן על חופש העיסוק. יש פסיקה של בית-המשפט העליון, שמבקשת להגן על חופש החוזים, חופש הרכוש וחופשים אחרים ועל שוויון זכויות, ה-EQUAL PROTECTION, או DUE PROCESS OF LAW, אבל סעיף מפורש שיבוא ויגיד: חופש העיסוק, או בתנאים כאלה מותר להגביל אותו, ולא בתנאים אחרים – דומני שתחפשו ותחפשו ולא תמצאו, וגם לא בחוקות של מדינות מסוימות נוספות.

אנחנו היינו מוכנים לקבל את ההגבלה הזאת על עצמנו, כי כל חוק-יסוד הוא חוק שמגביל אותנו, את המחוקק, ומגביל גם את השלטון, ואומר לו: אתה מוגבל משום שאתה לא רשאי לפגוע בחירויות היסוד הללו אלא במידה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

בינתיים החוק הזה נותן לרשות מבצעת גושפנקה לשנתיים נוספות להמשיך בחקיקת המשנה שלכם. זה מה שהוא עושה בינתיים, נוסף על שאר הדברים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

תן לי להסביר לך. הרי זו לא הערה מבהירה, אולי זו הערה של אי-בהירות, ואם יישארו דברים סתומים בתום דברי, ואם הזמן ירשה, והיושבת-ראש תרשה, אני כמובן אשיב על שאלותיך. הרי זה נושא מאוד רציני. יש מי שמנסה להעלות את החוק הזה לא בעשן, אבל מנסה להראות שריחות מסוימים נודפים ממנו. אבל יש פה הוראות חוק חשובות מאוד, שאם רוצים להתעניין בהן ורוצים לעסוק בהן, ולא במראיות ולא בסמלים, יש פה הרבה במה לדון, ויש פה גם הרבה למה להתייחס.

לכן אני אעבור לחוק, אותו חוק-יסוד; ואני אומר, הוא היה חלוץ לפני המחנה, הוא הוחק משום שקבוצה של חברי כנסת, שרואה חשיבות רבה בחקיקת חוקי-היסוד, רצתה לקדם את העניין, ובתנאים שהיו אז אמרה: זה הדבר טוב מלא כלום. אבל זה לא "כזה ראה וקדש". זו לא הצעת חוק שעברה את הממשלה, זו לא הצעת חוק שגובשה במשרד המשפטים. אני מדבר על חוק-יסוד: חופש העיסוק. כי כשמתגבשת הצעת חוק, ועוד הצעת חוק-יסוד, במשרד המשפטים, היא עוברת ליבון רציני מאוד, ומבררים את העניין לפעמים שבועות וחודשים, ולפעמים שנים, ומעבירים את הטיוטה למומחים באקדמיה, לשופטים, למומחים אחרים, למשרדים השונים – – –

אברהם פורז (מרצ):

למה לא אמרת את זה בתור חבר כנסת?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

איש מאתנו לא הבין את הצרה הצרורה הזאת.

אברהם פורז (מרצ):

גם דוד ליבאי, פרופסור למשפטים, לא הבין?

שר המשפטים ד' ליבאי:

סלח לי, כבר יש חבר כנסת, ואני לא אקפח אותך, שהלך אל המקורות, אל הפרוטוקולים, ובדק גם בפרוטוקולים של ועדת החוקה, וראה למי זכויות יוצרים ולמי זכויות הסתייגויות גם אז. גם אז הופיעו נציגי משרד המשפטים בוועדה והזהירו מסעיפים מסוימים הזהר היטב, ואמרו: לא טוב הדבר, ולא טוב הדבר בנוסח הזה. אבל בתנאים שבהם הוחק חוק-היסוד הראשון בתחום זכויות האדם, זה היה בבחינת בית-ספר שלומדים ממנו, ולומדים מהניסיון. וזה היה בתנאים קשים. משום שאלה שרצו בחוק-היסוד לא היה להם רוב בכנסת. הדברים ידועים. לכן הם היו צריכים לפעול לא מתוך מרחב של זמן ולא מתוך מרחב של שיקול דעת, אלא תחת הכרח לבור בין מוטב לקדם את הצעת החוק וליצור את התקדים – או לא. הזרע הזה שנבט נשא פרי, לא רק חוק-יסוד: חופש עיסוק, כי שבועיים לאחר מכן הצלחנו – ואני אומר את זה, הצלחנו, אלה שמעוניינים בחוק-יסוד – לחוקק גם את החוק החשוב מאוד, חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו; שבועיים יותר מאוחר.

אברהם פורז (מרצ):

אילו הוא היה מפריע לקואליציה, גם אותו הייתם משנים. כרגע הוא לא מפריע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה החסרונות ומה הקשיים שעורר חוק-יסוד: חופש העיסוק? כדרכם של חוקי היסוד, הוא מגדיר מהי זכות היסוד; במקרה זה: חופש העיסוק. וכך הוא מגדיר: "כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד". זהו חופש העיסוק. בצדו באה ההגבלה: "אין מגבילים זכות זו אלא בחוק לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל". הזכות היא לא אבסולוטית, היא ניתנת להגבלה. מתי? א. בחוק של הכנסת; ב. אם החוק הוא לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל. מי שקובע קודם כול אם זה לתכלית ראויה ולטובת הכלל – אלה הם חברי הכנסת. אבל מרגע שחוק-היסוד הוחק, מי שיבחן אם חוק מסוים מגביל חוק-יסוד לתכלית ראויה או לא יהיה בית-המשפט; והאם החוק הוא לא רק לתכלית ראויה, האם הוא גם מטעמים של טובת הכלל, כי שני התנאים האלה נדרשים כדי שההגבלה תהיה חוקתית, תעמוד בדרישות חוק-היסוד. זאת יקבע בית-המשפט.

אנחנו ידענו, כולנו ידענו, שמקום המדינה הוחקו חוקים על-ידי מועצת המדינה הזמנית, ולאחר מכן על-ידי הכנסת במשך שנים, כשאיש לא בחן ובדק האם הם עומדים בקריטריונים הללו, בדרישות הללו של חוק-היסוד. מה, חשבנו שהעולם נברא באותו תאריך, ב-3 במרס 1992, כ"ח באדר א' התשנ"ב? – לא. ידענו שהיתה חקיקה קודמת. אם אנחנו אומרים שחקיקה תהפוך לבלתי חוקתית, לבלתי תקפה, ניתנת לפסילה, אם היא לא עומדת בקריטריונים כאלה, מה דינם של כל החוקים שנחקקו עד אז?

באותו חוק ראשון אמרנו, ודאי שצריכה להיות תקופת מעבר. יש להכניס הוראת שעה, שתבהיר שבמשך תקופה מסוימת כל החקיקה בעבר תהיה תקפה, עד מועד מסוים, ובין שהיא עומדת בסתירה ובין שהיא מתיישבת עם הוראות החוק החדש, לא ניתן יהיה לפגוע בה. לכן נכתב בסעיף 6, כהוראת שעה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

עד מתי? אי-אפשר כך, אתה חייב לענות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הרי אני קורא לך עכשיו. מה, אני מדבר בחידות? אני מרצה את הדברים, אני משתדל – בצורה הגיונית. מה קורה לי? כשאני עומד להגיד את המשפט הבא, שואלים אותי מה אתה עומד לומר. אני יודע שזה מה שמתבקש. הרי ברגע שאני אומר הוראת שעה, תקופה מסוימת, עכשיו אני צריך להגיד כמה זמן. מה אני בא לעשות? לקרוא את הסעיף שיגיד כמה זמן.

מיכאל איתן (הליכוד):

שנתיים. השאלה מה נעשה בזמן הזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, זה בלתי אפשרי, אתה כל הזמן קורא קריאות ומפריע לשר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

זה שאני מדבר אל אדם חכם שכבר רואה את הנולד ושואל את שתי השאלות הבאות – אולי יש אחרים שלא רואים את הדברים באותו קצב כמוך, תן לי להסביר את זה, זה יאריך עוד שני משפטים והדברים יהיו ברורים. הרי כל מה שאתה שואל, טוב אתה שואל, אבל אני עונה ואני אומר לפני שאתה שואל. אם תראה שפסחתי על משהו, אני אתעכב אתך.

ובכן, שאלה נשאלתי, לכמה זמן יהיו תקפות ההוראות הקודמות. הרי זה שרירותי. יכלה הכנסת להגיד: לעולם ועד. הרי כאשר חוקקה כעבור שבועיים את חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, והיא שאלה את עצמה אותה שאלה, מה יהיה דינם של כל החוקים האחרים, הרי בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הבטחנו לכל תושב, לכל אזרח, שאין פוגעים בחייו, בגופו, בכבודו, בקניינו, שהוא חופשי. הבטחנו את הפרטיות, את צנעת הפרט, את רשות היחיד, את סוד שיחו. ומה יהיה אם יש חוקים קודמים סותרים? בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו כתבנו בסעיף 10, חוקקנו בסעיף 10: "אין בחוק-יסוד זה כדי לפגוע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק-היסוד". דין זה חוק, דין זה תקנה, זה צו. כל חקיקה מכל רמה שהיא משוריינת בפני חוק-יסוד, אם היא נעשתה לפני חקיקתו של חוק-היסוד. זה מה שעשינו בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו – הקפאה עם שריון לכל החקיקה הקודמת.

כאשר עסקנו בחוק הראשון שבועיים קודם וחוקקנו אותו פה בכנסת, בכנסת היוצאת, לא היינו נדיבים כל כך ביחס לחוקים הקיימים. לא ראינו אולי את הסכנות שבמשך הזמן צצו ועלו. לכן כתבנו אז בחוק בסעיף 6, כפי שהוא בתוקף היום, ומה שהביא אותנו לבוא לכנסת ולומר, רבותי, יש מקום לתיקון: "הוראות חיקוק שהיו בתוקף ערב תחילתו של חוק-יסוד זה והן עומדות בסתירה להוראותיו, יעמדו בתוקפן עד תום שנתיים מיום תחילתו של חוק-יסוד זה. ואולם פירושן של ההוראות האמורות ייעשה ברוח הוראות חוק-יסוד זה". כמה זמן יעמדו בתוקף? – שנתיים. סברנו אז בכנסת, שבתוך שנתיים ניתן יהיה לבצע בדיקה של החקיקה הקיימת ושל התקנות בתחומים שחוק-יסוד: חופש העיסוק רלבנטי להם, לבחון מה טעון תיקון, מה עומד בסתירה לחוק-היסוד, להביא את הדברים הטעונים יישוב עם חוק-היסוד לחקיקה חדשה, ואם צריך – לכלול בחוקים הוראות מגבילות שישנן בתקנות. בכל אופן, לעשות סדר בבית, לעשות סדר בחקיקה, לגרום לכך שתהיה יציבות בחקיקה, שלא תהיה רעידת אדמה מהיום למחר, שלא נעמוד בפני מפולת של שורה ארוכה של חוקים בגלל משפט אחד כל כך חשוב, שמקנה לכל אזרח את חופש העיסוק.

חלפו שנתיים. לפני כשנה פנה אלי חברי השר צור, שר החקלאות, ואמר לי, שהוא מודאג מאוד משום ששנה חלפה, תחלוף עוד שנה, וקשה לנו מאוד להיערך לסריקה ולבדיקה יסודית של החוקים, אין לנו כוח האדם המתאים, לא במשרדו – משרד החקלאות, לא במשרד – משרד המשפטים. יש לנו קומץ קטן של אנשים מעולים, מצוינים, מוכשרים, המקדישים את כל זמנם לעבודה – הרשו לי לומר, בוקר, אחר-הצהריים, ערב ולילה. עובדים על כל החקיקה שמשרד המשפטים אחראי לה, על החקיקה שכל משרד בממשלה אחראי לה, כי הם רפרנטים לחקיקה של כל משרד, ונוסף על כך הם עובדים קשה על הצעות החוק הפרטיות של חברי הכנסת, כי כל הצעת חוק פרטית של חברי הכנסת עוברת למחלקת החקיקה של משרד המשפטים לבדיקה. נוסף על כל העבודה הזאת, לא יכלו להיערך בתקופת כהונתה של הממשלה הזאת – ואני לא עושה חשבונות עם תקופת כהונה של ממשלה קודמת – לא יכלו להיערך באופן מלא לבדיקת החוקים מאז קום המדינה ועד היום.

ב-21 במרס 1993, לפני קרוב לשנה, מיניתי צוות של מומחים משפטיים, מבכירי משרד המשפטים, שיבדקו איך להיערך לקראת היום ההולך ומתקרב שבו יבטל השריון על כל החקיקה הקיימת, אם היא עומדת בסתירה לחוק-יסוד: חופש העיסוק. ביקשתי מהמשנים ליועץ המשפטי לממשלה שלמה גוברמן ויהודית קרפ, ממנהלת מחלקת הבג"צים נילי ארד, כשהם מלווים על-ידי עוזי פוגלמן, מבכירי הפרקליטים במחלקת הבג"צים, יחד עם היועץ המשפטי של משרד החקלאות עורך-הדין שלום ברלנד, לבחון את הסוגיה הזאת תוך סיוע של מומחים נוספים מבחוץ.

ביום 19 בספטמבר 1993, לאחר בחינת חוקים ותקנות, הם הגישו לי את מסקנותיהם. אני רוצה לקרוא לכם מתוך הדוח של ועדת המומחים. אלה לא פוליטיקאים, הם לא משרתים לא ממשלה זו ולא ממשלה אחרת, הם משרתים את המדינה כעובדי ציבור נאמנים. הייתי מכנה אותם – בג"ץ פנימי של משרד המשפטים, שמנחים אותנו כיצד לפעול בעניינים חוקתיים.

לא אקרא את הכול משום אורכם של הדברים. חוות הדעת אומרת, בין השאר: "אנו סבורים כי חוק-היסוד צריך לדבר בלשון ברורה. יתירה מכך, אנו סבורים כי הדרישה שרק בחקיקה ראשית יהא ניתן להגביל את חופש העיסוק" – ולמה הם אומרים "חקיקה ראשית"? כי בפסקת ההגבלה, כפי שאנחנו קוראים לזה, בסעיף 1 לחוק הנוכחי, חוק-יסוד: חופש העיסוק הנוכחי, כתוב: "אין מגבילים זכות זו אלא בחוק". ולכן הם מעירים: "הדרישה שרק בחקיקה ראשית יהא ניתן להגביל את חופש העיסוק עשויה, מחד גיסא, להטיל על הכנסת מעמסת חקיקה שקשה יהיה לה לעמוד בה, מכיוון שההיקף של הנושאים המצוינים הסדרה בענייני עיסוק במדינת ישראל הוא עצום. מאידך גיסא, המציאות הרב-גונית של עיסוקים מצדיקה ומחייבת קביעת סייגים על עיסוקים בדרך של חקיקת משנה, אם מחמת האפשרות לשינויים דחופים על יסוד הניסיון שנרכש על-ידי השר המתקין, ואם מחמת האופי הטכני של הגבלות אלה, שאינן מתאים הסדרה בחקיקה ראשית. עם זאת סבורים אנו, כי כל חקיקת משנה

כזאת צריכה להתבסס על הסמכה מפורשת בחוק, באופן שיהא ברור שהמחוקק הראשי נתן דעתו שהוא מסמיך חקיקת משנה שתפגע בחופש העיסוק".

והוסיפו וכתבו המלומדים באותה ועדת מומחים: "לא נדרש מאמץ מיוחד כדי להיווכח" – אני מבקש מחברי הכנסת הנוכחים לשמוע זאת – "כי חלקים של פעילות המשק והחברה אינם עומדים כיום, ככל הנראה, בדרישות של חוק-היסוד, באשר הגבלות על חופש העיסוק מצויות בקשת רחבה ביותר של החקיקה, בין חקיקה ראשית ובין חקיקת משנה. לגבי רבים מדברי חקיקה ראשית אלה ספק גדול אם עומדים הם במבחנים היחידים שקבע חוק-היסוד: שההגבלה תהיה לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל – במצטבר".

אתם מבינים, לפני חוות דעת של מומחים – לא מוזמנת מבחוח, לא של אינטרסנטים – אלה שמכוונים את החקיקה במדינה הזאת כמומחים במשך שנים, הם אומרים לי – אני לא צריך לחכות ולא אתם צריכים לחכות לבג"ץ שיאמר לנו – שחלק נכבד מאוד, או בלשונם: רבים רבים מדברי החקיקה לא עומדים בקריטריונים של חוק-יסוד: חופש העיסוק.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

זה עוד לפני שהתייעצו עם היועצים של משרד הדתות, משרד התעשייה והמסחר. תאר לך מה תהיה חוות הדעת אחרי שיתיעצו אתם.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אומר שבשלב זה הם ראו לפנייהם את היקף החקיקה בתחום הרלבנטי לחופש העיסוק במגזרים שונים. דבר אחד ברור, חבר הכנסת רביץ, זאת עובדה היסטורית, באותו זמן לא עלתה כלל הבעיה של ייבוא בשר או לא כשר. זה לא היה כלל נגד עיניהם, ואין לזה זכר בדוח.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת רביץ, במה אתה מתגאה? המצב הרבה יותר חמור אם גם במשרדים אחרים יש מצב כזה.

אברהם פורז (מרצ):

פרט לשאלת הכשרות, מה שעושים פה מנוגד להלכה היהודית.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מכיוון שמדובר בהגבלה של חופש, הרי סביר להניח כי בית-המשפט יפרש את מבחני ההגבלה פירוש מצמצם. לפי זה, חוקים הבאים לשרת מגזר מסוים של המשק או של החברה עשויים להיפסל. למשל, אפשר שיטענו כי חקיקה הבאה לשרת מדיניות חקלאית או כלכלית, כגון הגנה על תוצרת הארץ, אינה עונה על הדרישה שתהא לטובת הכלל. ההגבלה אומרת שניתן להגביל את חופש העיסוק אם זה לתכלית ראויה וגם לטובת הכלל. נשאלה שאלה, אם זה לא לטובת כלל הציבור, אם זה לטובת מגזר מסוים שהכנסת ראתה לתת לו הגנה – וזה יכול להיות המגזר של ערי הפיתוח, זה יכול להיות המגזר החקלאי, וזה יכול להיות מגזר כלכלי מסוים, זו יכולה להיות התעשייה, שרוצים לעודד את הייצור כדי להתחרות עם גורמי חוץ ולהוסיף מטבע-חוץ למדינה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מדוע עידוד צריך לפגוע בחופש העיסוק? אתה צריך לתת דוגמאות נוספות, שמגבילים עיסוק על מנת לעודד יצוא, לא שנותנים עידוד בלי להגביל אחרים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כשנותנים העדפה לאזורי פיתוח ואומרים שבמרכז תהיה עדיפות למי שפועל או מייצר או יש לו בית-חרושת באזור פיתוח, זו הגבלה על אחרים שאינם רשאים להשתתף במרכז הזה.

דן תיכון (הליכוד):

זאת לא הגבלה. בגלל הריחוק זאת בסך הכול השוואת תנאים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רק רוצה שתראה שהגנה על תוצרת הארץ יכולה להיות מטרה חשובה מאוד מבחינה לאומית, אבל לא תמיד היא עולה בקנה אחד עם חופש העיסוק. יכול אדם לומר שהוא רוצה דווקא לייבא.

מיכאל איתן (הליכוד):

נכון.

שר המשפטים ד' ליבאי:

החיים הם מסובכים ולא פשוטים, לא תמיד אפשר לראות את כל הנולד. אני כשלעצמי סומך מאוד על בית-המשפט העליון. לא כולם סומכים עליו כמוני. אני כן. אני סומך על התבונה, על השכל הישר ועל גישה ריאליסטית. אבל מתי? כשהמחוקק נתן לבית-המשפט העליון את הכלים להתמודד עם הבעיה.

יש כלים להתמודד עם הבעיה כשיש יכולת לאזן בין שיקולים סותרים, משום שאנחנו הדרכנו אותם שהם רלבנטיים, שהם שייכים לעניין. אבל אם אנחנו אומרים להם בפירוש – רק טובת הכלל לנגד עינינו, אולי בדרך האילוץ הם יגידו: הכנסת הזאת לא הבינה שלעתים צריך להגן על חלק מהכלל, בואו נגיד את זה בדרך הפרשנות. אבל אני צריך לסמוך שכן יגידו או לא יגידו? יכולים להגיד לנו לא, דיברו בלשון ברורה: הכלל ולא הפרט, ולא חלק מהכלל.

אם אנחנו רואים את הדברים, ומעמידים אותנו על זה מומחי משרד המשפטים, אני צריך להעלים עין, או אני צריך לבוא לכנסת ולהגיד לכם כשר משפטים: רבותי, לא צריך לחכות ליום פקודה, אפשר לתקן את עצמנו, אנחנו צריכים להיות אחראים לחקיקה של עצמנו, מותר לנו לתקן דבר חקיקה, ולא כפי שהרוח משתוללת בחוץ – חוק-יסוד, אתה נוגע בו, טומאה?

לא. אני אגן בחירוף נפש על חוקי יסוד, אבל אני לא אתבטל בפני איש, ואני לא חושב שאסור להפעיל את השכל הישר בשאלה אם יש מקום לתקן או אין מקום לתקן. אני אשתדל לתקן מעט ככל האפשר.

מה הם אומרים הלאה – מכיוון שהרוב המכריע של ההגבלות על חופש העיסוק נמצא בחקיקת משנה, כגון רישוי עסקים, על-פי חוק רישוי עסקים, התשכ"ט–1968, או ההסדרים על-פי חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, בתום התקופה של שנתיים, שנקבעה בסעיף 6 לחוק-היסוד, תימצא מדינת ישראל במצב שבו חלקים רבים של הפעילות המשקית והחברתית המוסדרת כיום בחוקים או בתקנות על-פיהם יחדלו להיות מוסדרים כך – הדבר עשוי ליצור אנדרולומוסיה נוראה.

מה שכותבים לי המומחים, אני מעביר אליכם. אני מוסר את הכדור לכנסת. מה הכנסת תעשה עם הכדור? אומרים לכם בכנסת, שב-12 במרס עלולה להיות אנדרולומוסיה נוראה, נוסף על האי-ודאות המשפטית בדבר החוקיות של חלק מהחוקים הנדונים, מה שיביא להתדיינות רבה וללחץ גדול על בתי-המשפט, ובעיקר על בית-המשפט העליון.

נכון שהוועדה הזאת המליצה לתקן את החוק, לתקן את הפסקה המגבילה, לפחות באותו נוסח שנמצא כשר על דעת הכנסת, וכעבור שבועיים בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, על-ידי זה שהכנסת תביא עוד שיקולים, חוץ מטובת הכלל.

בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שנתקבל בכנסת ב-17 במרס 1992, קבענו: אין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה, אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש. אבל לא אמרנו שזה דווקא לטובת הכלל.

ועוד אמרנו באותו חוק-יסוד, שמטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו – כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

תאמרו, לא דברים מפורשים, ברורים? אבל אלה שיקולים נוספים, שמסייעים לבית-המשפט העליון, לבית-המשפט הגבוה לצדק, לפרש את חוק-היסוד. מותר להם להביא בחשבון ערכים נוספים שהם חשובים למדינה דמוקרטית, שהם חשובים למדינה יהודית. אם, למשל, הנושא של יהדות, מסורת, איכשהו שייך לעניין – לפי חוק-יסוד: חופש העיסוק, היום הם לא יוכלו להכניס אותו. מה הפלא שהם

פסקו כפי שהם פסקו? אפילו רצו לבוא ולהגיד שזה שיקול, הם לא יכולים לבוא ולהגיד שזה שיקול, כשאתה לא נתת להם את המאחז.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה מעקרונות היסוד של השיטה, השיטה של המדינה, המסורת שלה. אם הם רוצים, הם יודעים איפה לעשות זאת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כאשר הם ירצו, כאשר הם יפסקו, נכבד את פסיקתם. אבל עלינו לדעת, שאנחנו נתנו את הכלים הראויים. לא ייתכן שאנחנו נאפשר להגביל את חוק-היסוד לחיים, לחירות, לחופש, בהגבלות רחבות, ואת חופש העיסוק כמעט שלא נאפשר להגביל. ולאבסורד הזה הגענו. לכן הם אומרים: תקנו. ולכן אני מביא זאת בפנים.

עד כאן אין לזה קשר לבשר כשר או לבשר טרף. ועכשיו אני עובר לעניין הרטרואקטיביות. כבוד המשנה הנשיא ברק העיר על הסעיף שהובא בהצעה הראשונה שלנו, על-פי הצעת ועדת המומחים, שהתיקונים שאנחנו מציעים יהיה להם תוקף רטרואקטיבי מיום תחילתו וחקיקתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק. אני קורא בעיתונים, שכל הרטרואקטיביות שייכת לבשר, ובכלל, אי-אפשר לומר משהו על החוק הזה בלי בשר. לא צריך להסתיר שחלק מהעניין הוא הבשר וייבוא הבשר. אני לא רוצה ליצור רושם אחר, ואני אתעכב על עניין הבשר בנפרד ובגלוי.

עניין הרטרואקטיביות נולד בוועדת המומחים, לפני שעלה בכלל כל נושא הבשר. בדוח שקיבלתי ב-19 בספטמבר 1993, אומרים: לאחר תחילתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק, נחקקו חיקוקים שאפשר שהיו נגועים באי-חוקיות מחמת סתירה לחוק-היסוד. אין הצדקה להעמיד חיקוקים אלה, ובוודאי דברי חקיקת המשנה שנעשו בתקופה האמורה, במבחן כפול, הן של חוק-היסוד המקורי והן של התיקון המוצע. גם מטעם זה, מן הראוי שהתיקון של חוק-היסוד, תחילתו תהיה למפרע מראשית קיומו. מתן התוקף למפרע של החיקוקים הקיימים בגבולות כאמור, עשוי למנוע התדיינות מיותרת.

מה שהם ביקשו זה, שאם יש חקיקת משנה, תקנות, אשר נחקקו מאז חקיקת החוק ועד היום, שגם הם יעמדו בתוקף, ללא ספק, מכוח האשרור הזה שניתן שנתיים אחורה. הם מבקשים שהדברים יהיו יציבים.

זו היתה ההצעה, ובהתאם לה הניחה הממשלה על שולחן הכנסת את התיקונים. כאמור, אנחנו התכבדנו בהערות שהגיעו אלינו גם לאחר שהחוק הונח על שולחן הכנסת, ועכשיו אנחנו מביאים בפנים את הנוסח החלופי, ואני מציג אותו בקיצור.

איך אנחנו באים לסייע לאותו מגזר כלכלי חקלאי? קודם כול אנחנו אומרים: מה שהכנסת הזאת התכוונה לעשות כאשר היא חוקקה את חוק-היסוד, הוא לתת לנו ארכה של שנתיים כדי לבדוק את החקיקה הקיימת ואת התקנות וליישר את הקו. דהיינו, לאפשר לנו בפרק זמן זה לתקן את החוקים,

לחוקק חוקים חדשים. אותה ארכה שנמצאה ראויה, אנחנו מבקשים ליתן לעצמנו שוב. דהיינו, שנתיים לא יכלו להספיק לכך, בין שלא נערכנו כראוי ובין שהמשימה גדולה מדי. גם היערכות היא שאלה הן של כוח אדם והן של יכולת.

לכן אנחנו באים ואומרים, וזה מוצע בסעיף 4 בחוק, שהוראות חיקוק שפורסם לפני תחילתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) – כלומר, הוראת חיקוק, וחיקוק זה גם חוק וגם תקנה, שהוחקו עד אשר התיקון שאני מציג עכשיו בפניכם יעבור, כולם יהיו תקפים, כולם יהיו משוריינים עוד לשנתיים.

אני מקווה – וכך אמרתי – שבעצה אחת עם ראש הממשלה, וכמובן שר האוצר ושרים אחרים, ניערך עם תוכנית, כדי לעשות בכל זאת את הסריקה, עם לוח זמנים – – –

דוד צוקר (מרצ):

מי יעשה את העבודה הזאת? זו עבודת ענק.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכון. אני אמרתי שאני – – –

רענן כהן (העבודה):

אנחנו יכולים לדבר היום?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

— — —

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מוכן לקצר.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פנחסי, זה מפריע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת רביץ, הערתך היא הערה עניינית מאוד. אני לא סמוך ובטוח שנוכל לעשות זאת בשנתיים. אולי היינו מיטיבים עם עצמנו לו היינו מבקשים ארבע שנים וחמש שנים. גם זה לא הרבה תקופת מעבר, כאשר מבוצעת פה מהפכה חוקתית. אבל אינני רוצה שיחשדו בכשרים, אינני רוצה שיחשבו שאולי אנחנו רוצים לדחות את תחולתו של החוק, גישתו העקרונית והשלכתו על כל אורחות חיינו, מהיום לאיזו תקופה של ממשלה אחרת ושל מאה אחרת. לכן אני אומר, כפי שהשנתיים נראו בזמן סבירות ולא הספיקו, בואו וניתן לעצמנו עוד ארכה של שנתיים. אם בוועדת החוקה, חוק ומשפט יבוא המציע ויגיד שהוא זקוק ליותר משנתיים והוא ישכנע – נשתכנע. אבל, אנחנו חושבים שבשנתיים, בהיערכות מתאימה, נצטרך לעשות את המירב, וזה קשה.

דוד צוקר (מרצ):

מי יעשה את העבודה הזאת?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אנחנו לא יכולים להשיב לך כרגע. את זה יצטרכו לעשות אנשי המפתח במשרד המשפטים, ולפי דעתי הם צריכים להיות מתוגברים במחלקה חוקתית מיוחדת של מומחים למשפט חוקתי, יחד עם המומחים בתחום הזה בפקולטאות למשפטים, מומחים נוספים וכוח אדם מתוגבר, משום שזו משימה רצינית. דיברתי על כך עם ראש הממשלה ועם שר האוצר, והערתי על זה בישיבת ממשלה, שאנחנו נצטרך להיערך לזה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

האם כל תיקון יזדקק לאישור רוב חברי הכנסת?

שר המשפטים ד' ליבאי:

עניין זה תלוי ועומד כרגע בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שדנה בחוק-יסוד: החקיקה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אבל בחוק הזה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

כן.

מה עוד עשינו לעניין החקלאות, הכלכלה והמשק? אנחנו מבקשים לתקן את סעיף 2א של החוק, באופן שניתן יהיה – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אפשר לבקש שקט?

שר המשפטים ד' ליבאי:

תמיד יש סימפוזיונים סביב דברי באיים מסוימים בתוך הכנסת. אני מכבד את זה כי אני יודע שמתווכחים עכשיו לגוף העניין ומדברים על מה שאנחנו מדברים פה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת פורז ואורון, זה מפריע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה שאנחנו מבקשים לעשות כאן הוא שיהיה ברור מהוראות חוק-היסוד, שאם חוק מאפשר להגביל את חופש העיסוק, ואם החוק מסמיך שר להתקין תקנות, ואם הוא נותן הסמכה בחוק להגביל את חופש העיסוק גם בתקנות, אז גם ניתן יהיה בתקנות להגביל את חופש העיסוק.

מה שאמרתי נשמע מאוד ברור, נכון? הוא לא ברור לגבי המצב המשפטי הקיים, כי כיום אפשר להגביל חופש עיסוק רק בחוק, ואם יש בו הגבלות נוספות או יש הסדרים על-פי חוק בתקנות, כל התקנות בטלות. יש כל-כך הרבה עניינים טכניים בתקנות שמסייגים את חופש העיסוק.

לכן הנחתנו היא, שגם אם יש חקיקה וגם אם יש תקנות שמגבילות חופש עיסוק, אם זה לתכלית ראויה ואם זה לא למעלה מהנדרש, זה יהיה תקף גם אם זה בחוק, גם אם זה בתקנות. עד הנה לעניין החקלאי.

מה עוד אנחנו מבקשים לעשות כאן? אנחנו נתנו את דעתנו לאפשרות, שהכנסת תרצה להגביל את חופש העיסוק, או שהיא לא תהיה בטוחה אם ההגבלה עולה בקנה אחד עם פסקת ההגבלה, דהיינו שזה לתכלית ראויה ושלא למעלה מהנדרש, או אף אם יהיה ברור לה שההגבלה חורגת מהרשות שניתנה לה על-ידי הכנסת בחוק-היסוד לפגוע בחופש העיסוק.

לכן אנחנו מציעים את ההוראה, שהיא היא קשורה במגמה או בבקשה שלנו לשמור על הסטטוס-קוו בענייני ייבוא בשר קפוא כשר. זאת הוראת סעיף 2 בהצעת החוק. נאמר: "הוראת החוק הפוגעת בחופש העיסוק שלא בהתאם לסעיף 2א" – כלומר לא בהתאם לפסקת ההגבלה שדיברתי עליה קודם – "לא תהא תקפה אלא אם כן נכללה בחוק שנתקבל ברוב של חברי הכנסת ונאמר בו במפורש, שתוקפו הוא על אף האמור בחוק-יסוד זה". דהיינו, חוק רגיל, לא חוק-יסוד, אם יתקבל ברוב של 61 חברי כנסת ויותר, ואם נאמר במפורש ובגלוי בחוק הזה שהוא עומד בסתירה להוראות חוק-היסוד, החוק הזה יהיה תקף, וגם בית-המשפט העליון ובית-המשפט הגבוה לצדק או בית-משפט אחר לא יוכלו לפסול אותו, לבטל אותו, לקצץ בנטיעותיו.

שלא יאמר לי משהו בבית הזה: הנה המצאה של ממשלת ישראל הנוכחית איך לחבל תחבולה כדי להתגבר על קושי שנקלע בדרכה, שהנה היא קלקלה את הסטטוס-קוו בענייני ייבוא בשר קפוא, משום שהיא החליטה על הפרטת ייבוא הבשר ובאותו זמן, במכלול מדיניות ההפרטה, היא לא נתנה דעתה על ההשלכה שיש לזה לעניין ייבוא בשר כשר, והיא לא נתנה. כל מי שיעיין בפרוטוקולים יראה, שכאשר נדונה מדיניות ההפרטה וכאשר החליטו על הפרטת ייבוא הבשר, חשבו במונחים כלכליים, לא חשבו אז על ההשלכה שיש לזה על הוצאת המונופול מידי המדינה ועל האפשרות שייובא בשר לא-כשר. זה יכול להיות טוב, זה יכול להיות לא טוב, אבל זאת העובדה, והיא ניתנת לבדיקה בפרוטוקולים ובמסמכים.

עכשיו אפשר להגיד: רגע אחד, קלקלתם, תחיו עם הקלקול. ואפשר להגיד: לא, ממשלה שאמרה, לטוב ולרע, עקב אילוצים, עקב נסיבות, אולי חלק חושבים שזה טוב, חלק חושבים שזה רע, ממשלה שאמרה שאנחנו בסך הכול שומרים על הסטטוס-קוו בענייני דת, אין מי שיכפור בכך שעניין הכשרות הוא עניין חשוב ממדרגה ראשונה לאנשים דתיים, ואנשים דתיים שבאמת נמצאים בחוגים שונים –

אברהם פורז (מרצ):

שר המשפטים ד' ליבאי:

אתה שומע דת, אתה מתעורר. חבר הכנסת פורז שומע את המלה דת, כל נימי נפשו מייד מתעוררים.

אברהם פורז (מרצ):

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רוצה לדבר אליך, המשפטן. אני מדבר אל המשפטן, חברי הנכבד אברהם פורז, והרי שנינו יודעים שאנחנו חברים. הרי מה קרה כאן? למען האמת, שוב, או למען הפרוטוקול, או למען חקר העניינים בעתיד, שאלה רצינית היא, האם ניתן לתקן חוק-יסוד רק בחוק-יסוד, או ניתן לשנות או לתקן הוראות חוק-יסוד גם בחוק רגיל. אני שייך לאסכולה שרוצה שחוקי היסוד יהיה להם מעמד-על, ולכן שום חוק לא יעמוד בסתירה לחוק-יסוד. אני רוצה שאם יצטרכו פעם לתקן חוק-יסוד, או אם אנחנו צריכים היום לתקן חוק-יסוד, שהתיקון בעצם יהיה בחוק-יסוד ולא בחוק רגיל.

דוד צוקר (מרצ):

למה הבאת את סעיף 5(ב)?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

זה היה יכול להיות יותר גרוע.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אתה רואה, מה שאמרתי מוביל לכך, שמיד כשאני גומר משפט שואלים אותי מה המשפט הבא שלך. אבל אני אענה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

איך זה בארצות-הברית? איך מתקנים שם חוק-יסוד?

שר המשפטים ד' ליבאי:

תיקון בחוקה האמריקנית הוא פרוצדורה מאוד מאוד קשה ומסובכת. שם משאירים לבית-המשפט העליון לפרש את החוקה באופן דינמי ומשתנה מעניין לעניין וכך הלאה.

אני רוצה להישאר בתחום שלי ולדבר עכשיו אל חברי הכנסת אברהם פורז ודוד צוקר. הרי השאלה הזאת נשאלה על-ידי המומחים לפני שהגענו למצב הנוכחי, והרעיון הזה, שנצטרך לתקן הוראות של

חוק-יסוד בנושאים שאולי לא ראוי שייכללו בחוקי-יסוד, עלה. בהצעת חוק-יסוד: החקיקה, שהונחה על שולחן הכנסת על-ידי חברי, שר המשפטים הקודם דן מרידור, נאמר – ואני קורא מהצעת חוק-יסוד: החקיקה, שהונחה על-ידו בשלהי תקופת כהונתה של הכנסת הקודמת, כאשר הוא הגיש אותה, ולמיטב זיכרוני אפילו לא הביא אותה לקריאה ראשונה, או לא הספיק להביא אותה לקריאה ראשונה. שם נאמר: חוק לא יסתור חוק-יסוד. אני שמתי פה נקודה בהצעה שהגשתי לכנסת, כי רציתי דירוג של נורמות – חוק-יסוד, חוק, תקנה וכו'.

בהצעה הקודמת אין פה נקודה, יש המשך: "חוק לא יסתור חוק-יסוד זולת אם יתקבל במליאת הכנסת בקולות של שני-שלישים מחברי הכנסת, ונאמר בו במפורש, שתוקפו הוא על אף האמור בחוק-היסוד".

מה שהציעו לנו מלכתחילה ניתן יהיה לשנות, לתקן חוק-יסוד וחוק רגיל, ובלבד שהוא אומר במפורש שהוא סותר את חוק-היסוד והושג ברוב של שני-שלישים. ואתם יודעים, שבעניין רוב של שני-שלישים יש מי שאומרים שאפשר להסתפק ב-70, ויש שאומרים כי אפשר להסתפק ברוב מיוחס רגיל. לא יכנס כרגע לסוגיית גודל הרוב.

אברהם פורז (מרצ):

אבל ההסדר שאתה מציע דומה מאוד להסדר הזה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכון. מה זה בא ללמד? שכנראה מי שהציע את חוק-יסוד: החקיקה חשב הרבה, ראה מצבים שונים ומשונים, ראה שיש אפשרות שבמקרה מסוים לא נראה את הנולד, ורצה להשאיר לכנסת גם אפשרות להביע את דברה כדבר נבחר העם, גם אם זו סטייה מסוימת מחוק-היסוד, ובלבד שזה התקבל בפרוצדורה מיוחדת במינה, וזה יהיה חוקי ותקף.

מיכאל איתן (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני לא מביא לפניכם את ההצעה הרחבה הזאת, אבל אני אומר, שכאשר אנחנו מגלים שיש בעיה מיוחדת בחוק-יסוד: חופש העיסוק, והזכות הזאת היא לא זכות כל כך בלתי מוגבלת כפי שאולי חשבנו, אנחנו נאפשר לכנסת, בתחום הזה של חוק-יסוד: חופש העיסוק בלבד, לחוקק גם הוראת חוק הפוגעת בחופש העיסוק, וגם אם היא לא מתיישבת עם פסקת ההגבלה בסעיף 2א, והיא תהיה תקפה אם נאמר בה במפורש, שתוקפה הוא על אף האמור בחוק-יסוד זה, אבל – אמרנו – שלהוראה

שכזאת, שלא מתיישבת עם חוק-היסוד, יהיה תוקף בתקופת כהונתה של אותה כנסת ועוד במשך שישה חודשים של הכנסת הבאה.

ואז בכל זאת יהיה הבדל בין נורמה יסודית של חוק-יסוד לבין הוראת חוק שהיא לא מתיישבת, והיא ניתנת לחידוש וניתנת להארכה.

רענן כהן (העבודה):

היו"ר א' סלמוביץ:

אני רוצה רק לומר לחבר הכנסת רענן כהן, שאין הגבלה בזמן בתקנון.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי, על זה אפשר לדון בוועדת החוקה. אבל אני עומד לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אפשר לשאול שאלה בקשר לעניין הזה?

ר המשפטים ד' ליבאי:

כן, בוודאי.

מיכאל איתן (הליכוד):

האם כבוד השר יכול להבהיר, האם חוק-יסוד הוא חוק שמוגבל לתכנים מסוימים, או שחוק-יסוד הוא חוק שמצהיר על עצמו כעל חוק-יסוד, או שחוק-יסוד הוא חוק שמתקבל ומשוריין בדרך מסוימת, כי זה נוגע לדרך שבה הציע לנו השר לקבל את התיקונים. איזה מעמד יקבלו התיקונים אם הם עברו כך?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אם היה מותר לי, הייתי אומר שזו שאלה מצוינת, כי היא נוגעת לשורש הדברים. היא שואלת בעצם מה ההבדל בין חוק רגיל של הכנסת לבין חוק-יסוד. אבל היא שואלת יותר מזה. היא שואלת, מעבר לפרוצדורה – אפשר לבוא ולומר שחוק-יסוד מתקבל בשני-שלישים, ב-70 או ב-61 חברי כנסת, וחוק רגיל מתקבל ברוב רגיל של חברי הכנסת הנוכחים. זו גם תשובה של הבדל, אבל זו תשובה פרוצדורלית יותר.

אתה שואל, במה נבדל חוק-יסוד מחוק רגיל מבחינת התוכן. האמת היא, שעדיין אין על זה תשובה. אנחנו חשנו בחסרון ההוראה הזאת כאשר דנו בוועדת החוקה, בראשותו של חבר הכנסת דדי צוקר, בחוק-יסוד: החקיקה. כי בחוק-יסוד: החקיקה אנחנו אומרים: "דבר חקיקה של הכנסת הוא חוק. חוק יכול שיהיה חוק-יסוד". ונשאלה השאלה, מתי יכול שהוא יהיה חוק-יסוד? כל הוראה בכל נושא ניתן לכלול בחוק-יסוד? כי בעצם מקובל עלינו, בלי שעדיין קבענו זאת באיזה מקום, שחוק-יסוד מעצב את המשטר במדינה, שאני מקווה שיהיה תמיד דמוקרטי, ואת מוסדות המשטר. חוק-יסוד: נשיא המדינה, חוק-יסוד: הכנסת, חוק-יסוד: הממשלה, חוק-יסוד: מבקר המדינה, חוק-יסוד: הצבא, חוק-יסוד: משק המדינה – אלה הם חוקי היסוד; או חוק-יסוד מגדיר את זכויות היסוד של כל אדם.

מעבר לזה לא מקובל לכלול בחוקה וגם לא בחוקי יסוד. אבל זה עדיין לא נקבע בשום מקום, ובדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט אנחנו שוקלים ועוסקים בדיוק בשאלה הזאת: האם לכלול הוראות כאלה בחוק-היסוד. ואנחנו שוקלים גם האם לא מוטב, במקום לפזר פסקאות מטרה של כל חוק-יסוד בנפרד, או בכל חוק-יסוד: זכויות האדם, לומר כבר בחוק-יסוד: החקיקה, שחוק-יסוד בא לעגן את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית וכו' וכו'. ואז הקנינו גם איזו מהות תוכנית, ייחוד תוכני לחוק-יסוד, בשונה מחוק רגיל.

השאלה היתה טובה. כרגע התשובה איננה בחוק, ואנחנו עובדים על כך בוועדת החוקה בדיונים שלנו על חוק-יסוד: החקיקה.

אני רוצה לסיים, ברשותך, גברתי היושבת-ראש, ולגעת עוד בסעיף אחד. אנחנו הרי ערים לכך, ואנחנו לא רוצים לעצום עיניים ולא לראות, שמי שמפקח עלינו ובודק אם אנחנו פועלים בהתאם לחוקי יסוד, אם כמחוקקים, כחברי הכנסת, ואם כחברי ממשלה, אלה הם בתי-המשפט, ובראשם בית-המשפט העליון.

מכיוון שלא הקימונו בית-משפט לחוקה ולא ייחדנו לו את הסמכות הזו, יכול יהיה שייטען בפני כל בית-משפט, שהוראה מסוימת בחוק איננה מתיישבת עם חוק-יסוד: חופש העיסוק. לכן רצינו להבהיר, שאם בית-משפט בעניין שלפניו קובע שהוראת חוק לא מתיישבת עם חוק-יסוד: חופש העיסוק, והיא בטלה משום כך, שהפסק הזה חל רק לגבי הצדדים הדנים בפני אותו בית-משפט. ולא להקנות לפסק-דין של בית-משפט את העוצמה של ביטול חוק של הכנסת כלפי כולי עלמא, כלפי כל העולם.

אברהם פורז (מרצ):

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה שאין כן לגבי בית-המשפט העליון, משום שפסקי-דינו מהווים תקדימים, ופסקי-הדין שלו קובעים, כמובן, לגבי הכול בסוגיות החוקתיות הללו. את זה הבהרנו בסעיף 3 של הצעת החוק.

אני מודה לכם מאוד על אורך הרוח ועל ההקשבה. ניסיתי להבהיר את ההוראות האלה, ואני מסיים בדבר אחד שעליו מרבים לדבר, ואותו כולם רוצים לשמוע. ברור וגלוי הוא, שבחוק-יסוד: חופש העיסוק אין שום הוראה לא לגבי ייבוא בשר ולא לגבי כשרות הבשר. הנכון הוא, שסעיף 1 בתיקון שאנחנו מציעים, אותו סעיף שמאפשר לחוקק חוק ברוב של 61 חברי כנסת, גם אם הוא אינו מתיישב עם הוראות חוק-יסוד: חופש העיסוק, נכון שסעיף זה נועד לאפשר לנו, כאשר החוק הזה יעבור, להביא לפני הכנסת את הנושא הספציפי האחר. אבל, תנאי לכך הוא כמובן שתהיה התשתית החוקתית לכך.

יש מי שחושבים שהחוק שלנו בא לקלקל, לסייג, אולי להרע. יכול להיות שאנשי המחקר יקראו את הדברים הללו כעבור שנים ויאמרו, שהתיקון הזה לחוק-היסוד הוא בעצם שאפשר את קיומו, הוא בעצם שהציל אותו אולי מלהוות איזה אבסורד, כאשר גבולותיה של זכות היסוד הזו הוצבו שלא בשיקול דעת מספיק מלכתחילה, והחוק עלול היה להביא לא רק לשבירת מוסכמות, אלא לניפוח של, הייתי אומר – מדיניות, בלי שנתנו דעתנו על כך מראש. אני מדבר על מדיניות בתחום הכלכלי, בתחום החברתי, בתחום דיני העבודה, בתחומים אחרים.

אני חושב שחובת הכנסת, משהועמדה על כך, לקחת אחריות. ולקחת אחריות פירושו לתקן, וגם אם יש תחושה של אי-נעימות – רוצים שתהיה לנו תחושה של אי-נעימות – לתקן את הטעון תיקון ולא להשאיר את הדברים ל-12 במרס. אנחנו יודעים מה יהיה ב-12 במרס, עתירה אחר עתירה תבוא לבג"ץ, יבקשו לפגוע בתוקף חוקים, כאשר מומחי משרד המשפטים אומרים לנו מראש: אין לכם תשובה ראויה.

אנא, תנו את הדעת, תקנו בעוד זמן, בל נאשים איש, ודאי שלא את בית-המשפט העליון כשהוא מתערב במקום שהוא צריך להתערב, ואנחנו יודעים מראש שהוא צריך להתערב, על-פי הנוסח התקף של החוק הקיים היום.

אני מודה לכם ומבקש להעביר את ההצעה הזאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להמשך הדיון בה, ואשמע את ההערות בעניין רב. תודה רבה, גברתי היושבת-ראש.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים.

חברי הכנסת, רשימת הנואמים סגורה. לכל נואם חמש דקות. נואם שייקרא שמו ולא יהיה נוכח במליאה לא יוכל לנאום.

אני מזמינה את ראשון הדוברים, חבר הכנסת דוד צוקר. אחריו – חברת הכנסת נעמי בלומנטל, ואחריה – חבר הכנסת אברהם פורז.

דוד צוקר (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להתחיל את דברי בהסכמה עם כמה מההנחות של שר המשפטים.

אני מקבל, שבחוק-היסוד הקיים יש כמה ליקויים מהותיים הדורשים תיקון. אינני מבקש לחלוק על זה, אדוני השר. אני גם מוכן לומר, שגישתו הכלכלית של החוק הקיים היא גישה ליברלית קיצונית, שעלולה לפגוע בכמה מן ההסדרים החיוביים של המשק הישראלי. אינני חולק על זה. נמצאת לפני רשימה של חוקים שחוק-היסוד הזה נוגע בהם – מדובר בעשרות חוקים שעלולים להיפגע כתוצאה מהפעלתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק. טוב שחלק מן ההסדרים האלו ייפגע ויעבור מן העולם, אבל חבל שחלק אחר מן ההסדרים יעבור מן העולם, כי המשק הישראלי מושתת עליהם.

אברהם פורז (מרצ):

איזה הסדר לא יעמוד במבחן, לדעתך?

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת פורז, אתן לך שלוש-ארבע דוגמאות, לאו דווקא בתחום הדת. למשל, חלק מן ההסדרים בתחום הספורט יעבור מן העולם, וטוב שיעבור מן העולם. השאלה היא, האם המשק הישראלי רוצה לחיות על בסיס של מכסות ביצים או בלי מכסות ביצים; כיצד לגדל בוטנים, או כיצד לא לגדל בוטנים; האם צריך לשווק לאירופה את פרי-ההדר באמצעות משווק מונופוליסטי או לא, שורה ארוכה של הסדרים. אני מסכים שיכול להיות שטוב שלשכת עורכי-הדין לא תהיה במעמדה הנוכחי, וייתכן שטוב שחוק-היסוד הזה יפגע בה, אבל יש הסדרים משקיים כמו "דמפינג". ראוי שנגן על המשק הישראלי מפני "דמפינג" – מפני מחירי הצפה – ועל-פי חוק-היסוד הקיים, בגישתו הליברלית, ה"מילטון-פרידמנית" הקיצונית, ייתכן שיתאפשר "דמפינג" באופן שיפגע בתעשייה הישראלית למשל.

יש עוד כמה ליקויים בחוק הקיים, ושר המשפטים עמד עליהם היטב. גם היעדרה של הרמוניה בין החוק הקיים, חוק-יסוד: חופש העיסוק, למשל בפסקת ההגבלה שלו ובסעיף המטרה שלו, לבין חוקים קיימים, בעיקר חוקי היסוד המתוכננים. שכן, אני רואה את החוק הזה כבר בהקשר רחב יותר של חוקי-יסוד: זכויות האדם, ואנחנו מבקשים שתהיה אותה פסקת הגבלה בכל החוקים וסעיף מטרה דומה בכל החוקים. במובן הזה חוק-יסוד: חופש העיסוק פגום, שכן הוא איננו דומה לחוקי היסוד האחרים.

אדוני השר, אני מוכן לומר, שבהצעת החוק הקיימת יש לא רק כמה פגמים, אלא שבהצעת הממשלה יש גם כמה דברים חיוביים שיש בהם טעם של ממש. הגדרת סעיף המטרה חשובה, יכול להיות שאני

רוצה סעיף מטרה דומה יותר למה שהציע השופט ברק, אבל גם מה שהובא על-ידי הממשלה הוא שיפור גדול לעומת סעיף המטרה הקיים היום בחוק-יסוד: חופש העיסוק.

שר המשפטים ד' ליבאי:

גם אני הסכמתי לנוסח אחר, אבל הייתי במיעוט.

דוד צוקר (מרצ):

טוב, יש לנו עוד עבודה בוועדת החוקה, ולעתים יש לך בה משקל גדול יותר מאשר בוועדת שרים לענייני חקיקה.

נכון, יש בהצעת החוק של הממשלה יתרון נוסף, והוא קשור בפסקת ההגבלה, כפי שאמרתי. מעתה אפשר יהיה לפגוע בזכות יסוד – לא להגביל כמו בחוק הקיים אלא לפגוע – רק לתכלית ראויה, במידה שאינה עולה על הנדרש ובחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל. יש פה שינוי חיובי לעומת החוק הקיים, אבל עיקר השינוי הוא ירידה מן הגישה ה"מילטון-פרידמנית", שמאפיינת את חוק-היסוד במתכונתו הנוכחית.

אם כן, מדוע סיעתי תתנגד וכולנו נתנגד? אדוני השר, הדיון סביב החוק הזה, האופן שבו הוצעו התיקונים, הנימוקים לתיקונים וחלק מן התכנים כפי שאפרט, הם פרשה של הקלות הבלתי נסבלת של שינוי החוקה הישראלית. אנחנו התגאינו, ואתה התגאית, בכך שכחלק מן המהפכה החוקתית אנחנו מגבשים לעצמנו עכשיו קודקס נעלה על פני החוקים הרגילים, ואמרנו: הנה, הכנסת הקודמת החלה לכוון חוקה לישראל. אבל חוקה, אדוני השר, חברי הכנסת, נבחנת ביציבותה, בנוקשותה ובעובדה שהיא נעלה, עליונה, על פני כל חוק.

אם זה היחס לחוקה – מה לו לסעיף 5(ב) בהצעת הממשלה? סעיף 5(ב) סולל מסלול לעקיפת חוקי יסוד. הרי כולנו מסכימים שאין זכות, או חירות, שעומדת לעצמה, חופשית מכל מגבלות. כל זכות אפשר להגביל לתכלית ראויה, במידה שאינה עולה על הנדרש ואם ערכיה עומדים במבחן הערכים של מדינת ישראל. כאן בא סעיף 5(ב) ואומר, שכל קואליציה, זו הנוכחית, זו הבאה אחריה, וזו שבאה אחריה עד אחרית הדורות, אם היא רק תצליח לגייס 61 חברים – ולכל קואליציה הרי יש 61 חברים – היא תוכל לחוקק חוק שגם אם הוא אינו עומד במבחן ערכיה של מדינת ישראל, גם אם הוא לא במידה הולמת וגם אם הוא לא עומד במבחנים האחרים, הוא יהפוך לחוק הפוגע בחוקי יסוד, בחוקה של מדינת ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד לטיעון שלך, הרי אם יש לה 61 חברים, היא יכולה לשנות גם את חוק-היסוד.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת איתן, כפי שאנחנו מגבשים את חוק-יסוד: החקיקה – שהוא יקבע את גובה השריון של חוקי היסוד – השריון לא יהיה ב-61, הוא יהיה הרבה יותר גבוה.

מיכאל איתן (הליכוד):

את זה אתם תעשו, זה יהיה דמוקרטי...

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת איתן, גישתך בעניין הזה ידועה. חוק-יסוד צריך להיות משוריין ביותר מאשר רוב רגיל, אחרת הוא איננו חוק-יסוד ראוי ונוקשה, כפי שראוי לה לחוקה.

סעיף 5(ב), שנקרא סעיף קואליציה, מאפשר דרך עוקפת חוקי יסוד לכל קואליציה שתהיה. נכון, אני מסכים – השר עמד על זה – העקיפה הזאת מוגבלת בזמן, היא לא עד קץ כל הדורות, אבל הפיתוי של כל קואליציה לעקוף חוקי יסוד הוא פיתוי שאינני יודע איך עומדים מולו.

הדיון הזה מתקיים כאשר אנחנו חובשים על ראשנו את כובע המכון, כאשר אנחנו מחוקקים היום חוקי יסוד אנחנו עובדים כאספה מכוננת, אבל כל אחד מאלה שמתדיינים כאן ומאלה שיצביעו כאן חובש על ראשו גם את כובע המחוקק. אדוני השר, בהתנגשות בין מכון לבין מחוקק בכל אחד מאתנו, בין מייצר חוקה לבין יוצר חוקים, אסור לתת בפנינו את הפיתוי הזה, שנחוקק חוקים ברוב רגיל של הכנסת וכך נעקוף את חוקי היסוד.

הפגם השני בהצעת הממשלה הוא כאשר בסעיף 2א אנחנו מאפשרים למחוקק המשנה, לא למחוקק הראשי – לא תמיד, אבל בדרך כלל לרשות המבצעת – לפגוע בחופש העיסוק. אינני צריך לצטט פה את כל מכתבו של השופט ברק, די לנו אם נעיין בהצעה האומרת כי חקיקת המשנה תוכל להיות האמצעי החוקי שבעזרתו מחילים הסדרים הפוגעים בחוק-יסוד: חופש העיסוק. אני חרד שהסעיף הזה יופיע גם בחוקי יסוד אחרים, כי ברגע שנקבע תקדים כזה יהיה בכנסת מי שירצה לקחת את התקדים – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

הוא הציע, שאם זה בא לבצע הסדרים ראשוניים, אם זה על-פי הסמכה מפורשת, זה יישאר.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני השר, אתה צודק. לא בחרתם ללכת בנתיב שהוא הציע, ולפי דעתי עדיין לא מאוחר לכך, ולכן יש מקום לעבודה בוועדת החוקה. ההנחה של כבוד לחוקה, של יציבותה של חוקה, אומרת, שרק המחוקק הראשי, רק ברוב מיוחס ורק בנסיבות יוצאות דופן מותר להם לפגוע בחוק-יסוד – במקרה הזה בחוק-יסוד: חופש העיסוק.

משטר דמוקרטי, אדוני השר, איננו יכול להתיר לחקיקת משנה לפגוע בעקרונות היסוד הללו. ואילו סעיף 2 משחרר אותנו, את הכנסת, את המחוקק, מן החובה לזהירות, שעה שאנחנו פוגעים בעקרון יסוד.

אדוני השר, אמרתי שיש חיוב בהצעה הזאת. יש כמה קטעים שיש בהם מידה גדולה של חיוב, והיה צורך בשינוי. אבל העובדה היא, שכך לא מחוקקים חוקה, כך לא מכוננים חוקה, משום שאפשרתם בשני נתיבים, גם ב-5(ב) וגם ב-2א, ערוצים רחבים, דרך-מלך כמעט, לפגוע בחוקי היסוד הללו, בעקרונות יסוד, ובכך אתם מורידים את מעלת חוק-היסוד כמעט למעלת חוק רגיל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר. אני מזמינה את חברת הכנסת נעמי בלומנטל. אחריה – חבר הכנסת אברהם פורז, אחרי – חבר הכנסת רענן כהן. אחרי – כבוד שר החקלאות ישתלב בדיון. אני מבינה שזה בהסכמת מזכירות הממשלה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כאשר היו הפגנות שעלו מיליונים, של "חוקה לישראל" וכל המדבקות שהודבקו על מכוניות ברחבי הארץ, חשבנו לתומנו, שהנה בא גואל לציון, תהיה חוקה לישראל, יהיה לחץ חברתי בכיוון הזה, וכל התחלואים שנראו בזמנם בממשלת הליכוד יבואו על פתרונם.

לא אכנס לכל הפלפולים המשפטיים, כי אינני משפטנית ואינני מתמצאת בכל הסייגים והת-סייגים. אני רוצה להתייחס לנושא באופן כללי. מאז ומתמיד חשבתי, שעדיין לא הגיע הזמן אצלנו בארץ לחוקק חוקה. זה נשמע מאוד לא פופולרי. אבל, בשל השסעים שקיימים בחברה שלנו, בשל העובדה שאנחנו עדיין מדינה צעירה יחסית, בשל העובדה שיש בארץ עולים, והרי בסופו של דבר כולנו בני עולים, שבאו לארץ הזאת מתרבויות שונות, בעלי ערכים שונים, עם השקפות עולם שונות – יהיה קשה מאוד למצוא את הדרך, את הנתיבים הנכונים בין הערכים השונים, כשלעתים רב המפריד מן המאחד. והדבר שמאוד מאחד אותנו, היסוד, הערך, המהות, שהביאו אותנו לארץ, הוא היותנו יהודים. לכן אנחנו לא יכולים היום לומר, שאנחנו הולכים על ערכים קוסמופוליטיים, דמוקרטיים, שלעיתים בינם לבין ערכי היהדות אין הרבה מן המשותף. ובזה יש סכנה גדולה.

לכן אני אומרת, שלא חשבתי שהגיע הזמן לחוקק חוקה. אבל בשל הלחץ החברתי שהיה, היתה הרגשה שמי שאומר שהוא נגד חוקה, או שעדיין לא הגיע הזמן לחוקק חוקה, רוצה להביא אי-סדר לארץ הזאת, הוא רוצה לגרום לאנרכיה.

אברהם פורז (מרצ):

האספה המכוננת קבעה, שתהיה חוקה שתיעשה פרקים פרקים. לא "חוקה לישראל" קבעה את זה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

ידוע לי. אבל עובדה היא שגם בזמן בן-גוריון, אף שהיה לחץ כבד לחוקק חוקה, הדברים לא נתקיימו.

אברהם פורז (מרצ):

אבל חוקקו חוקי יסוד.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

יש כמה חוקי יסוד, אבל אנחנו רואים – – –

אברהם פורז (מרצ):

נעמי בלומנטל (הליכוד):

חבר הכנסת פורז, לא נהפוך את זה לדו-שיח. אני אומרת את עמדתי, ונראה לי שאני אדבוק בה גם בהמשך הדרך.

עובדה היא שהיום, לאחר שבגאווה גדולה הושגו כמה חוקי יסוד בכנסת הקודמת, בתקופת שלטון הליכוד, והיה הישג בלתי רגיל שהנה באו לאוויר העולם כמה חוקי יסוד חדשים, שהם בעצם המשך חקיקת החוקה לישראל, אנחנו עומדים בפני מצב שאפילו חוק שלכאורה איננו החוק שהביא לפירוד הגדול ביותר, חוק שלכאורה לא נראה קשה במיוחד, חוק שאפשר לחיות אתו, שאפשר להתמודד אתו – אפילו חוק כזה, באה היום הממשלה, עם כל הססמאות והדגלים שהיא הריצה לפני הבחירות האלה, ואומרת לנו בעצם כך: עם כל ההישג של החוק הזה, אנחנו מצפצפים עליו, משום שיש לנו בעיה עם הדתיים, משום שיש לנו בעיה בקשר לייבוא של בשר לא-כשר. ובא בג"ץ ואומר דבר אחד, וממשלת ישראל אומרת דבר אחר. אלה פני הדברים כפי שאנחנו רואים אותם היום, כאן ועכשיו.

זאת האמת, ואי-אפשר להתעלם ממנה. ועם כל הדברים שמדברים, ומדברים גבוהה גבוהה, מה שעומד היום לנגד עינינו הוא, שחוק שחשבנו שהוא נאור ומתקדם, באה הממשלה הזאת ויורקת על פניו. לא משום שהיא חושבת שהחוק לא טוב, אלא משום שהיא חייבת, בשביל לשמור על הקואליציה, להיכנע למפלגות הדתיות. וכך אין שום חדש. אז מה חידשנו?

נעמי חזן (מרצ):

איך את תצביעי?

אברהם פורז (מרצ):

איך אתם תצביעו?

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני אצביע כדי לשמור על הממשלה שלך, לא בשביל שאת תרוצי ותפגיני בעד חוקה לישראל. והיום, כשאת יודעת שהממשלה לא תיפול או תקום על הקול שלך – – –

נעמי חזן (מרצ):

— — —

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אילו היתה הממשלה נופלת או קמה על הקול שלך, את היית מצביעה בעד התיקון הזה. זאת הצביעות שלכם.

נעמי חזן (מרצ):

— — —

היו"ר א' סלמוביץ:

חברת הכנסת חזן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

איפה ההפגנות של "חוקה לישראל", חברת הכנסת חזן? איפה כל האנשים שלך שהפגינו בעד חוקה לישראל, בעד חוקי יסוד? למה הם לא עומדים היום ומפגינים נגד? אל תדברי על קול פה או קול שם. את היית יכולה להשפיע על ראש הממשלה. אבל אין לך שום עניין לעשות את זה, משום שאת לא מעוניינת שהממשלה הזאת – – –

נעמי חזן (מרצ):

להיפך, אני אצביע נגד.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

חכמה גדולה. באמת חכמה גדולה – אני אצביע נגד. אמרתי לך קודם לכן: תביאי את כל הגדודים של האנשים שלך, שקמו והפגינו בעד חוקה לישראל, שיפגינו כאן – –

חיים אורון (מרצ):

למה גדודים?

נעמי חזן (מרצ):

— — —

נעמי בלומנטל (הליכוד):

— שיבואו ויאמרו: אנחנו העלינו אתכם לשלטון כדי שלא תיכנעו לדתיים. אתם בשלטון, והדבר הראשון שאתם עושים הוא שאתם נכנעים לדתיים.

נעמי חזן (מרצ):

— — —

נעמי בלומנטל (הליכוד):

ולכן אין פה שום תיקון. זה לא חוק שריון וזאת לא חוקה. יש כאן חוק פשוט ביותר, ומשמעו חוק שריון הקואליציה. ומסתבר שמכל חוקי היסוד זה חוק-היסוד החזק ביותר שקיים בעם ישראל – חוק שריון הקואליציה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת נעמי בלומנטל. אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם פורז. אחריו – חבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – כבוד שר החקלאות.

אברהם פורז (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, אני רואה את היום הזה, אני גם צופה את תוצאות ההצבעה, אינני כל כך נאיבי, ואני חושב שזה יום עצוב, כי אם החוק הזה יתקבל, אנחנו מתחילים בתהליך ההדרגתי של הריסת המוסד הזה שנקרא חוקה. יש בתוכנו רבים שלא רוצים חוקה. ומתי המבחן האמיתי? המבחן האמיתי הוא לא כשהחוקה או חוקי היסוד פועלים בדרך שאנחנו רוצים. זה קל. השאלה היא מה קורה כשביית-המשפט העליון פוסק משהו שלא נוח לקואליציה. האם אז אנחנו נשלים עם התוצאה הצודקת שביית-המשפט העליון קבע, או שנעשה את כל התרגילים האפשריים כדי להתחמק מהתוצאה הזאת, וזה אחד מהם.

רבותי חברי הכנסת, החוק הזה, המובא היום על-ידי הממשלה, ואני עוזב כרגע את הפרק הדתי שבו, הוא אי-אמון כלפי בית-המשפט העליון וכלפי מערכת בתי-המשפט בכלל. משום שחוק-יסוד: חופש העיסוק אומר, שלא פוגעים בזכות הזאת ולא מגבילים אותה אלא לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל.

אני רוצה לומר, שרק מערכת פוליטית שמאמינה שביית-המשפט העליון יכול להשתגע, או מערכת פוליטית שאין לה כלל אמון בבתי-המשפט יכולה להאמין, כמו שאמר לנו שר המשפטים בנאום הקודם, שביית-המשפט העליון או כל בית-משפט יפסול את השבת כיום מנוחה, או שביית-המשפט העליון – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

לא אמרתי כך. אמרתי שעוד יהיה מי שיבוא לבג"ץ ויטען – – –

אברהם פורז (מרצ):

אז מה אכפת לך? תימהונים יבואו, בשביל זה – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אברהם פורז (מרצ):

אדוני השר, הרי הבעיה היא לא טענות שטוענים. הבעיה היא טענות שמתקבלות. יכולים לטעון כל דבר הבל, אבל ממה אתם פוחדים? ידידי חבר הכנסת אורון אומר לי, שאולי כל הנושא של מכסות הייצור בענף החקלאות ייפול – כי בית-המשפט העליון יפיל? אם אתם מאמינים שבית-המשפט העליון משוגע, אתם יכולים לטעון את הטענה המופרכת הזאת. כי מה קורה בענפי החקלאות? עושים מכסות כדי שלא יהיו עודפים, כדי שהחקלאים לא ישברו את הראש, כדי שבשנה שלאחר מכן לא יהיה מחסור. נכון? אם זה לתכלית ראויה מטעמים של טובת הכלל, זה לעולם לא ייפול. ידידי חבר הכנסת דוד צוקר אומר, שאי-אפשר למנוע "דמפינג". מה פירוש אי-אפשר למנוע "דמפינג"? אם יסתבר שנעשה יבוא לישראל במחירי היצף, ואנחנו נתגונן בחוק רגיל נגד היצף ונאמר שמחירי היצף פוגעים במשק הישראלי – זאת תכלית ראויה ואלה טעמים של טובת הכלל. אבל אתם לא מאמינים בבתי-המשפט, אתם לא מאמינים בבית-המשפט העליון, אתם מאמינים רק במה שרואים ברגע זה.

החוק הזה הוא חוק מושלם, אין בו שום בעיה, וכל הפחדים הללו שהצלחתם להדביק בהם, מעבר לעניין הדתי, ציבור די גדול, הם פחדים שווא, זולת אם אין לכם אמון במערכת בתי-המשפט, ולי יש.

אם מסתבר, ויסתבר, שבאמת יש במשק שלנו הסדרים שהם פרוטקציוניסטיים, שהם מפלים, שהם רק לטובת קבוצה מסוימת מועדפת, והם לא לטובת הכלל – – –

שר החקלאות י' צור:

למשל?

אברהם פורז (מרצ):

אם יסתבר, אינני יודע. אני רוצה להגיד לך, אדוני השר, אם יסתבר שאתה, באופן שרירותי, מחליט שרק מי שיש לו היקף X של השוק יכול לייצא, ולא תצליח לשכנע שזה לטובת הכלל, לתכלית ראויה –

--

שר החקלאות י' צור:

-- בג"ץ, וזה נכון.

אברהם פורז (מרצ):

עובדה שאתה מחזק את הטיעון שלי. אתה מחזק את הטיעון שלי, שבית-המשפט העליון – – –

שר החקלאות י' צור:

אתה מנסה ליצור – כאילו בחוקים הקיימים יש פרוטקציוניזם. תביא דוגמה – – –

אברהם פורז (מרצ):

לא, זה פועל בדיוק נגד הכיוון שלך. זה פועל בדיוק בניגוד לטיעון שלך. אני רוצה להגיד לך – – –

שר החקלאות י' צור:

אברהם פורז (מרצ):

אדוני השר צור, מה אומרים?

היו"ר א' סלמוביץ:

כבוד השר צור.

אברהם פורז (מרצ):

– – – שבעוד ימים מספר תיכנס אותה הוראה המאפשרת לבית-המשפט לבחון הסדרים קודמים. אתה עצמך אומר, שכל ההסדרים הקודמים הם לטובת הציבור ולתכלית ראויה. אז מה הרשימה המפוברקת הזאת של 70 חוקים שצריך לפחד מהם? אתה עצמך יכול לומר לי היום איזה הסדר לדעתך הוא לא לתכלית ראויה? האם אתה יודע היום על איזה הסדר שהוא לא לטובת הציבור? אני מניח שהתשובה שלילית. אם כן, לא צריך לתקן את החוק. אם כן, הכול הוא בנייה צבועה, שאין לה שום ידיים ורגליים; הכול אחיזת עיניים. אני אומר לכם שזה כך.

אם יסתבר שיש איזה הסדר אחד כזה, שייפול, שימות, כי זאת כוונת החוקה הזאת, זאת כוונת חוק-היסוד, שהסדרים פרוטקציוניסטיים – נהרוג אותם, נפיל אותם; והם, לדעתי, במשורה.

לכן אני אומר שנוצרה כאן קואליציה מוזרה. אני יכול להבין את החרדים, שרוצים לשמור על עניין הבשר הכשר. גם את זה אני לא כל כך מבין, כי אילו היו אומרים שהמדינה הזאת, כולה, רק בשר כשר, יכולתי להבין, אבל אנחנו יודעים שיש בשר כשר של ייצור מקומי מעל לראש – – –

שר החקלאות י' צור:

בשר טרף.

אברהם פורז (מרצ):

גם כשר וגם טרף, מעל לראש. אז מה משנה לו ליהודי חרדי אם אותו מופקר כמונו, החילונים, אוכל בשר לא-כשר דווקא מייבוא ולא מייצור מקומי? זה מה שעושה את כל ההבדל ההלכתי?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

— — — נוצרים או ערבים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (מרצ):

בסדר, אני מסכים. אני חושב שמבחינת הציבור הדתי – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (מרצ):

אני מסיים בתוך דקה. אני חושב שמבחינת הציבור הדתי אין לזה שום חשיבות, אין לזה שום משמעות. אני גם מוכן, מעבר לזה, הצעתי הצעת חוק, שאם יסתבר שיש בעיה במחירים, ואנשים כביכול, משום שהבשר הלא-כשר זול, נאלצים לעבור על דתם ולבחור בשר לא-כשר – הייתי מוכן אפילו לסבסד את זה.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אם הכנסת תעביר היום את החוק הזה בקריאה ראשונה, זאת תהיה קו-פרודוקציה מוזרה, לדעתי ראויה לכל גינוי, של חסידי הכפייה הדתית וחסידי הבולשביקיות הכלכלית. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת פורז. אני מזמינה את חבר הכנסת רענן כהן – – –

קריאות:

— — —

היו"ר א' סלמוביץ:

סליחה, אני מבקשת לא להפריע. אני מזמינה את חבר הכנסת רענן כהן. אחריו – כבוד שר החקלאות, ואחריו – חבר הכנסת חיים אורון. בבקשה. אני מבקשת לא להפריע כעת.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, חבר הכנסת אברהם פורז, החוק הזה אכן יעבור היום, אין לי ספק, ואז אני מקווה שהתקווה שלך והדברים שאמרת, הסיפא – אכן דברים שגם לא התכוונת אליהם.

הנוסח העדכני של הצעת הממשלה לתיקון חוק-יסוד: חופש העיסוק, המובא כאן – ואני שמח שגם נעשה התיקון כפי שהיה צריך להיעשות – הוא בעצם אבן בוחן חשובה לכנסת היום.

הנוסח החדש להצעת החוק הממשלתית, שפורסמה לפני שבועות אחדים, שונה מהנוסח הקודם בכמה נקודות עיקריות, והוא משלב בתוכו כמה עצות מקצועיות מן השופט אהרן ברק. אני רוצה להתייחס בקצרה לסערה שקמה סביב מכתבו של ברק לוועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת.

חוקי היסוד בדמוקרטיה הישראלית, בכללם חוק-יסוד: חופש העיסוק, הם עמוד השדרה החוקתי של המדינה, ונכון עשה השופט ברק שהסב את תשומת לבם של הכנסת לנושא חשוב זה.

חשוב לזכור כי הכנסת צריכה להיות חרדה לזכויות האזרחים שהיא מייצגת, ושלמענם היא מחוקקת, ולכן אני מרוצה מן העובדה שהכנסת שקלה בכובד ראש את עצות השופט ברק במכתבו. שמעתי את שר המשפטים כאן והקשבתי לדבריו. שר המשפטים דוד ליבאי שילב את הערות השופט אהרן ברק, שהוא מומחה, מוכר כמומחה הגדול ביותר למשפט חוקתי, ועל כך אני רוצה לברך את השר דוד ליבאי, על האומץ שגילה ועל השילוב שעשה והביא אותנו לכאן היום.

אדוני השר, בישראל קיימת הפרדת רשויות גמישה, כבמדינות דמוקרטיות רבות, ואנחנו השכלנו למצוא את שביל הזהב בין הרשויות, ואין קיר ברזל המפריד ביניהן, אלא כל רשות מתערבת בעבודת האחרת, אך גם מבקרת אותה ומאזנת אותה. מכתבו של ברק, על רקע שיתוף הפעולה הפורה בין הרשויות, לא צריך להיחשב, לכן, לחריג ולבוטה.

מובן שאני אתמוך בהצעת החוק שהוצגה כאן היום, ואוסיף נקודות מספר. נקודה ראשונה עוסקת בהגדלת כוח הממשלה להגבלת חופש העיסוק. חוק-היסוד הקיים ביקש להביא לכך שהכנסת עצמה תצטרך לעסוק בחקיקה בכל מקרה שבו קיים הכרח להגביל את חופש העיסוק. הצעת הממשלה בסעיף 1 היא לאפשר תיקונים בחופש העיסוק על-ידי שינוי התקנות. בשינוי זה נשמר העיקרון של קביעת הסמכות לשינוי בחוק-יסוד: חופש העיסוק רק בהוראה ברורה ומפורשת בחקיקה ראשית, שתמנע בסופו של דבר מתן יד חופשית לרשות המבצעת בקביעת היקף ההגבלה על זכות היסוד.

נקודה חשובה אחרת, גברתי היושבת-ראש, נוגעת להרחבת הסמכות להגבלת חופש העיסוק. חוק-היסוד הקיים מתיר הגבלת חופש העיסוק בחוק מטעמים של טובת הכלל. סעיף 1 להצעת הממשלה יבטל בחוק-היסוד את הדרישה של טובת הכלל.

הדרישה החדשה הינה שההגנה על חופש העיסוק כפופה לערכי המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. וכאן יש לשים לב לכך שנפתח פתח להגבלות חוקיות שיסודן בשיקולים דתיים.

אני רוצה להוסיף סיפא אישי שלי. כיהודי שומר מסורת ואוכל כשר, חשוב לי להיות בטוח שבכל מקום אוכל לקנות ואוכל לאכול אוכל כשר.

יתירה מזו, מדינת ישראל נולדה כמדינה יהודית, ועל כן היא חייבת לשמור על צביון יהודי.

אפשר לקרוא לחוק הזה "חוק שריון הקואליציה", כפי שאמרה קודם לכן חברת הכנסת נעמי בלומנטל. אבל אני מעריך שהיום יצביעו מכל עברי הבית ללא שיקול סיעתי ואנחנו נבטיח שחוק זה יעבור. אם הוא יבטיח גם בשר כשר, לי זה לא יפריע.

אני רוצה להבטיח, שבאמצעות הדרך הזאת בחקיקה אנו נוכל להביא בסופו של דבר הליך חדש לחוקה למדינת ישראל, ואולי גם לשיטת הבחירות. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת רענן כהן. אני מזמינה את שר החקלאות. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – חברת הכנסת נעמי חזן.

שר החקלאות י' צור:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מטבע הדברים, הוויכוח כבר כמעט סותם את הדלת בפני האפשרות לערוך בירור רציני.

אני רוצה לומר לכם, שיש הכרח לתקן את החוק לפני שהוא ייכנס לתוקפו. יש הכרח לתקן אותו, בין לאלה שנתנו את ידם בזמן חקיקת החוק לתמיכה בו, מתוך משגה – אבל לפי דעתי יותר כלפי אלה, וזה חמור יותר, שחוקקו אותו בדרך שבה הוא מופיע. יש לדחות את הכוונות שהיו לאלה שרצו לחוקק אותו בצורה שבה הוא לפנינו.

חוקי היסוד הם דבר חשוב, אבל נדמה לי שהבון-טון ההולך ומשתלט עלינו לא פעם אחת הוא בון-טון של תמונה חד-ממדית, של תמונת עולם שאין בה איזונים. ומה לעשות? חופש צריך לא אחת את האיזון שבו עומד מולו מושג האחריות. מול החופש לעתים עומד מושג הצדק. והאיזון בין השניים האלה מחייב לתת יותר תשומת לב למבנה של חוקים.

כשאנחנו מסתכלים על החוק כפי שהוא מונח לפנינו – וכאן נקודת התורפה שאותה ניסה להסביר חבר הכנסת פורז, כי מה נאמר שם? שאפשר להגביל את החוק מטעמים של ביטחון המדינה, תקנת הציבור, שלום הציבור ובריאותו, בטיחות, איכות הסביבה או ההגנה על המוסר הציבורי.

יש רשימה סדורה באילו מצבים מותר להגביל את החוק. בכל הרשימה הזאת אין עניין כלכלי; אין בכלל עניין כלכלי. העניין היחיד שיכול להתפס בבית-המשפט זה המושג ששמו תקנת הציבור. כי בסעיף 1 בחוק הבסיסי נאמר, שמותר להגביל לתכלית ראויה ומטעמים של טובת הכלל. אבל אחר כך הוא בא ומפרט ברשימה סדורה מה הם אותם טעמים. ואזי לה למדינה אם היא לא תוכל להסדיר חלק מהפעילות הכלכלית שלה על-ידי קביעת חוקים.

בעצם, מה יקרה? כל המסגרות שמסדירות פעילות של גורמים כלכליים יצטרכו לעבור שיפוט מחדש של בית-המשפט. הכול יעבור מבחן מחדש. אני אומר לכם, זה יפקיע מיכולתה של הכנסת את החוקים שנקבעו עד היום, ואני אעבור אחר כך לנושא החקלאי, אבל זה גם חורג הרבה מעבר לעניין החקלאי. זה יעביר את כל השיפוט ביכולת לחוקק חוקים לבתי-המשפט.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, אין חוק כזה במדינות המערב. החקלאות איננה ילד חריג, אבל היא מודל העומד כאן למבחן. הייצור, היבוא והיצוא בחקלאות, יש בהם מסגרות שמסדירות אותם. על-פי פשוטו של החוק, אין לי אחיזה כדי לבסס את החוקים האלה. זה לא קשור בביטחון המדינה, קשה מאוד להסביר מה זו תקנת הציבור, זה לא קשור בשלום הציבור ובבריאותו, זה לא קשור בבטיחות, זה לא קשור באיכות הסביבה, זה אפילו לא קשור בהגנה על המוסר הציבורי. זה קשור בכך שאנחנו

רוצים לקיים בארץ הזאת חקלאות והתיישבות ולקיים אספקת מזון, ואיננו רוצים שבית-המשפט ישפוט בכל עניין כזה אם הוא נכון או לא נכון.

פתאום אנחנו מתביישים בזה, פתאום אנחנו לא יכולים לומר את זה בבירור. די לי שלא מעט משפטים חוזרים ומבהירים שכל הנושאים האלה יעברו לשיפוט ויעמדו במבחן, וזה קשור גם בהשקפת עולם.

אני רואה פה השקפת עולם של רובינזון קרוזו, לבד, אפילו בלי ששת, לבד, בלי חברה מסביב; חופש שאיננו רואה את החיים הריאליים שבתוכם הוא מתרחש. וחוקי יסוד מחייבים איזון של זכויות חברתיות, של הדמות הריאלית של החברה שבה אנו חיים.

אני מצטער על כך שזה נכלל במושגים כלליים של עולם הולך ונעלם, לעומת החידושים הגדולים. מה שנשאר לי זה לקרוא לחברים, לחבר הכנסת אורון ולחברים בהתיישבות, ולהבטיח שלא אחרים יעשו את המלאכה הזאת – אלא ראה את עצמך כאן כאילו היום הקול שלך יכריע. ההכרעה הזאת חשובה בהרבה מאוד ויכוחים, שמנסים להכניס עולם של קדמה, של חופש שאין בו צדק ואחריות, לעומת עולם של המושגים הישנים.

אני חושב שהחוק הזה צריך לעבור את התיקון ללא קשר לשאלות האחרות, כמו נושא הבשר, ואני מקווה שאכן כך יהיה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר החקלאות. חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו – חברת הכנסת נעמי חזן. רבותי חברי הכנסת, רשומים 61 דוברים, וזה בלי השרים שמשתחלים לרשימה.

שר החקלאות י' צור:

אני רק שר אחד, לא שרים.

יוסף בא-גד (מולדת):

כמה זמן לכל דובר?

רון נחמן (הליכוד):

חמש דקות.

היו"ר ע' עלי:

הואיל וכך, נקפיד שכל דובר אכן ידבר חמש דקות בלבד.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

האם תהיה היום הצבעה?

היו"ר ע' עלי:

לפי מיטב הבנתי, תהיה היום הצבעה.

רון נחמן (הליכוד):

אבל שמענו שהספירה מפסיקה לעבוד בשעה 23:00.

שר החקלאות י' צור:

היא עובדת לפי חוק-יסוד: חופש העיסוק.

היו"ר ע' עלי:

ההערות שלך הן מעל לבינתי, חבר הכנסת רון נחמן. אבל כעת רשות הדיבור היא לחבר הכנסת חיים אורון, בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדיון מתרחב ומקיף את שאלת החוקה – האם דרושה או לא דרושה חוקה למדינת ישראל, האם דרושה חוקה במתכונת של חקיקת חוקי יסוד, ובגלל קוצר הזמן, אסתפק רק בהצהרה בנקודה הזאת: אני חושב שכן.

החוק הקיים, חוק-יסוד: חופש העיסוק, הוא חוק פגום, ידידי שר החקלאות, הוא חוק חפוז. הוא חוק פגום, חקיקתו היתה בחופזה, ואני חושב שטעות תעשה הכנסת אם תחוקק חוקת יסוד בתהליך

חפוז. אחת הסיבות העיקריות לכך שאני מתנגד להצעה המוצעת כאן, כבוד שר החקלאות, היא שאנחנו עושים עוד הפעם תהליך חפוז, ולראיה, במשך חמישה ימים השתנתה גרסתו של החוק שהונח על-ידי הממשלה, ויש לי תחושה שחמישה ימים נוספים ואולי פרק זמן נוסף היו משביחים את החוק במקרה זה.

עמדה בפני הממשלה אופציה נוספת, קשה מאוד, היא היתה זוכה לביקורת ציבורית לא מעטה: דחיית תחולתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק במתכונתו הקיימת, וחקיקה רצינית וממושכת של תיקון חוק-היסוד. האופציה הזאת לא נבחרה מטעם אחד בלבד, משום שריח חריף של בשר חרוך עולה מהחקיקה הזאת, ולא הייתי רוצה שחקיקת חוקי יסוד תהיה מלווה בריח הזה שעליו אני מדבר פה, כי הוא לא לטובת החקיקה. אילולא האילוץ הזה, שניתן היה לפתור אותו גם בדרכים אחרות, לא היינו מחוקקים את החקיקה בקצב שבו מדובר.

אני מסכים עם מה שאמר ידידי, יושב-ראש ועדת החוקה של הכנסת. החוק המקורי, טבוע בו חותם "מילטון-פרידמני", שאיננו מתאים למדינת ישראל, ולדעתי אינו מתאים לשום מדינה, לא רק בחקלאות, אלא גם בתחומים רבים של המשק, החברה והכלכלה. בתחום יחסי העבודה במשק הוא לא נתן תשובה, או לפחות השאיר מרווח רחב מדי להכרעתו ולפירושו של הבג"ץ מכפי שנדמה לי שראוי שיינתן, ולא עומד פה מי שמשתתף באווירה הקיימת אולי היום – – –

היו"ר ע' עלי:

סליחה רגע, אני מאוד מבקש מחברי סיעת יעוד ומחבר הכנסת פני בדש: את המשאים-ומתנים לא לנהל כאן, זה מאוד מפריע.

פיני בדש (צומת):

קואליציה.

היו"ר ע' עלי:

אתה רוצה לעשות קואליציה, אני אשמח, אבל לא כאן. חבר הכנסת בדש, קואליציה – בכבוד, אבל לא כאן.

חיים אורון (מרצ):

אני משוכנע שמשק מודרני, כלכלה מודרנית וחברה מודרנית בנויים קודם כול על מערכת של איזונים. מי שרוצה להפעיל בהם עיקרון אחד, בין שזה עקרון חופש העיסוק, חירות, או עיקרון אחר, כשהוא בלתי מותנה ובלתי מבוקר בחוקים או במערכות אחרות, מתכוון לחברה שאני לא הייתי רוצה שמדינת ישראל תצטייר כמותה. גם אם אני חושב שאני מקבל את רוב פרטיו של התיקון המוצע כאן ביסודו, ויכול להיות שבמהלך חקיקה מסודר ניתן היה לתקן את סעיף 5 ולהתקין את סמכותה של הכנסת

לחוקק חוקים שסותרים את חוק-יסוד: חופש העיסוק, כפי שהוא מופיע בסעיף 3 – כל ההליך הזה, ידידי שר החקלאות, לא התרחש עכשיו, כי תלוי מעל הכנסת המועד של 13 במרס, וזה בעוד פחות מחודש ימים, ובגלל האילוץ המוחלט הזה אנחנו עשויים או עלולים להוציא מתחת ידינו חוק פגום בפעם השלישית.

אנחנו עולים על מסלול שגוי של חקיקת חוקי יסוד, שכנסת אחר כנסת יצטרכו לתקן אותם עד שיתכוננו כחוקה ישראלית. ההליך הזה פגום ביסודו ומביא אנשים מסוימים לומר: אולי ראוי שלא נחוקק כלל חוקי יסוד.

אני מודע לאילוץ הקואליציוני, אני מודע לקושי שהממשלה עמדה בפניו. ידידי שר החקלאות, האילוץ הזה, שני צדדים לו במשוואה הקואליציונית. לכן, סיעתנו כולה – לא מתוך התעלמות מהדברים שאתה אומר, אלא מתוך ידיעה שנבחר מסלול לא נכון וקצב לא נכון לפתור בעיה שהכרח היה לפתור אותה, אבל לא בצורה הזאת – תתנגד לחוק.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון.

כעת חברת הכנסת נעמי חזן, ואחריה – חבר הכנסת רן כהן, ואם הוא לא יהיה באולם – חבר הכנסת טמקין, ואם הוא לא יהיה באולם – חבר הכנסת מאיר שטרית, ואם גם הוא לא יהיה באולם, יגיע תורו של חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

ואם הוא לא יהיה?

היו"ר ע' עלי:

הוא ישנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

עכשיו, אבל עד אז?

היו"ר ע' עלי:

אם הוא לא יהיה – דיה לשמחה בשעתה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום יום עצוב בהיסטוריה של החקיקה במדינת ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא להגזים.

נעמי חזן (מרצ):

הוא עצוב, חבר הכנסת מיכאל איתן, משום שאנחנו עומדים לעשות צעד רגרסיבי ממדרגה ראשונה. אם אנחנו נשנה היום את חוק-יסוד: חופש העיסוק, כפי שהציע שר המשפטים, אנחנו חותרים תחת חוקי היסוד של מדינת ישראל. חוק-יסוד: חופש העיסוק יחד עם חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הועברו בכנסת הקודמת לאחר מחשבה עמוקה, כדי לעגן זכויות יסוד של אזרחים במדינת ישראל. והיום בא שר המשפטים וטוען, שיש צורך לשנות את חקיקת היסוד. מדוע? – לא מטעמים ענייניים, אלא מטעמים מידיים, מניפולטיביים, פוליטיים, כדי לפתור בעיה קואליציונית, כדי לפתור בעיה שקשורה בפירוש ליחסי מדינה ודת.

מיכאל איתן (הליכוד):

נכון.

נעמי חזן (מרצ):

זאת אומרת, יש ניסיון לכופף חוק-יסוד במדינת ישראל לבעיות מיידיות, פוליטיות, של ממשלה זו היום, ובעבר – של ממשלה אחרת, ובעתיד – גם של ממשלה אחרת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסכים אתך, אבל השאלה לגופם של השינויים.

נעמי חזן (מרצ):

עכשיו תמשיך להקשיב, חבר הכנסת איתן, כי ייתכן מאוד שאני חברת כנסת חדשה יחסית, אבל אני חוקרת ותיקה מאוד במדעי המדינה, ואני חקרתי גם השוואתית וגם במדינת ישראל מניפולציות של חוקי יסוד, שהם אבני היסוד של המערך הקונסטיטוציוני במדינה זו ובמדינות אחרות. חוקי יסוד, כשם כן הם, זאת אומרת, הם חוקים שבאים לעמוד מעל הצרכים המיידיים, לעתים הפזיזים, הפוליטיים, של מי שעומד בשלטון.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

החוק הזה לא התקבל בפזיזות? חוק-היסוד לא התקבל בפזיזות?

נעמי חזן (מרצ):

חבר הכנסת הלפרט, זה נכון, חוק-יסוד: חופש העיסוק לא התקבל בכנסת השתיים-עשרה בפזיזות.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

בפזיזות הוא התקבל.

נעמי חזן (מרצ):

ואסור לשנות את זה היום בפזיזות מוחלטת, כפי שאתה יודע היטב.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

היו"ר ע' עלי:

סליחה, רבותי חברי הכנסת, הנושא רציני מאוד, וכדאי שתקשיבו זה לזה. אבקש לא להפריע ולא לקרוא קריאות ביניים.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש לשמוע, חבר הכנסת איתן.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

היא לא היתה חברת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת הלפרט, אני מבקש לשמוע את חברת הכנסת חזן, גם אם אתה לא מסכים אתה. אני מבקש לשמוע אותה.

נעמי חזן (מרצ):

אני רוצה להביא דוגמה אחרת. זה מצוין שאני לא הייתי, כי אז לא הייתי שותפה לחקיקה פזיזה אחרת, לתיקון לחוק-יסוד: הממשלה, שקשור לבחירה הישירה לראשות הממשלה. זה נעשה בפזיזות, תחת לחץ פוליטי, כשקמה תנועה צודקת לשינוי שיטת הממשל, והיה צריך לעשות קודם רפורמה בשיטת הבחירות ולהניח את היסוד לחוקה לישראל, אבל לא היו יכולים להגיע להסכם בנקודות האלה. חבר הכנסת הלפרט, אתה היית חבר הכנסת בכנסת השתיים-עשרה, ואתה, מיקי איתן, היית חבר בכנסת הזאת, ואתה נתת יד לכך כיוון שהיה קל והיה נוח לחוקק תיקון לחוק-יסוד: הממשלה, שמאפשר בחירה ישירה תחת מחסה של רפורמה ממשלית; ואיפה שינוי שיטת הבחירות שכל התנועה הזאת קמה למענו?

הנחתי השבוע על שולחן הכנסת תיקון לחוק-יסוד: הממשלה, שדוחה את הבחירות הישירות לראשות הממשלה עד שנחוקק חוק לשינוי שיטת בחירות, משום שזה באמת השינוי הממשלי שקיוונו לו. בכנסת הקודמת תיקנתם בפזיזות חוק-יסוד מרכזי, בסיסי, של ממשלת ישראל ושל מדינת ישראל, והיום באים ודורשים מאתנו לשנות חוק-יסוד אחר. לא, אני אתנגד לשינוי בחוק-יסוד: חופש העיסוק, מהטעמים שהבאתי עכשיו, ואני אתמוך בשינוי חוק-יסוד: הממשלה בדיוק מאותם טעמים. אסור ואסור לעשות מניפולציות בחוקי יסוד. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת חזן.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה שהיה ברור מהדברים שלך, שאת מתנגדת לשינוי במרצ.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רן כהן – איננו. חבר הכנסת בנימין טמקין – איננו. חבר הכנסת מאיר שטרית – איננו. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יורם לס, ואחריו – חבר הכנסת סילבן שלום, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת סאלח טריף, ואם הוא לא יהיה – חבר הכנסת יוסף בא-גד. אנחנו מתקדמים מהר.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, חברת הכנסת נעמי חזן, אני מסכים מלה במלה לנאום הנלהב שלך, שהסביר שבעצם היוזמה הזאת באה הנה לא כתוצאה מרצון לטפל בחוקי יסוד אלא מרצון לשריין את הקואליציה. זו קואליציה שאת שותפה בה. עם כל הכבוד לך, קל מאוד להטיף מוסר – – –

נעמי חזן (מרצ):

אני אצביע נגד.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל תרשי לי, זה באמת "חוק-יסוד: שריון הקואליציה", כך צריך לקרוא לו. אבל אני עושה הבחנה אחת, וזה היה חסר בנאום שלך. את אמרת: אני נגד שינוי של חוקי היסוד. אבל אם השינוי הוא שינוי חיובי? אולי נדון בשינויים? למה אנחנו לא דנים בשינויים לגופם? כאן אני חושב שהמניעים באמת היו פסולים, ואין לי ספק שמפלגת העבודה, כשהבטיחה לבוחרים שלה שהיא תעשה כך וכך וכך, לא התכוונה מעולם ללכת ולהביא את התיקון. זה נכפה עליה בגלל אילוצים קואליציוניים.

אבל עכשיו בואי נעזוב לרגע את המניעים. פעם אמר שופט אנגלי: משאירים את המניעים לאלוהים ולשטן. בואי נדבר עכשיו על הדברים לגופם, חברת הכנסת נעמי חזן, ואני עובר אדם-אדם בסיעת מרצ ואומר להם: אני הייתי מאוד רוצה להתנגד לשינויים האלה; בואו תסבירו לי מה רע בהם. אף אחד לא קם כאן ולא הסביר מדוע לגופם השינויים לא טובים. בעניין הזה אני אומר לך, אני כאופוזיציונר הייתי שמח מאוד לעמוד פה עכשיו ולהתנגד לדברים של השר ליבאי, אבל אני לא מוצא איזו סיבה, שפה פגענו במשהו יסודי. נהפוך הוא: בעיני יש שיפורים רבים, וגם את לא באת הנה ולא סתרת; יש שיפורים בהצעה. אני רוצה להעיר הערה אחת, לא אוכל לעמוד על כל השיפורים, יש כאן שיפורים רבים. צריך לומר בכנות, יש שיפורים. יכול להיות שרוצים להשתמש בהם למטרות פסולות בעיניך, אבל בשלב זה השיפורים ראויים.

אתם מקוננים הרבה נגד העניין, שהיה כתוב: לתכלית ראויה ולטובת הכלל. אם תחשבי היטב, חברת הכנסת נעמי חזן, ויש לך ראש, תביני, הביטוי "חופש העיסוק" והרצון לבוא ולומר: אני מגביל את חופש העיסוק – צריך להבין מה זה טובת הכלל. הכלל הוא מצד אחד אוסף של פרטים, זה כלל, ומצד שני יש גם אינטרס, שאומרים: האינטרס של הכלל. כאשר אתה בא ואומר מראש: לטובת האינטרס של הכלל אני רוצה להגביל חלק מהפרטים, על מנת שהציבור כולו יצא נשכר, מטבע הדברים יש התנגשות בין טובת הכלל במובן של אוסף פרטים לבין מה שנקרא טובת הכלל, טובת האינטרס. לכן, הביטוי הזה הוא ביטוי לא ראוי. בכלל, אני מציע לך, ואת יודעת את זה יפה מאוד, הביטוי "טובת הכלל" – – –

נעמי חזן (מרצ):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש לא להפריע, כפי שלא אפשרתי להפריע לך.

מיכאל איתן (הליכוד):

הביטוי "טובת הכלל" מרמז על אידיאות שאולי לקוחות מרוסו, שמובילות אותנו לכל מיני דברים, שבשם נעשו דברים מאוד מאוד לא לרוחך ולא לרוחי.

נקודה שנייה: אני כן חושב שזה דבר חיובי, שכאשר מחוקקים חוק שעומד בניגוד לעיקרון הכללי של חוק-היסוד, הוא לא יהיה מונצח לעולם ועד. תראי בזה דבר חיובי, לא שלילי. אלא מה אומרים? גם אם הגיעו למסקנה שהכנסת צריכה לחוקק חוק שעומד בסתירה לחופש העיסוק, החוק הזה יהיה תקף לתקופת הכנסת הנוכחית ועוד מחצית השנה, הוא לא יהיה לעולם ועד. זה שינוי חיובי. מה רע בכך?

נקודה שלישית: כן לעיקרון של מדינה דמוקרטית ויהודית. מדוע שאנחנו נברח, גם את, חברת הכנסת נעמי חזן? אנחנו רוצים מדינה שתהיה דמוקרטית, אבל אנחנו רוצים מדינה יהודית, ויש מתח מסוים בין שני המושגים האלה. הם לא חופפים. אנחנו נעים במתח בין שני הקטבים הללו, אבל גם את לא רוצה להעלים לגמרי את המושג יהדות מהמדינה. לכן צריך להשאיר פתח, שעקרונות בסיסיים ואופיה היהודי של המדינה לא ישתנו גם כאשר יש התנגשות מסוימת עם ערכים דמוקרטיים קלסיים.

הנקודה האחרונה: חברת הכנסת נעמי חזן, אני מציע לך לשתף פעולה אתי ועם חברי בוועדה על מנת שנוכל לשנות חלק מהדברים שעדיין נמצאים כאן ודורשים הבהרה, כמו חקיקת המשנה שתהיה נסמכת רק על חוק ישיר, כמו העובדה שאנחנו רוצים לבטל חלק מהמונופולים, אם כי לשמור על מדיניות מסוימת וכיוון מסוים. אלה דברים שנוכל לעשות בעבודה.

בסך הכול אני מצדיק אותך, המניעים היו פסולים, זה תרגיל קואליציוני, לא רוצה להגיד כיצד הוא מריח. אבל כשהוא בא הנה, כדאי שנדון בדברים לגופם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. רשות הדיבור לחבר הכנסת יורם לס.

נעמי חזן (מרצ):

היו"ר ע' עלי:

אם את רוצה לשאול אותו, יש לך אפשרות לשבת לידו ותשאלו אותו כמה שאת רוצה.

נעמי חזן (מרצ):

למה הוא לא הציע את השינויים האלה בעיתוי אחר?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יורם לס, ואחריו – חבר הכנסת רן כהן.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא הייתי מעורב בהכנת חוק-היסוד בכנסת השתיים-עשרה, אבל רמז לכך שר המשפטים בדבריו, שהחוק הזה חוקק בתנאים שאפשרו לחוקק אותו בחודש מרס 1992, ואפשר לקרוא לילד בשמו, זה היה חוק בחירות, לקראת הבחירות, שחוקק כנראה בחופזה. אני, כחבר כנסת בקדנציה הראשונה, לתומי חשבתי שחוקי יסוד מחוקקים לפחות כמו שג'פרסון חוקק בווינגטון – מי שהולך לבקר שם – חוקק על הסלע את זכויות היסוד, את הזכות לחיים, שזו הזכות הראשונה, כי בלי חיים אין שום דבר, את הזכות לחופש, את הזכות לחפש את האושר – וזו נקודה מעניינת, את האושר צריך לחפש, להתאמץ, אבל חיים וחופש הם זכות מוקנית. כך חשבתי שמחוקקים חוקי יסוד, והנה מתברר שהחוק דאז היה רצוף שגיאות. הרי לפי החוק הזה יכול אדם לבוא ולעסוק ברפואה גם אם הוא לא רופא, כי יש חופש עיסוק. הרי יש חוקים במדינה הזאת שמגדירים מה זה רופא, למשל, מה זה עורך-דין, מה זה פסיכולוג.

אליעזר זנדברג (צומת):

תכלית ראויה.

יורם לס (העבודה):

התכלית הראויה מופיעה רק עכשיו.

אליעזר זנדברג (צומת):

זה לא נכון, מה שאתה אומר. בחוק יש הגבלות, יש אפשרות להתערב, יש הגנה מסוימת.

יורם לס (העבודה):

בתיקון לחוק, חבר הכנסת זנדברג.

אליעזר זנדברג (צומת):

בית-המשפט, או מי שיפרש את החוק, לא ייקח דברים לא סבירים. לא תיקח אדם שאיננו רופא ותאפשר לו לעשות ניתוחים.

יורם לס (העבודה):

אני פונה בטענה למחוקק בכנסת השתיים-עשרה, שבנושא יסודי כל כך היו צריכים לעשות עבודה יסודית יותר.

אני מברך על השינויים שמופיעים בהצעת החוק. יש בהם היגיון רב. זה לא רק עניין של קואליציה. אני מברך על העובדה שאפשר יהיה בחוק הזה באמת למנוע, על-פי הניסוח החדש, התעסקות במקצועות על-ידי אנשים בלתי מוסמכים לעסוק בהם.

אני שואל, וזאת אולי שאלה לדיון בוועדה, האם רצוי שבית-המשפט העליון יהיה גם בית-משפט לענייני קונסטיטוציה, כפי שמוגדר כאן, כי בעצם קביעתו של בית-המשפט הופכת לכלל לגבי חוקים רגילים, שהוא יכול לפסול אותם. יש לי תחושה שבית-המשפט העליון עמוס בכל-כך הרבה ערעורים

רגילים ובכל-כך הרבה בג"צים, ועכשיו הוא הופך בתוקף החוק לבית-משפט לענייני חוקה, ואין גוף נפרד שעוסק בפרשנות של חוקים. ייתכן שבועדה ניתן יהיה לשנות דבר זה.

עם כל הכבוד לממשלה ולמשרד המשפטים, יש לי תחושה שהיתה מידה של בטלנות. הרי החוק נתן תקופת חסד של שנתיים לסדר את שאר החוקים ברוח חוקת היסוד, ולא נעשה דבר. התיקון שלפנינו ייתן עוד שנתיים, ויש לי תחושה שגם בשנתיים אלה לא יעשו דבר, כי מה שלא נעשה בשנתיים לא יעשה גם בארבע שנים. לכן ראוי שהעניין הזה באמת ייגמר, ואם יש צורך לשכור את שירותיהם של עוד עורכי-דין, שישכרו. אבל שהעניין הזה יפסיק להיות, מה שבעיני כמחוקק חדש – פארכה. ככה לא מחוקקים חוק-יסוד למדינה, חוק שצריך ללמוד אותו בבתי-הספר. בחוק-יסוד צריך לעשות את הדברים באופן יסודי. אני מקווה שמהיום והלאה העניינים יתנהלו ביתר רצינות.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך. חבר הכנסת רן כהן, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג, היושב מולי. אחריו – אני, ואעבור לסוף. אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני מוכרח לומר, שהתחושה שלי היום היא נוראה וקשה, ולו רק מסיבה פשוטה אחת. הממשלה הזאת הבטיחה למדינת ישראל, לפני הקמתה ולאחר הקמתה, שהיא תפעל לחקיקת חוקי יסוד שלאחר מכן יהיו חוקה. לא זו בלבד אלא שמדינת ישראל בכלל נמצאת בתהליך של יצירת חוקה. חוק-יסוד: חופש העיסוק הוא אחד המרכיבים, אולי לא החשוב ביותר, אבל ללא ספק מרכיב חשוב בחקיקת חוקי היסוד, שצריכה להביא את מדינת ישראל בסיכומו של דבר למצב של מדינה משובחת בחוקתה.

והנה היום הזה, משיקולים זרים, לא ענייניים, מחליט הרוב בממשלה להכות מכה כמעט ניצחת, אנושה, את התהליך הזה; לא רק את חוק-יסוד: חופש העיסוק, אלא גם את התהליך של יצירת חוקה, שאמורה להבטיח לכל אזרח שוויון בפני החוק, שאמורה להגן על חירותו של כל אזרח, על עבודתו, על זכויותיו החברתיות, על חופש הביטוי שלו, על חופש ההתארגנות ועל חופש העיסוק. היום באה הממשלה ומחליטה להוריד פטיש אדיר על ראשו של אחד ההישגים שהמדינה כבר השיגה אותם ביצירת חוקה.

ושלא ידברו בנו בתרמית, אם היום יוחלט לקבל את התיקון הזה, שמפלגת העבודה מביאה דרך הממשלה לכאן, המשמעות היא ביטול החוק. אין משמעות של דחיית החוק. זו דחייה בשנתיים נוספות, לאחר שהשנתיים הקודמות בוזבזו. איש לא יתקע לידנו שהשנתיים הבאות לא יבוזבזו, כמעט בטוח שהן יבוזבזו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

תמיד אפשר להוסיף עוד שנתיים.

רן כהן (מרצ):

בוודאי, גם בעוד שנתיים יבואו עם אותה דרמה, עם אותם לחצים של אותן מפלגות דתיות.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

דתיים עליך ישראל...

רן כהן (מרצ):

לא הדתיים אשמים. מפלגת העבודה אשמה והליכוד אשם, והברית הבלתי קדושה ביניהם, והכניעה והזחילה שלהם.

בסעיף 6 בתיקון המוצע נאמר במפורש: הוראות חיקוק שפורסם לפני תחילתו של חוק-יסוד זה יעמדו בתוקפן עד תום שנתיים מהיום. זה מה שנאמר כאן, אבל זה מה שנאמר גם לפני שנתיים, ואיש לא נקף אצבע.

ההסתדרות, שהיתה אמורה כביכול להגן על אותם סעיפים שהחוק הזה עלול לפגוע בהם, מה עשתה במשך שנתיים? – קדחת. היא אומרת היום, שיש סכנה אמיתית לציבור העובדים, סכנה אמיתית לתעסוקה, סכנה אמיתית לאינטרסים אחרים. איפה היתה שנתיים? מנין הצביעות הזאת? מתי התעוררו, כאשר פתאום האיגוד המקצועי של ההסתדרות גילה שהנה יש כאן סכנה של פגיעה בציבור העובדים? הרי כל העניין התגלה רק כאשר בג"ץ פסק בעניין ייבוא הבשר הלא-כשר. אילו זה לא היה קורה, אף אחד לא היה מביא תיקון.

לזכותו של ראש הממשלה, שהוא אמר בגלוי. בישיבה שהיתה לנו אתו הוא אמר: אני לא הולך לעניין הזה בגלל הלחצים של ש"ס, אני הולך לזה משום שמחצית מצביעי מפלגת העבודה הם דתיים, ואני רוצה ללכת לקראתם, לא נכנענו ללחצים. אבל הוא לא אמר שזה בגלל ההסתדרות, והוא לא אמר שזה בגלל העובדים, הוא לא אמר בגלל החקלאים, אם כי עניין החקלאים הוזכר פה ושם.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אמרו לי שגם במרצ יש דתיים. זה יכול להיות?

רן כהן (מרצ):

במרצ יש הרבה דתיים ותומכים בה הרבה דתיים. תאמין לי, חבר הכנסת רביץ, אנחנו נילחם בחירוף נפש על זכותם לא רק לאכול בשר כשר ולנהוג כמנהגם, אלא שלא תהיה שום זכות לאיש לבוא ולפתות אותם לעבור על דתם. זאת זכותם המלאה. אגיד לך יותר מזה: שלא תהיה גם תחרות בלתי הוגנת כדי להאיץ בהם לאכול בשר לא-כשר. אני לא חסיד גדול של בשר לא-כשר. לא אשקר לך שאני אוכל רק בשר כשר – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אל תגיד.

רן כהן (מרצ):

לא אגיד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מספיק מה שאמרת.

רן כהן (מרצ):

אני אומר דבר אחד: מאחר שגם אנחנו במרצ דוגלים בזה שרק הרבנות הראשית תהיה מוסמכת להעניק רשיונות לשיווק בשר כשר, ממילא כל רשתות השיווק ישווקו רק בשר כשר, ואלה מוקדי השיווק הכי גדולים. אם צריך לסבסד את השחיטה הכשרה כדי שמחיר הבשר יהיה זהה, צריך לעשות את זה לטובת הציבור שאוכל כשר.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר באופן חד-משמעי: אנחנו במרצ לא נשלים ולא יכולים להשלים עם שני הדברים בבת אחת, עם שתי רעות חולות – גם אי-חקיקת חוק-יסוד: זכויות האדם וגם ביטול למעשה של חוק-יסוד: חופש העיסוק. לא נשלים עם שתי מכות נוראות כאלו. אנחנו ננצל כל כוח שבידינו כדי לטרפד את החקיקה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואחריו – חבר הכנסת עובדיה עלי.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוסקים בחוק-יסוד שהממשלה הביאה הצעה לתיקון, ואין כאן נציג של הממשלה. חבל. אולי הם יודעים את התוצאה, אולי הם לא רוצים לשמוע את הביקורת.

אני רוצה לפתוח את הדברים שלי בהתייחסות עניינית לחוק שלפנינו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

יש כאן – – –

אליעזר זנדברג (צומת):

יש נציג לקואליציה. כמדומני, הוא לא נציג של הממשלה, עדיין. אבל אולי יש התפתחויות, חסר שר בריאות...

יש פה הצעה לתיקון החוק. יש חלקים בהצעה שאני תומך בהם. למשל, הסעיף שמדבר על ערכים של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית נראה לי ביטוי שראוי להשתמש בו בחקיקת היסוד לאורך כל הדרך. אגב, במסגרת הדיונים שלנו על חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, כחלק מהפשרות שבסופו של דבר נדחו על-ידי המפלגות הדתיות, היה מדובר על נוסח דומה.

אבל יש גם דברים אחרים, שאני מתנגד להם, כמו האפשרות לפגוע בתקנות בחופש העיסוק; או אותה הוראה שאומרת, כפי שאמר חבר הכנסת רן כהן לפני, שנדחה את תחילתו של חוק-יסוד: חופש העיסוק בשנתיים, כפי שדחינו כבר בשנתיים וכפי שבכוונתנו אולי, או בתוכנית, לדחות בשנתיים נוספות בעתיד. אבל זה לגופו של עניין.

אם נדבר תכל'ס, אני חושב שכולנו נסכים שהמטרה של הצעת החוק הזאת היא לא מטרה טובה כל כך, של תיקון חקיקה בסיסית על-ידי הממשלה כי היא רוצה שיהיה לנו חוק-יסוד: חופש העיסוק טוב יותר. המטרה היא מאוד פשוטה. המטרה היא לסלול את הדרך לחקיקת חוק שימנע ייבוא בשר לא-כשר. זה לב העניין וזו המטרה. לא נשלה את עצמנו. אם לא היתה מטרה כזאת באופן, הממשלה לא היתה מביאה כלל את הצעת התיקון הזאת לפנינו.

אם זו המטרה ואם זו הכוונה, יש בפנינו תקדים מסוכן מאוד, וזו בעיקר הסיבה לכך שאתנגד לתיקון. אחרת אפשר להתווכח גם בוועדה על תיקון זה או אחר שנדרש. יש פה תקדים מסוכן. יש לו שיקולים קואליציוניים צרים ביותר. הממשלה הזאת מוכנה ללכת ולפגוע בחוק-יסוד. בשל שיקולים קואליציוניים צרים והבטחת השלטון, הממשלה הזאת מוכנה לשנות חוק, שיחד עם חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, נאמר עליו על-ידי טובי המשפטנים שהוא מבטא מהפכה חוקתית.

אנחנו במצב שיש לנו סוגים שונים של חקיקה. חוקי היסוד צריכים ליצור, בסופו של דבר, מבנה קונסטיטוציוני, של חוקה. הדבר הזה נכון גם לגבי החקיקה הזאת וגם לגבי חוקי יסוד שעוסקים

בממשלה ובכנסת. אני לא רוצה להעלות על הדעת ולתאר לעצמי מצב, שבשל אילוץ קואליציוני יתקנו את חוק-יסוד: הכנסת, או את חוק-יסוד: הממשלה. זה דבר פסול. יש ערכים, יש עקרונות, יש דרכים שבהן צריך לפעול לטווח ארוך יותר ולהתעלם, או לפחות לא לפגוע בהם, בשם הצרכים של השעה, בשם הצרכים של הרגע, בשם הצרכים של קיום קואליציוני מיידי.

אני חושב שמדובר בתקדים שעלול להשפיע בעתיד על אופי של חוקי יסוד אחרים, על הדרך שבה קבוצות, ולא משנה מאיזה צד של המפה הפוליטית, ירצו לנצל כוח ארעי, כוח זמני שיש להן בסיטואציה קואליציונית, בשביל לסחוט ולשנות.

היו"ר ס' טריף:

הסיטואציה הנוכחית היא נגד החוק הזה. כפי שחבר הכנסת רן כהן התבטא, הוא נגד החוק הזה.

אליעזר זנדברג (צומת):

אני מדבר על מפלגת העבודה. יש לי מלה לסיעת מרצ, ואני אומר אותה בסוף דברי. אז אתייחס גם לדברים שאמר חבר הכנסת רן כהן.

כמו שאמרתי, אני מזהיר מפני התאמה או תיקון חוקי יסוד על-פי משבר קואליציוני כזה או אחר.

אמר נכון היושב-ראש, שבתוך הקואליציה יש מפלגה אחת, מרצ, שמתנגדת. אבל אני רוצה לסיים את דברי בשאלה, והפעם הזאת אני מצטער על כך שחבר הכנסת רן כהן דיבר לפני ולא אחרי. השאלה מאוד פשוטה: אם באמת כל כך נורא, אם באמת סיעת מרצ כל כך מתנגדת וכל כך מוכנה להיאבק ולהילחם נגד חקיקת החוק –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אתה יודע את התשובה.

אליעזר זנדברג (צומת):

– מדוע לא הפעילו את זכות הווטו? אני לא יודע את התשובה. אני בכנות לא יודע את התשובה. לא הייתי שותף לדיונים שלהם. אבל אני חושב, שאם בסיטואציה הזו יש סיעה אחת שבאמת יכולה להשתמש בהסכמים קואליציוניים קיימים, לגיטימיים, שבאמת יכולה להפעיל ולדרוש למנוע את חקיקת החוק, זאת סיעת מרצ.

כאן עמדו ואמרו שיילחמו ויבאבו למען חקיקה מכל הסוגים, אבל, כשאנחנו מדברים באמת מה אפשר היה לעשות – הם לא הפעילו את זכותם. אני יכול רק להצטער על כך.

עמדתי ברורה, אני אצביע נגד התיקונים האלה, מכיוון שהמטרה שמסתתרת מאחוריהם היא מטרה, שלדעתי היא מסוכנת ופסולה בטכניקה שבחרו בה. כשנגיע לחוק שמסדיר או אוסר ייבוא בשר לא-כשר, נדון לגופו של עניין. אני חושב שלא צריך לפגוע בציבור הדתי. אני חושב שלא צריך לפגוע בזכויותיו. אבל אני חושב שהדרך שבחרו ללכת בה כאן היא מסוכנת ומקרינה לתחומים ולשדות רחבים נוספים, מעבר לאותו שדה שעוסק בייבוא בשר כשר או בשר לא-כשר. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

רשות הדיבור לחבר הכנסת עובדיה עלי. אחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני מבקש לומר, שאני מסכים עם חלקים גדולים של הביקורת שהוטחה כאן היום על-ידי דוברים שונים מהקואליציה ומהאופוזיציה. אכן, אני סבור שהחוק הזה הוא חוק חפז, נוקטים כאן הליך לא תקין. המניעים כנראה לא כשרים. אולי זה נובע מאילוצים קואליציוניים; יש כאן מניפולציה מטעמים לא ענייניים. לכן יש חשיבות גדולה מאוד לחוקי יסוד, לחקיקה של חוקי יסוד. יש לזה משמעות קונסטיטוציונית חשובה ביותר.

כפי שידוע, חוק-יסוד: חופש העיסוק בא לענות על נושאים שונים; לא כפי שהציבור כעת מבין, שהחוק הזה בא למנוע הפצה או ייבוא של בשר לא-כשר. חוק-יסוד: חופש העיסוק בא להבטיח את חופש ההתארגנות, חופש הפעילות הכלכלית, בא למנוע את כל התופעות של הבולשביזם שאנחנו מכירים במדינת ישראל, על כל המשתמע מהן. יש כאן יסודות חשובים ביותר, שהם חשובים לכל אזרח במדינת ישראל.

החוק הזה חשוב מאוד. גם אם החוק הזה נובע ממניעים לא נכונים, מאילוצים קואליציוניים, מהבטחות קואליציוניות – ואני פוסל אותן מעיקרן, ואני מסכים עם קודמי שטענו כאן שכל דחייה בקבלת החוק יוצרת תקדים מסוכן, ומי יודע לאן הדברים האלה יתגלגלו גם בעתיד, חבר הכנסת זנדברג – אף שהמניעים לא כשרים, הואיל והתוצאה היא תוצאה טובה לדידי ומבטיחה שהייבוא למדינת ישראל יהיה ייבוא של בשר כשר, אני מוכן לקבל את החוק. לפי סקרים אחרונים, מרבית האוכלוסייה היהודית במדינת ישראל, למעלה מ-80%, אוכלים בשר כשר. כדי להבטיח שלא תהיה הפצה של טרפות ונבלות ובשר לא-כשר, כיוון שהתוצאה תהיה כשרה – אני תומך בחקיקה הזאת למרות המגבלות ולמרות החסרונות, והם רבים. אפשר להצביע על חסרונות נוספים על אלה שאתה הצבעת עליהם שמונחים ביסוד החקיקה הזאת. אבל התוצאה טובה לדידי. יכול להיות שלדידם של אחרים בבית הזה התוצאה לא טובה ולא נכונה. יכול להיות שיש כאלה שסבורים שיש לאפשר הצפת השווקים במדינת ישראל בבשר טרפה, בבשר לא-כשר. יש כאלה שטוענים שיש אוכלוסייה לא-יהודית במדינת ישראל, וצריך לתת לה בשר לא-כשר, שהוא זול יותר.

היו"ר ס' טריף:

יש גם לא-יהודים שאוהבים בשר כשר.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מציג גם את הנימוקים של אלה שמתנגדים לחקיקה הזאת. עם זאת, אני חושב שהתוצאה טובה ונכונה מבחינתי, ולכן אני תומך בחוק הזה. אין מנוס מקבלת החוק הזה כדי למנוע ייבוא בשר לא-כשר. אם אין מנוס, מה לעשות? גם כשהמניעים לא כשרים – במקרה זה הם משרתים תוצאה טובה ונכונה. במקרה זה מפלגת העבודה נדחפת על-ידי אילוצים. אבל התוצאה היא שמדינת ישראל לא תוצף בבשר טרפה, ולכן אני תומך בזה. אני תומך בחקיקת החוק הזה. כנראה אין דרך אחרת לפתור את הבעיה הזאת של ייבוא בשר לא-כשר, והדרך היחידה היא על-ידי תיקון חוק-היסוד שמונח לפנינו.

לכן אני קורא לכולם, אני קורא גם לחברי בליכוד וגם למפלגות אחרות, לעשות חשבון נפש ולתמוך בחוק הזה, למרות המניעים שעומדים מאחוריו.

הערה אחרונה. גם אתה הסכמת אתי שהתוצאות הנלוות של החקיקה החפזה, הלא-טובה והלא-נכונה הזאת הן לא רק מניעת ההפצה של בשר לא-כשר. יש בזה גם יסוד טוב ונכון. כאן מדברים לראשונה על מדינה יהודית דמוקרטית. נכון שיש אולי מתח מסוים בין שני הנושאים האלה – דמוקרטי ויהודי – אבל זה יסוד חשוב מאוד. חשוב מאוד שהנושא הזה יהיה חלק מכל חקיקה של חוקי יסוד. כשמדובר במדינה יהודית דמוקרטית, אני תומך בזה. לדעתי, לעניין זה יש גם תוצאת לוואי טובה נוספת על זו שהצבעתי עליה.

לכן, כדאי ורצוי ואני קורא לכולם לתמוך בחוק-יסוד זה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת גונן שגב, ואחריו – חבר הכנסת יגאל ביבי.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כפי שאתם משערים, אני תומך נלהב בחוק. אני רוצה לומר לכם, שגם כל סיעת מולדת תצביע בעד החוק, אף שאנחנו – – –

היו"ר ע' עלי:

אברהם בורג (העבודה):

על כל פלגיה.

יוסף בא-גד (מולדת):

הייתי רוצה לומר: יש מעט המכיל את המרובה ויש איכות שעולה על כמות רבה, והמבין יבין.

הי"ר ע' עלי:

השאלה היא אם על שני חלקיה או רק על חלק אחד.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מבקש שזה ירד לי מהחשבון כי אני מוכרח לגמור את השיעור בגמרא שלי.

ובכן, אף שהיינו שמחים בהזדמנות זו להפיל את הממשלה הכושלת, חוק הכשרות עדיף. הייתי מבקש משר המשפטים, שאיננו כאן, להגיש שתי הסתייגויות, ואני מקווה שהממשלה תקבל אותן. א. בסעיף 1(1) – חוק-יסוד זה, מטרתו למנוע הפקרות העיסוק. במקום חופש העיסוק: למנוע הפקרות העיסוק, ומייד אסביר; ב. כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלוח-יד – אני מוסיף: ובלבד שהעיסוק לא יפגע בכל דת שהיא או בעקרונות מוסר מקובלים.

אני שמח שכבוד שר המשפטים חזר לאולם. אני חוזר, כבוד שר המשפטים, אני מבקש להוסיף הסתייגות: כל אזרח או תושב המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלוח-יד, ובלבד שהעיסוק לא יפגע בכל דת שהיא או בעקרונות מוסר מקובלים. לא ייתכן שבשם חופש העיסוק אנחנו נרשה הבאת חומר תועבה. יבוא נערות – חופש עיסוק; יבוא טרפה – חופש עיסוק. אי-אפשר לפגוע, ואני מדגיש, לא רק בדת היהודית, גם בדת המוסלמית, גם בדת הנוצרית, בכל דת שהיא. אנחנו רוצים לכבד את כולם, ואי-אפשר בשם חופש העיסוק להפקיר את כל הערכים התרבותיים והדתיים של האומות.

ולמה אני כל כך מדבר על זה? הגמרא אומרת במסכת מנחות, דף ס"ד, עמוד ב': תנו רבנן, כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה והיה הורקנוס מבחוץ ואריסטובולוס מבפנים – – –

דוד לוי (הליכוד):

כשאדוני הזכיר את בית חשמונאי, אי-אפשר לא להדליק אור שם.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה נדלק אוטומטית.

ואומר רש"י: שני אחים היו. – בכל יום ויום היו משלשלין להן דינרין בקופה ומעלין להן תמידין. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחוכמת יונית, לעז להן בחוכמת יונית – הוא רמז להם – אמר להן, כל זמן שעסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר שלשלו להן דינרין בקופה והעלו להן חזיר. כיוון שהגיע לחצי חומה נעץ ציפורניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה; ת"ק על ת"ק פרסה. משום כך, צריך לדעת, חזיר יקעקע, חוסר כשרות יקעקע.

אני רוצה לסיים בדבר אחד שאני לא יכול לעבור עליו לסדר-היום, כבוד שר המשפטים – התערבות בית-המשפט העליון בפסקי הלכה של בית-דין דתיים כלשהם, לא רק רבניים. מה היה אילו היה המצב הפוך, אילו בית-דין רבני היה פוסק שלא לשמוע לבתי-המשפט, איך הייתם צורחים ומגיבים?

כבוד השר עלה לדוכן ואמר לנו פה מאה פעם בשבוע שעבר: אהרן ברק, השופט העליון, אני סומך עליו. כמו אלוקים עשינו את אהרן ברק. הוא בשר ודם, הוא עלול לטעות. אני מבקש: הרפו מבתי-הדין הרבניים אם לא רוצים פה מלחמת תרבות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. חבר הכנסת גונן שגב – איננו. חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת אלכס גולדפרב; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי השר, אני רוצה לברך אותך ואת הממשלה שגילתה רגישות והביאה לתיקון החוק. אני חושב שהחוק הזה נולד בחיפזון, לא חשבו על ההיבטים השונים. אני זוכר, שכשנזעקנו לפני שנתיים וצפינו שיהיו בעיות, הרגיעו אותנו, שהנושא ייפתר, שזה לא נכון, שיהיה בסדר.

אני מתקומם כשאומרים שהבעיה היחידה היא הבשר הכשר או הלא-כשר. אני חושב שלחוק הזה יש השלכות רבות, יש אומרים – על 51 חוקים שצריכים לשנות אותם. לכן הבאתי תיקון פשוט יותר. אבל הבעיה בעניין הזה היא כנראה לא רק הבעיה הדתית. אני שמח לשמוע שחברי כנסת ממפלגת

העבודה וממפלגות אחרות מבינים, שהחוק הזה הוא לא רק חוק כאילו נגד הדתיים או בעד ייבוא בשר, אלא יש לו השלכות בתחומים רבים אחרים.

אני מצטער שלא אישרו את ההצעה שלי. אני לא מבין מדוע המדינה שלנו, הממשלה שלנו, מתביישת ביהדותה, בדתה. בחוק יש פירוט, תכלית ראויה היא איכות הסביבה, היא עניין של בריאות. את זה מותר לכתוב.

היו"ר ע' עלי:

בטיחות, ביטחון.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כן, אלה דברים ראויים, מותר לכתוב אותם. כשאני הצעתי לכתוב גם מבחינה יהודית, ערכית, שורשית, דתית – אלה דברים פסולים? אני לא מבין, אנחנו לא מדינה יהודית? למה היה קשה לכתוב: תכלית ראויה כגון נושא איכות הסביבה, בריאות, נושא יהודי, דתי, מסורתי? למה הדברים האלה כל כך מחרידים ומזעזעים חלק מהבית הזה? על כך אני מצר. אומנם אני מברך את הממשלה על השינוי ועל הרצון, אבל תפסיקו לפחד לכתוב, אנחנו לא צריכים להתבייש במסורת שלנו, ביהדות שלנו, בערכים שלנו, במורשת שלנו. אם אלה לא תכלית ראויה, מה כן תכלית ראויה?

דבר שני, כולנו רוצים שהחוק הזה יעבור. אנחנו לא רוצים להערים קשיים. אבל מאוד צורם לי, ששישה חודשים לאחר הבחירות, החקיקה שסותרת את החוק פוקעת. אני לא חושב שזה בריא למשטר, שחקיקה תהיה בוויכוחים קואליציוניים. הנושא הזה, שאחרי שישה חודשים מהבחירות מחוקקים חוקים על-תנאי – לא מוצא חן בעיני, ואני חושב שצריך להוריד אותו.

אני שמח על ההחלטה לדחות בשנתיים יישומם של חוקים קיימים שסותרים כאילו את חוק-היסוד. אני מקווה שבתוך השנתיים האלה יהיה דיון רציני וענייני של כל סיעות הבית ונוכל להביא אולי תיקונים ענייניים ורציניים יותר. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יגאל ביבי. חבר הכנסת גזן שגב – איננו. חבר הכנסת אלכס גולדפרב – איננו. חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת שלמה בוחבוט; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת רון נחמן; אם גם הוא לא יהיה – חברת הכנסת יעל דיין; אם היא לא תהיה – חבר הכנסת אברהם בורג; וכך הלאה עד שנגיע לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חשבתי לתומי שהממשלה הזאת אכן החליטה, והיא איתנה בהחלטתה, לחוקק חוקי יסוד על מנת להשלים את המרכיבים הדרושים לקראת חקיקת חוקה למדינת ישראל. מאחר שלא חוקקה חקיקת יסוד או חוקה, כל הדיבורים על זכויות אזרח וזכויות יסוד הם דברים בעלמא, שניתן לרמוס אותם על-ידי חקיקה ברוב רגיל של שניים מול אחד.

הייתי כולי תקווה שהתהליך הזה של חקיקת חוקי יסוד ילך ויגבר לקראת גיבוש חוק-יסוד: זכויות האדם וחוק-יסוד: חופש ההתארגנות וכדומה, אולם להפתעתי אני רואה שאנחנו הולכים אחרונות. במקום להתקדם, חוזרים – רבס.

הצעד שנעשה כאן פוגע בצורה בוטה מאוד בחקיקת חוקי יסוד, במגמה לחוקק חוקה למדינת ישראל, שתהווה מבצר למיעוט הלאומי ולכל מיעוט בתוך המדינה שעומד בפני סכנה של רמיסה על-ידי הרוב. אנחנו רואים מתוך ניסוח התיקון כאן את ההתפתלות הפוליטית שבאה על מנת לרצות גופים פוליטיים. יש כאן מין ניסיון להכניס שני דברים שנוגדים זה את זה בכפיפה אחת בתוך חוק קצר, או תיקון חוק קצר מאוד, כאשר מצד אחד אומרים שהתיקון ייכנס לתוקף, אבל תוקפו יפוג שישה חודשים מיום הבחירות הבאות.

אם זה כל כך רלבנטי וכל כך חשוב, ואם סבורים שעושים בזה דבר טוב ונכון, מדוע צריך תוקפו לפוג שישה חודשים אחרי הבחירות הבאות? מדוע זה לא יהיה תקף לאורך כל הדרך? ואם זה לא טוב, מדוע בכלל מתקנים את החוק הנוכחי?

דבר נוסף, ושאלתי זו מופנית לשר המשפטים. אם לבתי-המשפט יש הסמכות לתקוף בתקיפה עקיפה את תוקפם וחוקיותם של חוקים הסותרים את חוק-היסוד הזה, מדוע בבתי-משפט רגילים מחייב תוקף ההחלטות אך ורק את הצד שלגביו ניתנה ההחלטה, אותם בעלי דין, ואין לו נפקות כלפי כלל האוכלוסייה או כלפי כלל הציבור, ורק כשזה מגיע בדרך ערעור לבית-המשפט המחוזי ואחר כך לבית-משפט עליון, או כשעותרים לבג"ץ, זה מחייב כולי עלמא?

אני לא מבין את ההיגיון שמאחורי זה – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

בדרך כלל הסמכות ישנה רק לבית-משפט לחוקה. כיוון שאצלנו לא כוננו בית-משפט לחוקה, צריך להביא בחשבון שיכולים לפנות לכל בית-משפט, ולא עולה על הדעת בשום מדינה ששופט של בית-משפט שלום יכול לחוקק חוקה – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם זה עניין של פרשנות משפטית, אני חושב שצריך להשאיר את זה לבית-המשפט, ולא לעגן את זה בחוק. ואם זה עניין של היגיון משפטי, אז אם זה כל כך ברור מאליו, אני לא חושב שצריך להכניס את זה למסגרת של חוק. לדעתי, אם מקנים סמכות לבית-משפט, לא יכול להיות שההחלטה שלו תקפה לגבי אותו בעל דין, אבל היא לא תקפה לגבי אדם שלא רץ ולא עתר לבית-משפט.

אני לא מתאר לעצמי שבית-משפט שלום יפסוק בצורה אחת ויחייב X , בזמן שבית-המשפט העליון יפסוק לגבי Y וזה יחייב את Y ולא את X . אנחנו יוצרים כאן פתח לפסיקות סותרות, ואנחנו אומרים שיש לנו כאן מערכת משפטית שונה. בית-משפט שלום יפסוק איך שהוא רוצה, הוא לא יחייב כולי עלמא, אלא רק אותם צדדים; אבל בית-המשפט העליון הוא אכן המחייב.

אולי צריך להגיד כאן, שלבית-משפט השלום ולבית-המשפט המחוזי לא תהיה סמכות לפסוק בעניינים קונסטיטוציוניים, ולהעביר לבית-המשפט העליון את כל העניינים שהם בתחום החקיקה, שיש בהם סתירה בין חוק-יסוד לבין חוק רגיל.

דבר נוסף. אני רוצה לציין שבתיקון הזה יש פגיעה קשה במיעוט, בבעלי עסקים מקרב המיעוט, בכל מיעוט, לרבות המגזר הערבי. אני מתנגד להצעת החוק הזו, אני לא חושב שיש צורך בכפייה דתית. יש מגזר שלם שהוא לא בהכרח אוכל אוכל כשר. המוסלמים, למשל, אומנם אוכלים אוכל כשר, אבל יש הבדל בין הכשרות של המוסלמים, שמהווים 12% מהאוכלוסייה, לבין הכשרות של האוכלוסייה היהודית. יש גם מגזר נוצרי שתנאי הכשרות שלו שונים לגמרי. לכן אין צורך בכפייה דתית, יש לאפשר לאזרחים הדתיים והחרדים לחיות על-פי מצפונם ועל-פי רצונם, ואותו דבר לשאר האוכלוסייה.

אי לכך, ונוכח הפגיעה הקשה בחוק זכויות האזרח, אנחנו נתנגד להצעת החוק.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. חבר הכנסת שלמה בוחבוט – איננו. חבר הכנסת רון נחמן, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת יעל דיין.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כרגע הודיעו בחדשות בטלוויזיה, כי שובה של ש"ס לקואליציה מתקרב כנראה, והמבחן יהיה אישורו של החוק שעומד על סדר-יומה של הכנסת. לא אדבר על הנושא הפוליטי של הצטרפות מפלגה זו או אחרת לממשלה, מאחר שאם כך הדבר, יש בכך אולי משום אתגר שמפלגה א' נותנת למפלגה ב', מתן איזה בונוס על מנת שתצטרף אליה לממשלה. ואם זה המבחן, אדוני שר המשפטים, כפי שאמרו – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

מי הודיע על זה? האם זו הודעה מוסמכת?

רון נחמן (הליכוד):

אני מספר מה שהודיעו כרגע בטלוויזיה. אם אלה הם פני הדברים, אני חושב שיש כאן יותר מאשר שימוש ציני בנושא שכל כך חשוב לעם היהודי, נושא הכשרות – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אין גבול ללכלוך, אפשר – – –

רון נחמן (הליכוד):

אם אלה הם פני הדברים, אינני חושב שדבר כזה היה צריך היום לבוא לכנסת.

דוד לוי (הליכוד):

אני חושב שהידיעה שציטטת מהטלוויזיה היא ספקולציה. האמת מפי דובריה המוסמכים של הממשלה הזאת היא שהממשלה חוזרת בתשובה.

רון נחמן (הליכוד):

אני מקבל את הערתו של חבר הכנסת דוד לוי, ואני מקווה שגם הממשלה שמעה את הערתך, שהיא חוזרת בתשובה. אבל, לצערי, לא כך הם פני הדברים.

אדוני שר המשפטים, חוק-יסוד אין לתקן רטרואקטיבית. לשון אחרת, אין לתקנו באופן הפועל כלפי העבר כך שאת המציאות המשפטית ואת הדין ששררו במדינה קודם התיקון צריך לראות לא על-פי עקרונות חוקי היסוד ששררו אז אלא לאור עקרונות התיקון.

תיקון של העבר בתורת המשפט נחשב לפעולה יוצאת דופן. בחוק הפלילי מקובל, שמעשה אינו מהווה עבירה אם החוק שהיה בתוקף בזמן ביצוע המעשה לא הגדיר זאת כעבירה. אותו עיקרון מקובל גם בעניינים האזרחיים.

כל אחד זכאי לדעת מה הן בדיוק הזכויות הניתנות לו והחובות שהוא מקבל על עצמו. ידיעה זו יכולה להתקיים לאור הוראות החוק הקיים ולא לאור שינויים העשויים לעבור בעתיד.

אולם עקרון הרטרואקטיביות, אף שהוא מקובל ועל אף ההקפדה על שמירתו, אינו בבחינת איסור מוחלט. למחוקק יש הסמכות לחוקק גם חוקים רטרואקטיביים, אך ההנחה היא כי הוא יעשה זאת רק במקרים חריגים ביותר.

שונה הדבר בחוקי יסוד. חוקי היסוד מתחלקים אצלנו לשתי קבוצות עיקריות: חוקי יסוד משוריינים וחוקי יסוד בלתי משוריינים. חוק יסוד בלתי משוריין אפשר לשנות ברוב רגיל של חברי הכנסת, בעוד חוקי יסוד משוריינים – ויש כבר כיום כמה כאלה – ניתן לשנות רק ברוב מוחלט של חברי הכנסת.

אם קיים ויכוח בין משפטנים באשר למעמד הנורמטיבי של כלל חוקי היסוד, הרי ויכוח כזה לא קיים באשר לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ולחוק-יסוד: חופש העיסוק. במרכז שני חוקים אלה מוצב הכלל, שהם עליונים על חוקי הכנסת הרגילים.

הוראת חוק רגיל, אפילו היא מאוחרת יותר, הנוגדת חוקי יסוד אלה, דינה להתבטל. שני חוקי יסוד אלה הם לבה ותוכנה של מגילת הזכויות הכתובה של מדינת ישראל. מי שיצרה אותם היתה כנסת ישראל, בתוקף סמכותה כאספה המכוננת של הכנסת עצמה.

זכויות היסוד, המוגדרות בחוקים אלה לאחר שאושרו בכנסת, הן התשתית המשפטית והערכית של זכויות הפרט. זהו בעצם היסוד שעליו בנוי כלל הבניין של זכויות הפרט, שהן נשמת אפו של משטרנו הדמוקרטי. תיקון רטרואקטיבי של חוק-יסוד אין משמעותו החלת דין שונה על סיטואציה ספציפית אלא ניתוח אבני היסוד של חירויות הפרט.

מי שמאמין שאפשר לתקן חוק-יסוד חוקתי תיקון רטרואקטיבי, בעצם אומר לנו שאין אפשרות אמת לחוקק חוקה בישראל. שכן כל אימת שתתעורר בעיה קואליציונית אפשר יהיה להפוך את החוקה על פיה או לנער אותה מתוכנה. הוא מרשה לעצמו לנהוג בחוקה כפי שלעתים נדירות נוהגים בחוק רגיל. הוא פועל נגד ההשקפה שיש לכולנו מחויבות יסוד לשיטת משטרנו הדמוקרטי. הוא בעצם רוצה לעשות מה שההשגחה העליונה לא מנסה לעשות: לתקן את העבר.

אדוני שר המשפטים, אין מדינה דמוקרטית אחת בעולם המערבי אשר נהגה כך, ומוטב שישראל לא תהיה הראשונה שתעשה זאת. אין לי, אדוני שר המשפטים, שום דבר נגד הכשרות. אני בעד שמירת כשרות, אני בעד שמירת האופי היהודי של מדינת ישראל, אבל הניצול הציני של סיטואציה כזאת לצרכים קואליציוניים ממשלתיים הוא מביש למדינת ישראל ולעם ישראל.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רון נחמן.

חברת הכנסת יעל דיין. חבר הכנסת אברהם בורג. חבר הכנסת אברהם יחזקאל. חברת הכנסת דליה איציק. חבר הכנסת אלי דיין. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה. אחריה – חברת הכנסת אסתר סלמוביץ; אם היא לא תהיה – חבר הכנסת עמיר פרץ; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת יצחק לוי; אם הוא לא יהיה – נגיע לחבר הכנסת יעקב שפי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, העיקרון של חופש העיסוק הוא, ללא ספק, עיקרון דמוקרטי וערך דמוקרטי, משום שהוא קובע עיקרון שאסור להפלות על בסיס של מין, לאום ושאר הבדלים בין בני אדם.

אני זוכרת, שכשהיה פה הדיון על חוק-היסוד הזה הובאה דוגמה של אותו אזרח ערבי, שרצה להשתתף בקורס טיס במטוס קל ולא התקבל, והלך לבית-המשפט העליון. זאת היתה דוגמה של אפליה על בסיס לאומי ללא שום אסמכתה חוקית, אלא בניגוד לעיקרון שזכותו של כל אזרח במדינת ישראל לעסוק במה שהוא מעוניין לעסוק בו וללמוד את מה שהוא רוצה ללמוד.

עם זה, חוק-יסוד: חופש העיסוק, אם הוא נותר כחוק בודד בלי חוקים משלימים, חוקי יסוד וחוקים אחרים, בעצם עלול להיות בומרנג שיפגע באושיות החברה הישראלית. לכן, כאשר אישרה הכנסת את חוק-היסוד: חופש העיסוק, היה ברור שמדובר בחוק-יסוד ראשון בשרשרת של חוקי יסוד שיגנו על החירויות החברתיות, על חופש המצפון, על חופש הארגון, על חופש הביטוי. פירוש הדבר שהכנסת, בבואה לחוקק את חוק-היסוד: חופש העיסוק, יצאה מתוך הנחה שהוא יושלם, שהוא לא יהיה חוק בודד. אבל, כידוע, הוא נותר חוק בודד, וכחוק בודד הוא כולל בתוכו סכנות.

לכן, הדרישה שהביא כאן שר המשפטים בהסבר שלו על עניין הדחייה לשנתיים, בתנאים ובנסיבות הקיימים היא נכונה. ולו הביא כבוד שר המשפטים רק את הסעיף הזה הייתי תומכת בו, עם כל הביקורת בשאלה מה עשו הממשלות או מה עשתה הממשלה עד כה.

אבל בסעיף 2 בחוק הזה שמונח לפנינו המטרה היא לאפשר חקיקה שמשמעותה כפייה דתית – איסור ייבוא בשר לא-כשר. אני מעריכה שחייבים להגן על זכותם של יהודים מאמינים ושל מאמינים בני דתות אחרות לקיים את אורח חייהם, ולשם כך יש מערכת שלמה במדינת ישראל. אבל הבעיה שאנחנו נתקלים בה היא כפייה על אלה שאינם דתיים, כפייה על החילונים. היום במדינת ישראל אפשר לרכוש בשר לא-כשר בחנויות ולצרוך אותו. לכן זה לא שינוי מהותי בסטטוס-קוו אם יהיה גם ייבוא של בשר לא-כשר. אלא שהייבוא של הבשר הלא-כשר יהיה גם ייבוא של בשר זול יותר. החשש הוא שאנשים יקנו את הבשר הזול הזה.

אני חושבת שהחשש הזה והניסיון לכפות על אנשים שמוכנים לאכול גם בשר בקר משחיטה לא כשרה, לכפות עליהם לקנות את הבשר הקפוא הכשר רק משום שהם החליטו במקום אותם צרכנים, הוא בלתי נסבל.

הדבר האחרון שרציתי להעיר הוא בנושא ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית דמוקרטית. הוויכוח פה הוא ויכוח שחוזר ועולה בכנסת. מדינת ישראל היא מדינה יהודית במובן הזה שבה יישם העם היהודי את זכותו להגדרה עצמית והקים את המדינה. עם זאת, היא מדינה של כל אזרחיה. לכן, בכל מקום שמכניסים את המושג הזה, הוא בדרך כלל מנוצל לא לצורך הבנת אופיה של המדינה ודרך הקמתה אלא כדי לומר שהנה, מאחר שהיא מדינה יהודית, מותר להנהיג בה כפייה דתית.

אני כופרת בפרשנות הזאת. לכן, מתוך הערכה שהעוקץ בחוק הזה והדבר העיקרי בו הוא עניין הכפייה הדתית, אני מתנגדת לו. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי.

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ. חבר הכנסת עמיר פרץ. חבר הכנסת יצחק לוי. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. חבר הכנסת עמנואל זיסמן. חבר הכנסת אפרים גור. חבר הכנסת שאול גוטמן. חבר הכנסת אברהם רביץ. חבר הכנסת אברהם הירשזון.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת הירשזון יצא מהאולם ונמצא בעיצומו של תהליך להקדים את תורו לדבר. הוא נמצא כאן. אני אקרא לו.

היו"ר ע' עלי:

בעניינים האלה יש נוהל. מי שרוצה להקדים את תורו יכול לבוא למזכיר ולהסדיר זאת.

חבר הכנסת שאול עמור. חבר הכנסת יעקב שפי, ואחריו – חבר הכנסת דוד מגן.

יעקב שפי (העבודה):

אני מוותר.

היו"ר ע' עלי:

אם חבר הכנסת שפי מוותר – חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת פני בדש; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת רפאל אלול; אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת שמואל הלפרט. רבותי, מי שלא יהיה – איבד את תורו. מי שרוצה לשנות את התור – הדרך המעוגנת בתקנון היא שבאים למזכיר הכנסת ומבקשים לשנות את התור. כך נהוג בכנסת. זה לא יאה, זה לא נאה וזה גם לא סדר נכון ולא סדר תקין שלא להימצא באולם. זה יוצר אי-הבנות ואי-נעימויות.

בבקשה, חבר הכנסת מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני שמח מאוד שחבר הכנסת שמואל הלפרט נמצא כאן. חיקיתי להזדמנות לבוא חשבון עמך, חבר הכנסת הלפרט, עם אגודת ישראל ועם ש"ס, ולהזכיר לכם את ההצבעה לפני כשלושה חודשים וחצי כאשר ישבנו כאן בשעה מאוחרת ודנו בחוק-יסוד: זכויות האדם, ואתם התרעמתם על כמה חברים היושבים בספסלים הללו, חברי הליכוד, אשר תמכו ביוזמת התיקון ותמכו בכל הסעיפים המדברים על זכויות האדם.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

והצביעו יחד עם מרצ.

דוד מגן (הליכוד):

אני מזכיר לך את זה. נכון, מה אנחנו אשמים, אנחנו אנשי הליכוד שהצבענו כאן מצאנו את עצמנו שותפים על כורחנו להצבעה של אנשי מרצ ואנשי מפלגת העבודה. אז תקפתם אותנו ואמרתם שיש בנושא הזה, חלילה, כמעט חילול השם, כאילו החברים הוותיקים בליכוד נסוגים מערכי המסורת. אמרתי לכם אז בקריאות הביניים ובנאומים, ואני אומר לך עכשיו, שאין שום קשר בין החתירה שלנו להבטחת זכויות האדם במדינה המתקדמת שלנו לבין האמונה שלנו. ואלה מאתנו שהם אנשים מסורתיים, ואני בהם, יעשו כל מאמץ כדי שערכי היהדות והמסורת לא ייפגעו.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

— — —

דוד מגן (הליכוד):

אני מסביר. אני תומך בחוק, והיום אתה ואני נצביע ביחד בעד התיקון הזה. לכן אמרתי שאנחנו סוגרים עכשיו מעגל.

הגיע הבג"ץ המפורסם, וראינו שבעקבות הבג"ץ יש סכנה של החדרת טרפה לארץ, עם כל המשמעות של הדבר הזה. אני וחברי איננו יכולים להיות שותפים לנושא הזה. ובכל מקום שאנו רואים סתירה בין ערכי היהדות וערכי המסורת לבין החוקים המתקדמים שאנחנו תומכים בהם, שמבטיחים את זכויות הפרט, אנחנו לא ניתן את ידינו לפגוע בערכי המסורת.

כמי ששומרים על הכשרות, כמי שחרדים מהצפת השוק בישראל, בתחום הריבוני של מדינת ישראל, בבשר טרפה, אנחנו תומכים היום בתיקון שהביא שר המשפטים, אשר פותח דרך לסתום אותה פרצה בחוק. ואני מקווה שבהצבעה הזאת ובהשקפה הזאת אתה תבוא לידי הכרה, שבסופו של עניין, כאשר בודקים נושא לפרטי פרטים, אין שום סתירה בין חוק-יסוד: זכויות האדם לבין הרצון לשמור על ערכי המסורת והיהדות, חלילה. ואנחנו נוכיח זאת בהצבעה שלנו.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן. חבר הכנסת פני בדש איננו. חבר הכנסת רפאל אלול איננו. חבר הכנסת שמואל הלפרט, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת אברהם הירשזון.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, כנסת נכבדה, התיקון לחוק-יסוד: חופש העיסוק, שהוגש לכנסת, ראוי שיתקבל בתמיכה רחבה של כל סיעות הכנסת.

החוק המקורי, שהוא לכאורה דמוקרטי ומכובד, אין לו אח ורע בשום מדינה בעולם, לא בארצות-הברית ולא באירופה. עדיין אין מדינה בעולם עם חוק כזה. רק בישראל יש חוק כזה. היא צועדת בראש עם חופש כל כך מוחלט. החוק הזה נושא עמו סכנות חמורות, שמפאת זמני הקצר לא אוכל לעמוד על כולן.

שר המשפטים אמר בדבריו: "מסתבר שלפי הקבוע כיום בחוק-היסוד, אין הכנסת רשאית לחוקק הגבלות על חופש העיסוק מטעמים כלכליים או חברתיים או דתיים, כדי להעדיף למשל את תוצרת הארץ, או לסייע בקליטת עולים חדשים, לעודד אזורי פיתוח וכדומה". ושר המשפטים המשיך ואמר היום, שהתיקון שהוצע הציל את החוק מאבסורד.

אדוני היושב-ראש, מי שבודק היטב את החוק מגלה שהוא עלול להרוס, נוסף על מערכת הכשרות, גם את ענף החקלאות, ואולי את כל הכלכלה במדינה. כי אין מוצר המיוצר בארץ שאי-אפשר להשיג אותו בחוץ-לארץ במחיר זול בהרבה. כך שהחוק המקורי עלול לגרום גם לאבטלה המונית.

החוק התקבל בזמנו בפזיזות, מתוך ריצת אמוק ובלי מחשבה מעמיקה על ההשלכות הרוט-האסון שיכולות להיות לו. וכל זאת, ברוב מקרי קטן שהיה באותה שעה במליאת הכנסת. לפני ההצבעה שאלתי את היוזם, חבר הכנסת פרופסור אמנון רובינשטיין, איך ייתכן שחוק-יסוד יתקבל ברוב מקרי של 17 או 18 קולות חברי כנסת, אבל לכל שינוי בו יהיה צורך ב-61 חברי כנסת. בתשובה הוא אמר לי, שאין לו כל כוונה שהחוק יפגע, חס וחלילה, בנושאים דתיים. אך לא עבר זמן רב, והפגיעה הראשונה בתחום הכשרות היתה לעובדה: בג"ץ פסק, בהסתמך על חוק זה, שיש לאשר ייבוא פרטי של בשר, לרבות בשר טרפה. פסק-הדין גרם לייבוא של מאות טונות בשר טרף, המכשיל יהודים תמימים בנבילות וטרפות. והיום כבר הופיע בעיתונות, שחברת "איכסל" הגישה בקשה, וזאת הפעם הראשונה במדינת ישראל, לייבא 500 טונות בשר חזיר. וכל זה בעקבות פסיקת הבג"ץ.

בהזדמנות זו אני חייב למחות מעל בימת הכנסת על המעורבות הגדלה והולכת של בג"ץ במערכת השיפוט הרבנית, הפוסקת בהתאם להלכה היהודית ולתורת ישראל, כפי שהיה בפסק-הדין בעניין חלוקת רכוש במקרה של גירושין. מדובר בהתערבות בסמכות ההלכתית שניתנה לבתי-הדין על-ידי החוק. ולכן הדבר לא מובן כלל.

אדוני היושב-ראש, איפה הרגישות של שופטי בג"ץ כלפי ההלכה היהודית, כלפי מורשת העם היהודי, כלפי 80% מהציבור, שהצהירו כי הם דתיים או מסורתיים? חברת "מקדונלד'ס" ערכה לאחרונה סקר על הרגלי הצריכה של הציבור בישראל. מדובר בסקר שנערך על-ידי חברה פרטית, ולא על-ידי משרד הדתות או אגודת ישראל. וממצאי הסקר הראו כי 80% מהציבור בישראל רוצים בשר כשר.

מן הראוי לשאול: האם לפי חוק-יסוד: חופש העיסוק, יעלה על דעתו של מישהו להתיר סחר בסמים, בכלי נשק, או בחומרים מסוכנים? ודאי שלא. אם כן, איך התיר בג"ץ על סמך חוק זה ייבוא בשר טרף? הרי חז"ל אומרים: "גדול המחטיאו יותר מההורגו".

חברי הכנסת, אני פונה אליכם שוב מקרב לב: אנא, תנו יד לתיקון החוק, כדי למנוע פילוג מיותר בעם בעת שאנו זקוקים לאחדות. בסך הכול מה שאנו מבקשים זה להשאיר מצב שקיים 45 שנים, מאז קום המדינה, כדי לשמור על צביונה היהודי של מדינת ישראל.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת הלפרט. חבר הכנסת דן מרידור איננו. חבר הכנסת מנחם פרוש איננו. חבר הכנסת יוסי כץ איננו. חבר הכנסת דוד מנע איננו. חבר הכנסת אברהם שפירא איננו. חבר הכנסת עוזי לנדאו איננו. חבר הכנסת שאול יהלום איננו. חבר הכנסת אלי גולדשמידט איננו. חבר הכנסת אביגדור קהלני איננו. חבר הכנסת גדליה גל איננו. חבר הכנסת שמואל אביטל איננו. חבר הכנסת יוסי ונונו איננו. חבר הכנסת חנן פורת איננו. חבר הכנסת שלמה בניזרי איננו. חבר הכנסת צחי הנגבי איננו. חבר הכנסת אברהם הירשזון, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת דוד לוי.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת הלפרט, אני רוצה לומר בעיקר לחברי הכנסת מהסיעות הדתיות, חכמינו אמרו: היזהרו מהצבועים, משום שמכל השאר אין שום חשש. אני רוצה לומר לכם: הדבר שיאפיין היום את ההצבעה הוא ההבדל בין חברי הכנסת של הליכוד, שאכן מאמינים, לא מהיום, אלא כדרך וכאורח חיים, בדת ישראל, בתורת ישראל ובערכי ישראל, לבין חברי הכנסת של המערך, שיצביעו בעד החוק הזה לא משום שהם מאמינים, לא משום שהם רוצים את התיקון, אלא משום דבר אחד, חבר הכנסת הלפרט, משום שלגביהם זה חוק שימור הקואליציה, ותו לא.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

נראה כמה חברי כנסת מהליכוד יצביעו בעד החוק.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אנחנו נראה. אבל כל מי שיצביע, יצביע כי לבו שלם עם העניין הזה, ואני אחד מהם. ולכן חשוב מאוד לעשות את ההבדל שהצבעתי עליו ברגע זה.

כפי שאמרתי, אני אצביע בעד התיקון הזה, אצביע בעד התיקון הזה כי אני חושב שמדינת ישראל חייבת להיות מדינה דמוקרטית, אבל היא חייבת קודם כול להיות מדינה יהודית, עם מאפיינים יהודיים. אין מקום בעולם שיהודי צריך להרגיש בטוח כמו במדינת ישראל.

נושא ייבוא בשר חזיר הוא מאפיין לנושא הזה, הוא מאפיין לנושא הזה והוא לא יחיד, הוא לא היחיד משום שיהודי, כשהוא הולך להצטייד לחג הפסח, רוצה לדעת שבחנויות המכולת ובסופרמרקטים הוא מוצא רק דברים כשרים, ואין הוא צריך לברור בדברים. הוא צריך להרגיש שזו מדינה יהודית, ואין זה אומר שזה חשוב רק לדתיים, ועל כך צריך לבוא ולומר ולהתריע. מדינת ישראל כמדינה יהודית יש לה ערכים לגבי הנוער, לגבי הנוער החילוני, אולי אפילו יותר מאשר לגבי הנוער הדתי, שגדל במדינת ישראל וצריך לדעת מה הם השורשים שלו. השורשים שלו הם שורשים יהודיים, הוא צריך לדעת את זה והוא צריך ללמוד את זה. יש לי הרושם שלפעמים הוא מתנתק ואיננו בדיוק יודע, והדבר מערער, לפעמים, את בסיס אמונתו במדינת ישראל, וכבר נשאלו שאלות בנושא הזה.

אינני מדבר על יהדות העולם. אנחנו יודעים שהיום ביהדות העולם קיימת התבוללות גדולה מאוד, אבל יש חלקים, בעיקר בקרב הנוער, שמנסים בכל כוחם לשמור על זהות יהודית. זה קשה, זה לא קל, לא בארצות-הברית, לא בארצות אירופה, לא בארצות דרום-אמריקה ולא בשאר חלקי העולם, אבל מדינת ישראל צריכה לשמש להם דוגמה, דבר מרכזי, סמל. הם צריכים להפנות אליה את מבטם ולראות שבמדינת ישראל נשמרים הערכים היהודיים, נוסף על הערכים הדמוקרטיים.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מברך על כך שהממשלה הביאה היום את התיקון, ואני אצביע בעד התיקון הזה בלב שלם ובנפש חפצה. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. אדוני חבר הכנסת דוד לוי, בבקשה.

דוד לוי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, האם לפנינו תופעה שממשלה, מתוך דאגה לציבור רחב – לדעתי, הרוב המכריע במדינת ישראל עלול להיפגע מאי-הבאת תיקון זה, ומשום כך היא מביאה את התיקון הזה. לו כך היה מצבנו, הייתי מברך את הממשלה הזאת.

האם הממשלה חוזרת בתשובה? גם על כך הייתי מברך את הממשלה הזאת. אבל מדובר בממשלה אשר חבריה-תומכיה לאורך שנים פגעו ביהדות הדתית, הפכו את הערכים הדתיים של עם ישראל למרמס, לא יחמיצו אף הזדמנות אחת בכנסת הזאת ומחוצה לה כדי לפגוע ברגשות היהודיים של עם ישראל בארצו ובתפוצות.

זכורים מהספסלים האלה דבריה של חברת הכנסת יעל דיין, חברת מפלגת העבודה, אשר לתדהמת כולם הסגירו ערכים אחרים, הפקרות, לגבי עברנו וקודשי ישראל, שבזכותם ובנאמנות להם שבנו לארצנו. למרמס היו ערכים אלה בפיהם של חברי הממשלה הזאת.

מדוד ועד יהושע בן-נון, ירושלים ויריחו, קבר יוסף הצדיק ומשמעותו, בכינוי גנאי שאפילו עוכרי ישראל לא השתמשו בהם, גם כאשר נרדפו בני עמנו בעולם, והם נאמרו מעל הבמה הזאת על-ידי חברי מפלגת העבודה, תומכי הממשלה הזאת.

היום, כדי לשמר ולשמר אותו רוב המאפשר המשך קיומה של הממשלה הזאת, אותם אנשים באים ומחליפים צבעים, והם יצביעו עבור התיקון הזה שלו הם מתנגדים. מה צריך לעשות? משמעת קואליציונית. אתם אומנם מאמינים אחרת, אתם אומנם חושבים שממשלתכם צריכה לנהוג אחרת, אבל היא עלולה ליפול, וכדי לא לתת לכם את האפשרות לתת דרור לעמדות שלכם – אז אנחנו כופים עליכם; לא חשוב איך תיראו בעיני הציבור. בכלל מהי אמונתכם? אנחנו רוצים את הממשלה, ומשום כך אנחנו כופים עליכם את המחיר הזה.

יהיו כאלה אשר יחליפו צבעים ויצביעו בגלל האינטרס העליון הזה, שחשוב להם יותר מקודשי ישראל, יותר מן המסורת, יותר מדת ישראל, כי הכיסא הוא החשוב; ויהיו כאלה אשר יצביעו ברגליהם, משום שלא יעמדו בפני הבושה הזאת בעיניהם; ויהיו כאלה אשר יתכופפו ויקבלו את המרות, כי קיום הממשלה בכל מחיר ובכל תנאי, זהו בעצם העניין העיקרי.

זאת התופעה המוזרה הזאת, והם ייראו בעיני היהדות הדתית כמי שדואגים באמת? דואגים לכיסא, דואגים להמשך הממשלה הזאת, דואגים שהיא לא תעמוד בסכנה, דואגים שהמפלגות החרדיות, אשר הותקפו כאן בממשלות קודמות על-ידי אנשי הספסלים האלה, ואתם זוכרים היטב היטב, ואלה אשר איימו עליכם, ואשר איימו על בחורי ישיבות, אלה אשר איימו על התחבורה הציבורית והפעילו אותה בשבת, אלה אשר בכל האיומים האלה נהגו, וזאת היתה שפתם לאורך כל השנים, כחפצי שלטון. משום כך הם מוכנים לגיור כהלכה על-פי קביעתכם, ומרצ תוכל, בהסתמך על כך שאנשי הליכוד הנאמנים לדרכם, הנאמנים להתייחסות שלהם לגבי דת ישראל, לגבי ערכים של עם ישראל – הם אינם צריכים חובה של משמעת קואליציונית. הם יצביעו בלב, ירימו את ידם ללא מורא, ללא תמורה, גם ביודענו כי האתנן הזה הניתן, הוא לא ניתן מתוך הערכה לאותה אמונה אשר ייחדה את עמנו והביאה אותנו עד היום, אלא אתנן ניתן כדי שימשיכו לשלוט.

אנחנו, ביודענו שזוהי בעצם המשימה והמטרה שלהם, וכי הדבר היסודי בימים אלה, אשר צריך להנחות כל אחד מאתנו היושבים בספסלים אלה, הוא לקעקע את הממשלה הזאת, להפיל אותה בטרם יהיו נזקיה בלתי הפיכים, אף-על-פי-כן אנחנו ננהג על-פי צו מצפוננו, על-פי דרכנו הלאומית –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דוד לוי – – –

דוד לוי (הליכוד):

– – – על ההערכה, הערכים – – –

היו"ר ש' וייס:

אתה צריך עוד זמן? אתה רוצה עוד זמן?

דוד לוי (הליכוד):

בהחלט.

היו"ר ש' וייס:

עוד כמה זמן אתה רוצה?

דוד לוי (הליכוד):

אני מבין שיש חבר שלי שוויתר ויש אנשים – – –

היו"ר ש' וייס:

כמה זמן אתה עוד רוצה? אני מרחם על הגרון של שר המשפטים.

דוד לוי (הליכוד):

בלתי מוגבל.

היו"ר ש' וייס:

בוא לא נפריז. עוד חמש דקות, בסדר?

דוד לוי (הליכוד):

תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

דבר.

דוד לוי (הליכוד):

לכן אנחנו – – –

עובדיה עלי (הליכוד):

היושב-ראש היום נדיב.

היו"ר ש' וייס:

אבל בהסכמת המנדוב.

דוד לוי (הליכוד):

גם כאשר אנחנו רואים כמטרה ראשונה במעלה להפיל את הממשלה הזאת – והרי אם התיקון הזה לא יעבור היא לא תעמוד על רגליה – אנחנו ננהג על-פי מצפוננו. יש ערכים שהם יקרים בעינינו ובעיני בוחרינו ובעיני הציבור שלכם, המפלגות הדתיות, שהשותפות שלנו אתן היתה שותפות אמת, שבה עמדנו מול התקפות הרסניות כאן. אלה אשר האשימו אתכם בכל תחלואי החברה הישראלית, אלה אשר התגרו בכם, אלה אשר עשו את הכול כדי להסיט את עם ישראל מדרכו, מאמונתו, מהערכים שלו; אלה אשר הפכו למרמס סמלים מקודשים; אלה אשר דיברו על שכם כפי שדיברו, שדיברו על יריחו כפי שדיברו, שדיברו על דוד המלך כפי שדיברו – אלה עומדים היום ומצילים את היהדות הדתית מפני פגיעה. וכל הדיבורים, שיש דברים אחרים שבגינם הם מבקשים להביא את התיקון הזה, אינם אלא הבל.

הראיה, מי שבא ואומר שגם התוצרת החקלאית תהיה בסכנה, אומר אמת? איך זה מתיישב עם מדיניות החשיפה? איך זה מתיישב עם יבוא מתחרה לתעשיות רבות? איך זה מתיישב עם התמוטטות של מפעלים בגלל יבוא מתחרה? אלה דברי הבל, כדי למצוא כסות לדבר שאיננו באמונתם, לדבר שאיננו במצעם, לדבר שאיננו אופייני לאלה אשר פגעו, והיתה זו מבחינתם אופנה לתקוף את היהדות הדתית.

הם לא באים לתקן את דרכם. כבר אמרתי שהממשלה הזאת לא באה פתאום וחוזרת בתשובה. היא רועדת, משום שהיא נשענת על כרעי תרגולות בכנסת הזאת.

היו"ר ש' וייס:

אבל תרגולות כשרה.

דוד לוי (הליכוד):

זה גם בשר. היא פוחדת.

יוסף עזרן (ש"ס):

אם התרגולות לא כשרה, שישחטו אותה.

דוד לוי (הליכוד):

חבר הכנסת עזרן – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

אני רק הערתי שאם התרגולות לא כשרה, שישחטו אותה.

דוד לוי (הליכוד):

בסדר.

היא פוחדת. יש מונח של תרנגולת כפרות, אתה מכיר אותו.

יוסף עזרן (ש"ס):

בהחלט.

דוד לוי (הליכוד):

ומשום כך היא מתייצבת היום בהסברים ובטיעונים שונים ומשונים כדי להציל את עורה.

אנחנו נתייצב על-פי הכרתנו, בגלל השותפות אתכם, בגלל הדבקות באותם ערכים משותפים לעמנו שבהם דגל הליכוד מאז ומתמיד. אנחנו נצביע על-פי הכרתנו, גם ביודענו שעל-פי ההצבעה הזאת תעבור הגזירה בעיני אלה החוזרים בתשובה מוזרה, ולא ייפלו, ולא יעמדו בסכנה.

משום שדבר אחד לנגד עינינו: אמת, יושר ונאמנות. מעל לכול, אותה נאמנות ומה שמשותף לכולנו ומה שנתן לעמנו לאורך כל ההיסטוריה שלו מאז הוגלה מארצו, הנאמנות לאותם ערכים שהודות להם נולדה הציונות, שהודות להם אנחנו כאן. כתנועה לאומית נשארו נאמנים לערכים אלה.

ואם המחיר הוא לחזק אותם, התקווה שלנו היא תבונתכם שלכם, שתדעו כי הדבר הזה הוא זכות ואיננו חסד. הוא דבר שמחייב את הבית הזה, כי רובו המכריע נבחר על-ידי העם היהודי ויש לו מחויבות לשורשים ונאמנות מתחייבת לדברים מקודשים לו. אנחנו מקווים שאתם תדעו לנהוג בתבונה.

לא אתנן ניתן לכם היום. דעו, דעו לעשות את ההבחנה בין אלה אשר היום כופים עליהם משמעת קואליציונית – משום שיודעים מראש איך הם יצביעו לא ניתן להם חופש ההצבעה. אנחנו בדרכנו נשארים נאמנים. נצביע בעד התיקון הזה, כי הוא עושה את מה שצריך לעשות בעת הזאת, ובמבחן הגדול לא יעמוד העניין הזה לנגד עיניכם כדבר שמחייב אתכם לדברים אחרים, אלא דעו לראות מעבר למסך הזה, דעו גם לבחון ולהבחין בין אמת לשקר, בין נאמנות לבין הפקרות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד לוי. חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה, אחריו – שר המשפטים.

חברי הכנסת, היו הרבה חברי כנסת שנרשמו, אבל בעת שקראו בשמם לא היו נוכחים באולם.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אני נרשמתי – – –

היו"ר ש' וייס:

מייד נברר. קודם כול, חבר הכנסת סאלח טריף.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי חלק מהדוברים שהתייחסו לחוק-יסוד חשוב, חוק-יסוד: חופש העיסוק. ראיתי שכמעט איש מחברי הכנסת הלא-יהודים בבית לא דיבר ולא התייחס לחוק זה. לכן מצאתי לנכון לומר את דעתי ואת דברי בכנות רבה, באמת ובתמים.

אני חושב, שכאשר הממשלה מצהירה על כך, שגם חוק זה יהיה אחד החוקים החשובים בחוקי היסוד שהיא מתכוונת לחוקק, חוק אחד בשרשרת החוקים החשובים של מדינת ישראל, הרי כמי שחי במדינה הזאת וגאה בה אני מוצא לעצמי זכות וגם חובה לומר לכם שבהקדמה שקראתי לחוק זה, לגבי המטרה, יש אולי מי שחושב כי קיימת בעיה עם העניין, כאשר מגדירים שחופש העיסוק בא כדי לעגן בחוק-יסוד זה את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית – גם בכך אני תומך. אני גאה להיות תושב של מדינה יהודית דמוקרטית, שמחוקקת חוקים כאלה שאינם קיימים במדינות רבות בעולם, מדינות נאורות, מדינות מתקדמות מכל הבחינות.

אני רוצה לומר לכם, יש כאלה המקללים ויש כאלה המברכים את הממשלה. אבל לא משנה מה היתה הסיבה ומה תהיה הסיבה, זה בהחלט חוק שצריך לברך עליו.

אברהם פורז (מרצ):

איזה חוק? חוק-יסוד: חופש העיסוק כן, אבל התיקון לא.

סאלח טריף (העבודה):

כאן אני חולק עליך קצת בעניין זה. אני למדתי על סובלנות גם כלפי הדת, גם כלפי אנשי הדת וגם כלפי הערכים של הדת. אין לי שום בעיה בכל מה שקשור למה שאתם מכנים "חוק הבשר הכשר", או מה שתמצאו. גם אני אוהב לאכול בשר כשר, וגם לבני הדת שלי אין שום בעיה בעניין הזה.

חבר הכנסת פורז, אני באמת חושב שכדאי שנלמד לחיות זה עם זה בסבלנות ובסובלנות, גם אם זה לא מוצא חן בעיני משהו.

בכל הכנות, אני רואה בחוק זה, כמו בחוקים אחרים שמחוקקים היום, חלק חשוב מאוד בשרשרת השמירה על זכויות היסוד של האדם, על כבוד האדם וחירותו. אנחנו כבני מיעוטים במדינה הזאת, חשוב לנו, הרב עזרן, חבר הכנסת פורז – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, חבר הכנסת סאלח טריף רוצה לבנות גשר של אמון כלפיך. תקשיב לו.

סאלח טריף (העבודה):

אני בדיוק פונה אליך בקטע הזה. כחלק מן המדינה, כבני מיעוטים, לנו חשוב באמת שהחוקים האלה יבואו וישמרו על זכויות היסוד שלנו כפי שזה מופיע במגילת העצמאות, על זכויות האזרח, על השוויון, על ההתייחסות, על העיסוק, על כבוד האדם וחירותו.

לדעתי, זה חלק חשוב מאוד, פרק חשוב מאוד בהיסטוריה של מדינת ישראל. גם אם יש דברים שאינם מוצאים חן כל כך בעיני חבר זה או אחר, הכנסת צריכה היום לתמוך בחוק הזה. אני מברך את הממשלה.

אברהם פורז (מרצ):

חבר הכנסת טריף, אתה מודע לזה שלא מדובר פה בבעיית הכשרות? בעיית הכשרות היא בעיה קטנה לעומת הנזק האדיר שגורמים כאן. זה חוק בולשביקי.

סאלח טריף (העבודה):

אני רוצה לומר לך, שאני לא רואה את הנזק האדיר. אני מכיר את הססמאות האלה. אני חושב שהתיקונים שעשתה הממשלה, גם הוראות המשנה לנשיא בית-המשפט העליון, כבוד השופט ברק, יש בהם משום קידום חוק חשוב, ועל כך אני מברך. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת סאלח טריף.

חברי הכנסת, לפנינו משורת הדין, ומתוך אמון מלא להודעתו של חבר הכנסת יוסף עזרן – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

היו"ר ש' וייס:

אני לא צריך עדים, אני מאמין לך. לא קראו בשמו, ואני מאפשר לו לנאום.

יוסף עזרן (ש"ס):

היו"ר ש' וייס:

ודאי שאם שניכם באים, זה אמון כפול.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, מורי ורבותי, למען האמת, אני רוצה לתת כאן הצהרה הבהרתית. התיקון הזה לא בא לתקן את עניין ייבוא הבשר הטרף. הוא בא לתקן עוול גדול מאוד, כי החוק הזה, חוק-היסוד שנקרא "חופש העיסוק", שהוא למעשה חופש השיפוט והפרשנות השיפוטית, הורתו ולידתו בחטא. למה אני אומר "בחטא"? כי חטא בתלמוד זה שוגג.

אדוני השר, וחבל שהשר הנכבד רובינשטיין לא נמצא פה, אני רוצה לפנות אליו אישית מעל במה זאת לתקן את העוול ואת הטעות – לא אמרתי, חלילה, הטעה – הטעות הקשה מאוד שנגרמה בעטיו. האם יעלה על הדעת שאני וחברי מדגל התורה, מאגודת ישראל, מהמפד"ל, שהצבענו עבור חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, ניתן יד לייבוא בשר פגולים, נבלות וטרפות?

מה היה, רבותי? פשוט מאוד, אני מאמין ביושרו, בהגינותו, ביושר האינטלקטואלי של השר רובינשטיין, שהיה אז חבר כנסת באופוזיציה, והוא והשר דן מרידור – שהרי אז עבר החוק – שכנעו אותי ואת חברי שהחוק הזה לא יהיה לפוקה ולמכשול, כל מטרתו וכוונתו לפתוח שווקים, כלכלה חופשית, דברים שגם אני דוגל בהם, ואני חושב שהרוב בבית הזה תומך בכיוון המחשבתי הזה.

והנה נפל דבר. בית-המשפט העליון, הבג"ץ, בצדק או שלא בצדק, אינני יודע, אני לא משפטן, לקח משפט תמים לכאורה ומלים שמעולם לא קיפלו בתוכן את המחשבה ואת הכוונה לבשר פגולים ונתן

את הפרשנות שלו. וכעת אומרים לנו: עושים אתכם חסד. איזה חסד? זה לא תיקון חוק נגד ייבוא נבלות וטרפות. זה תיקון חוק שהוא טרפה ושנעשה על-ידי מעשה נבלה. יש בו חור ויש בו פגם ונקב בבית-הכנסות. אתם יודעים שבהמה שיש לה נקב בבית-הכנסות היא פסולה. מה הנקב שיש פה, רבותי? יש פה כנסות של "טרסט", של אנשים שרוצים לגרוף רווחים, ולכן הוא נקוב בבית-הכנסות. יש לו נקב במוח, מפני שהוא לא הגיוני והוא נגד 90% מאנשי המדינה, שרוצים שפה לפחות יהיה בשר כשר. רבותי, זה תיקון עוול.

וש"ס, מה יש לה מזה? רבותי חברי הליכוד, איזה שוחד נותנים לש"ס? מה יש לה לש"ס? מי הנהנה העיקרי פה? אני אגיד לכם מי. הבשר הטרי הנשחט היום במדינה מהווה בערך 35% מהתצרוכת. אני רוצה שתדעו שמה-35% עד 40% הנהנים העיקריים הם המושבים והקיבוצים, ואני אומר לכם עם יד על הלב, שהיתה אצלי תהלוכה פה בלשכה למטה, בחדרי, תהלוכה של חברי קיבוצים ושל חברי מושבים, ואני מבין אותם, כי אני הייתי בצרפת ואני יודע מה פירוש "מגדלים". אתם יודעים למה חוק איסור השחיטה לא עבר בצרפת? בגלל אגודת צער בעלי-חיים? רק מסיבה אחת, כי המגדלים שם הם מעצמה. הם יוציאו את כל העגלים ואת כל השוורים ויחסמו את כל האוטוסטרדות, ולא מעזים להתנגש אתם. הנהנים העיקריים הם הקיבוצים והמושבים. זה דבר ראשון.

דבר שני, וזה מכוון נגד חברי, חבר הכנסת טלב אלסאנע, וחבל שהוא לא נמצא פה. זה נקרא קיפוח הערבים? הרי החלק האחורי, שמשקלו 65% מהבהמה והוא החלק הטוב והטעים, הולך לחוגים הערביים בגלל עניין של ניקור. אין לנו מנקרים. המנקרים שיש היום מנקרים את עיני הרבנים, לא את הבשר. ובכן, העובדה שהמנקרים האלה אינם ולא קיימים מובילה ומכוונת 65% מהבשר החלל, השחוט, החלק הטוב ביותר, לתחום הערבי, בלי לשלם את אגרת השחיטה, בלי לשלם לשוחט, בלי שזה עולה להם אגורה אחת. אתם יודעים שכל בהמה שנשחטת עולה 800 שקל. הם מרוויחים 800 שקל על הבשר הזה. מי נהנה מזה? ש"ס – כל כולו לשם שמים. למה לשם שמים? כי אנחנו מוכנים לקבל על הראש, אנחנו בגדר "גוי נתתי למכים ולחיי למרטים", שכל אחד מכניס חוק מהדלת האחורית ועושה לנו כאילו טובה ומוציא אותו. רבותי, הנהנים העיקריים ידועים, מפורסמים.

אדוני השר רובינשטיין, בוא תתקן את המשגה, לא כוונה. כאשר הצענו אותך כשר החינוך, אנחנו הדגשנו את היושר שלך, את ההגינות שלך. עכשיו בוא לשלם את השטר. אתה הכנסת את החוק הזה, שגרם לכל הסערה הזאת. בוא תוכיח את תום לבך ותיתן הוראה לחברך, לחבר הכנסת פורז, שיהיה נאמן ליושר האינטלקטואלי ויצביע בעד תיקון החוק הזה, שהוא טרפה, ושנעשה, בלי כוונה, כמעשה נבלה שמביא את הנבלה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

רבותי חברי הכנסת, אנחנו נשמע את תשובתו של שר המשפטים לדוברים בנושא חוק-יסוד: חופש העיסוק. אני מבקש את סבלותכם, אני מבקש שקט. בבקשה, אדוני השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, היו כאן דוברים שראו לנגד עיניהם את החוק ואת סעיפי החוק והתייחסו לאמור, ונראה היה לי, כך התרשמתי, שמרביתם ראו שסעיפי החוק המתוקן באים לענות על קשיים ועל צרכים אמיתיים. וגם אלה מהם שאמרו שהם גמרו בדעתם להצביע נגד החוק הדגישו שיש בחוק הזה סעיפים מיטיבים, ראויים ורצויים שבאים למנוע תקלה רצינית שעלולה לקרות בעוד זמן קצר, ב-13 במרס 1994, אם החוק לא יתוקן.

אברהם פורז (מרצ):

השר צור לא ידע למנות אפילו חוק אחד שיהיה תקלה. הוא היה פה באולם, שאלתי אותו. חוק אחד הוא לא יכול היה למנות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

שלום עליכם, שלום עליכם, נכבדי, ידידי חבר הכנסת אברהם פורז, הדיון עבר בשקט רב, לא היתה פה כמעט פרנסה למחפשי תקלות, שערוריות. אתה לא היית וחזרת עכשיו לשמוע את התשובה ואתה חושב שהנה כולם צריכים לדעת שחזרת. חזרת.

חבר הכנסת דוד לוי הנכבד אמר: הנה אנחנו סיעת הליכוד באים ומתנדבים בנפש חפצה, בלי משמעת סיעתית, להצביע אתכם, שלומי אמוני ישראל, ואילו הם שם הטילו משמעת. אינני רוצה לעסוק בצד ובהיבט הפוליטי כרגע, אבל היה דיון בסיעת העבודה בהצעת החוק, נשמעו הסברים לכל סעיפי ההצעה, והתוצאה היתה שכל חברי הסיעה הצביעו בעד תיקון החוק הזה. כך שהסכמתם לחוק לא נבעה מהכלל של משמעת סיעתית אלא מהבנת הצורך בתיקון החוק.

אברהם פורז (מרצ):

אבל העניין הקואליציוני לא היה זר להם.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת פורז, זו קואליציה, מעבר לסיעה קואליציונית ומעבר לסיעה אופוזיציונית.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, רגע. חברי הכנסת, אני אבקש מכולכם לשבת, גם מחבר הכנסת בוחבוט. סגן השר מסאלחה, אודה לך אם תשב, וכן חבר הכנסת דדי צוקר, אני מתכבד להזמין אותך לשבת. חבר הכנסת אברהם הירשזון, גם הוא מכובד בכיסא.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת פורז, אתה רוצה להצטייר כמי – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

לוחם בעד החירות של העיסוק.

שר המשפטים ד' ליבאי:

– – – כמי שעומד בשער ומנסה בגופך לחסום את התיקון הזה ומתריע שנזק אדיר אנחנו גורמים כאן – אני מוכן לחזור לעתות הפנאי שיש בידי עכשיו, סעיף סעיף בהצעת החוק, ולשאול אותך היכן הנזק החמור. הנה סעיף 1 בהצעת החוק בא להוסיף את סעיף המטרה: ש"חוק-יסוד זה מטרתו להגן על חופש העיסוק, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית".

מסתבר שלחוקי יסוד יש מבנה מסוים, ובראש חוק היסוד מציבים סעיף מטרה, וסעיף מטרה שכזה מוצב בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, אותו חוק שאתה מאוד מתגאה בו ותעשה כמיטב יכולתך כדי לשמר אותו. סעיף 1 בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו כך מתחיל: "חוק-יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית".

לכן, מה שטוב כהצבת מטרה, כסעיף מטרה בראש חוק-יסוד אחד, לכאורה טוב ואמור להיות בראש חוק-יסוד שני. מה גם ששניהם אמורים להיות חלק מאותו חוק-יסוד: זכויות האדם, ואותו סעיף מטרה צריך להיות אחד ויחיד לכולם. אז אם בינתיים אנחנו מפצלים את חוק-יסוד: זכויות האדם, ומחוקקים אותו פרקים פרקים – סעיף המטרה, שנועד לעמוד בראש חוק-יסוד: זכויות האדם, יכול לעמוד בראש כל אחד מהפרקים.

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אדוני השר. אני חושב שחשוב שכולם ישמעו את הדברים של אדוני. לכן אני אודה לסיעת ש"ס, אם ההתייעצות תהיה מחוץ לאולם. אבקש גם מסיעת הליכוד ומיושב-ראש הסיעה שמתיעצים, אדוני השר שטרית, אודה לך אם תשב ואז כולם ישבו. אדוני השר, כולנו אוזן קשבת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה העוול שאנחנו באים לתקן ומה העוול שאתה מוצא בתיקון שלנו? אנו מצאנו, שכיוון שחוק-יסוד: חופש העיסוק היה ראשון לדברי החקיקה בנושא זכויות האדם, וכיוון שעוד לא היתה מתכונת שעל-פיה אפשר ליצור, לבנות את חוקי היסוד, את פרקי היסוד של חוק-יסוד: זכויות האדם, לא הצבנו

בזמנו את סעיף המטרה בראשו. מאחר שיש כאן חסר ברור על פניו, אנחנו באים לתקן זאת ולכלול בסעיף 1 את סעיף המטרה.

ניתן לנסח את סעיף המטרה באופן זהה בכל הפרקים של חוק-יסוד: זכויות האדם, וניתן לנסח אותו כתואם אותו פרק שסעיף המטרה מוצב בראשו. לכן בראש חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו נאמר: "חוק-יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו", ובראש חוק-יסוד: חופש העיסוק נאמר: "חוק-יסוד זה מטרתו להגן על חופש העיסוק". עד כאן הדברים סבירים והגיוניים ולא ראויים לתרעומת, כאילו אנחנו עומדים לגרום נזק אדיר.

משה נסים (הליכוד):

אין בזה כל פסול.

שר המשפטים ד' ליבאי:

העיר כבוד המשנה לנשיא, השופט ברק, שיש מקום לשקול את האפשרות לקבוע פסקת מטרה זהה בכל חוקי היסוד העוסקים בזכויות האדם. על-פי גישה זאת תיתוסף לחוק-יסוד: חופש העיסוק פסקת מטרה, הקובעת: חוק-יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו ולא על חופש העיסוק, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. בכך סבור המשנה לנשיא, שיינתן ביטוי למרכזיות של הערך בדבר כבוד האדם וחירותו, ובכך יודגש כי כל זכויות האדם, בין אלה שנקבעו בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו ובין אלה שייקבעו בחוקי היסוד החדשים, נובעות מכבוד האדם וחירותו.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנא בטובכם. חברת הכנסת לימור לבנת, תעזרי לי בסביבה שלך. חבר הכנסת פלד, חבר הכנסת עזרן, אנא. בבקשה, תמשיך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

בכך גם תימנע התוצאה הבלתי ראויה, שלפיה חופש העיסוק או הזכויות הנוספות שייקבעו בחוקי היסוד הנוספים בדבר זכויות האדם עומדים ברמה נורמטיבית שווה לכבוד האדם וחירותו. אך טבעי הוא, סבור השופט ברק, שעם איחוד כל חוקי היסוד בדבר זכויות האדם למסמך אחד, יהיה מקום אך לפסקת מטרה אחת. פסקה זו תהא בוודאי זו הקבועה בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, וניתן להגשים זאת כבר עתה בלי שיהיה צורך לבטל את פסקאות המטרה הספציפיות. בכך תובלט האחדות החוקתית, הצורך להשיג הרמוניה בין כל חוקי היסוד העוסקים בזכויות אדם והמעמד העליון של כבוד האדם וחירותו כמסד לכל זכויות האדם. אכן, ההשקפה החוקתית המקובלת הינה, כי זכויות האדם הספציפיות, לרבות חופש העיסוק, נגזרות במישרין או בעקיפין מהעיקרון החוקתי של כבוד האדם. יפה יהיה אם יינתן לכך ביטוי בחוקי היסוד השונים העוסקים בזכויות האדם. עד כאן דברי כבוד המשנה לנשיא.

השאלה באמת התעוררה, האם ללכת בקו אחיד כבר עתה, או להשאיר את הנוסחה וכאשר יתגבשו חוקי יסוד נוספים בתחום זכויות האדם, האם נכון הדבר – – –

אברהם פורז (מרצ):

אין כל קשר בין חופש העיסוק לבין מדינה יהודית ודמוקרטית. יכול להיות חופש עיסוק במדינה טוטליטרית.

היו"ר ש' וייס:

הוויכוח הזה יימשך בוודאי עוד כמה וכמה דורות.

חבר הכנסת אלי דיין. חבר הכנסת בני טמקין.

שר המשפטים ד' ליבאי:

בעצם השאלה שמעלה כבוד המשנה לנשיא הינה, האם במרכז חוקי היסוד שעניינם זכויות אדם עומדת ההגנה על כבוד האדם וחירותו, שאם כן, ראויה זכות יסוד זו להיות נישאת ומורמת אל מעל זכויות היסוד האחרות.

יש סוברים, וגם אני סברתי, שניתן כאן ללכת בדרכו של המשנה לנשיא. ואילו חברי הטובים בוועדת השרים לענייני חקיקה גרסו, שמוקדם מדי לקבוע כבר עכשיו את הנוסחה הראויה כפסקת המטרה, ואמרו שאין הצדקה לכאורה שזכות היסוד כבוד האדם וחירותו תהיה גדולה בערכה, בחשיבותה, ברמתה, בהגנתה, מהזכות לחיים או מהזכות לשלמות הגוף. לכן, יש דברים שניתן להשאיר לזמנם, ובשלב זה נוסח סעיף המטרה כפי שנוסח.

הסעיף השני בהצעת החוק חוזר על הגדרת זכות היסוד. למעשה, מי שחרד להגנת חוק-היסוד בנוסחו הראשון, צריך להצביע ולתמוך גם בסעיף השני.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת הנגבי, קח פוזה אחרת. אתה עומד עם הגב אלינו. אנחנו רוצים את פניך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

סעיף 2 להצעת החוק אומר: "כל אזרח או תושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד". גם חבר הכנסת אברהם פורז, אם יהפוך ויהפוך בסעיף זה, לא יוכל לומר מלה בגנותו.

הסעיף בא לנסח זכות יסוד לחופש עיסוק, הוא בא להגדיר את הכלל, את זכות היסוד באופן כללי ופוזיטיבי.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דיין, אני רוצה להזכיר לך, שאין צורך ב-80 קולות, גם 61 מספיקים.

אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ולכן, אני חושב שגם הסעיף השני יעמוד לחלוטין במבחן של אותם חוקי יסוד, שאלה הרוצים בחוקי יסוד ותומכים בהם יקבלו אותם בברכה.

אם כך, נעבור לסעיף השלישי. הסעיף השלישי בא לעשות את אשר אנחנו עושים בכל חוק-יסוד ובכל חוק-יסוד שעוסק בזכויות אדם. מה עשינו בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שהוא למעלה מכל ערעור, למעלה מכל ספק, הוא חוק חשוב ביותר? הגדרנו את זכויות היסוד: כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו; כל אדם חופשי לצאת מ ישראל; כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ-לארץ זכאי להיכנס לישראל; כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו; אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו; אין פוגעים בסוד שיחו של אדם. ואחרי שהגדרנו את זכויות היסוד, אמרנו, מאחר שאין הן זכויות מוחלטות, אין הן זכויות שלמות, משום שבפועל בחיים הזכויות הללו מתנגשות בזכויות יסוד אחרות ובאינטרסים אחרים, הרי צריך להבהיר שמותר גם לפגוע בזכות יסוד בתנאים מסוימים. את התנאים רשמנו במה שאנחנו קוראים פסקת ההגבלה, וסעיף 8 קובע – – –

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנא. חבר הכנסת גולדפרב. חבר הכנסת טמקין. סגן השר בן-מנחם. השר חריש, נא לשבת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

סעיף 8 קובע: "אין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש".

ומה שטוב לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, טוב לחוק-יסוד: חופש העיסוק. לכן, גם על כך לא יכול לבוא ערעור.

צעדנו בבטחה מהסעיף הראשון לסעיף השני ומהסעיף השני לסעיף השלישי. דומני שלא ניתן לערער על ההצדקה שבחקיקת התיקון הזה בשלושת סעיפיו הראשונים.

עכשיו באנו לסעיף הבא, ושאלנו את עצמנו האם יש מקום גם לו. כאן נשמע ערעור מסוים, מדוע אנחנו מוכנים להרשות – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ביבי, חבר הכנסת חנן פורת, חבר הכנסת משה פלד, תעזרו לנו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת אלי דיין, הכול כבר מובן לך? הכול בסדר? עוד שלוש דקות, בסדר.

היו"ר ש' וייס:

רוצים להשתכנע עוד יותר...

שר המשפטים ד' ליבאי:

נטען נגדנו: מילא אתה מבקש לפגוע בזכויות יסוד בחוק של הכנסת, אבל מדוע אתם באים להרשות פגיעה בחוק-היסוד מכוח תקנות או לפי חוק? ניסינו להבהיר, שבנושא הזה ביקשנו חוות דעת של מומחים ומלומדים. והמומחים והמלומדים שהזכרתי את שמותיהם בקיאים וגדולים בחוכמת המשפט החוקתי, ואין להם כל מעורבות בעולם הפוליטי, הם קיימו דיון נרחב במשמעותו של חוק-יסוד: חופש העיסוק – –

היו"ר ש' וייס:

השר ליבאי, מאותתים לך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

– ובשאלות שהוא מעורר, ואנחנו ראינו לפעול על-פי המלצתם שלהם.

אני הבינתי שההסברים בשלב זה מספקים. אנחנו יכולים לעבור להצבעה.

היו"ר ש' וייס:

את זה נראה בתוצאות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

כבוד יושב-ראש הכנסת, אני מאוד מודה לך על אורך הרוח.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

חברי הכנסת, נא לשבת, אנחנו עוברים להצבעה. איש איש במקומו. נא לסגור את הדלתות. חברי הסדרנים, נא לסגור את הדלתות.

חבר הכנסת בניזרי, חבר הכנסת צוקר, נא לשבת כל אחד במקומו. חבר הכנסת מצא, חבר הכנסת דרעי, חבר הכנסת פלד, חבר הכנסת גמליאל, נא לשבת.

חברי הכנסת, הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי), הצעת חוק מס' 2250, הצבעה בקריאה ראשונה.

משה נסים (הליכוד):

לאיזו ועדה?

היו"ר ש' וייס:

רגע. מה ההצעה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

זה חוק-יסוד.

היו"ר ש' וייס:

חוק-יסוד, חברים יקרים. חוקי יסוד הולכים לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

צחי הנגבי (הליכוד):

יש על זה ויכוח.

היו"ר ש' וייס:

בסדר, ועדת הכנסת תכריע.

אני רוצה שדברי בכל זאת ישתלבו בפרוטוקול. אני מודיע, שעל-פי הכללים המקובלים, חוק-יסוד הולך לוועדת החוקה, חוק ומשפט. יש פה הצעה אחרת, נברר את זה בוועדת הכנסת.

עכשיו אני מודיע, שאנחנו מצביעים על החוק שקראתי בשמו. קריאה ראשונה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 82

נגד – 11

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) (נוסח חלופי)

לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

82 תומכים, 11 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובע שהצעת חוק זו אושרה בקריאה ראשונה, ויימשכו התהליכים בוועדה המתאימה להמשך הטיפול בה. תודה רבה. נגמר הפרק הזה.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

הודעתי שהחוק עובר לוועדת הכנסת לשם הכרעה באיזו ועדה הוא יידון. כמו כן, הודעתי שעל-פי השקפתי החוקתית, הדיון צריך להיות בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חברי הכנסת, עוד הודעה חשובה: תמה הישיבה. הישיבה הבאה של הכנסת – ביום רביעי, ה' באדר התשנ"ד, 16 בפברואר 1994, בשעה 11:00.

הישיבה ננעלה בשעה 21:20.